Interviu cu STERE GULEA, director TVR pag. 10–11

22

Nr. 2 (360), 14–20 ianuarie 1997

16–22 decembrie '89: Spitalul Judeţean TIMIŞOARA pag. 14–15

ANA BLANDIANA pag. 17

„De ce am refuzat preşedinţia INTERNATIONAL PEN“

Soluţii pentru cercetarea ştiinţifică pag. 13

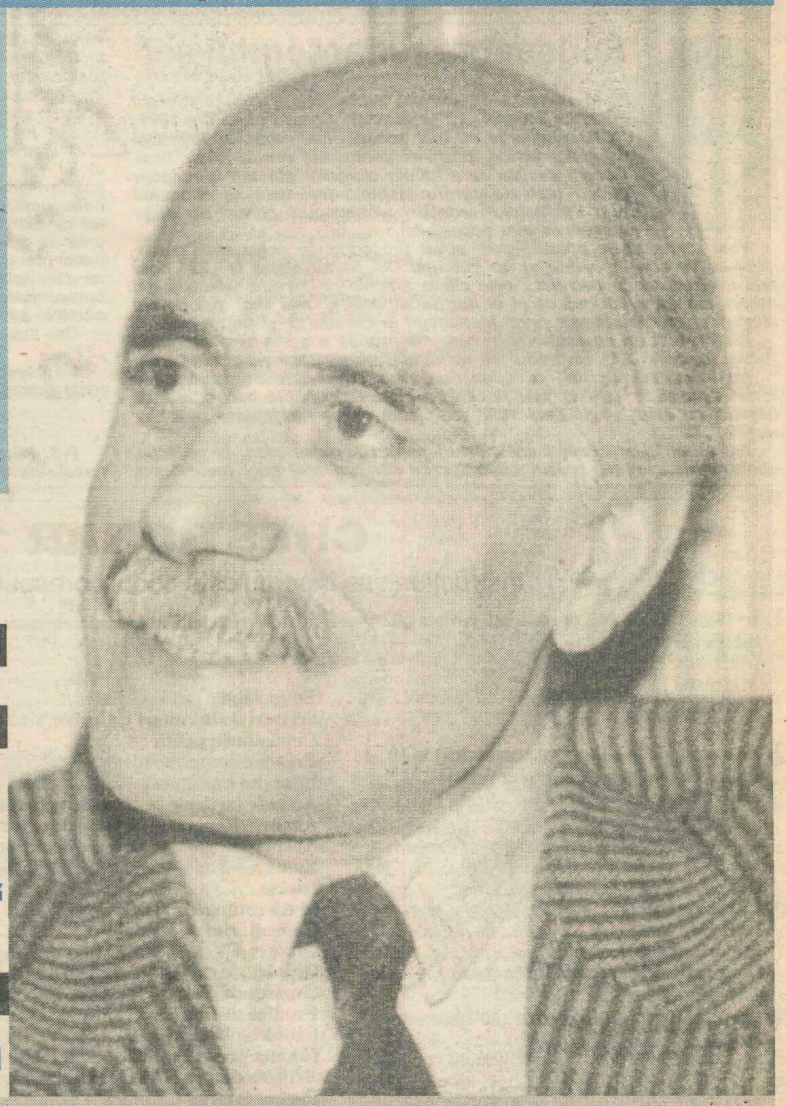

CAMPANIE ÎMPOTRIVA CORUPŢIEI

ANDREI CORNEA

Miron Cozma după gratii

„În sfîrşit!“ Iată exclamaţia adecvată la auzul ştirii că Miron Cozma a fost arestat şi că va fi judecat sub acuzaţia de „atentat la siguranţa naţională“, ca şi pentru numeroase alte delicte. Iată că, după arestarea lui Sever Mureşan, după trecerea în rezervă şi punerea sub urmărire penală a generalului Cheptine, noua putere începe să semnalizeze că nu a promis chiar degeaba reinstituirea statului de drept în România şi că recenta înfiinţare a „Consiliului Naţional de Acţiune Împotriva Corupţiei şi Crimei Organizate“ nu este o simplă acţiune cosmetică. Or, era greu de găsit un personaj care să fi sfidat mai mult statul de drept, mergînd pînă la patronarea unui „imperiu“ propriu în Valea Jiului, bazat pe arbitrar, violenţă, ameninţări, flagrante încălcări ale legii, nesupunere faţă de mandatul autorităţilor de a-l face să răspundă şi care, după ce a condus patru mineriade, a rănit un poliţist, a devastat o sală de festivităţi etc., a mai avut şi impertinenţa de a candida pentru un post de senator independent. (Dacă insolenţa nu i-ar fi luat complet insului minţile, el s-ar fi mulţumit să fie deputat, ceea ce ar fi şi devenit, judecînd după numărul de voturi obţinute, beneficiind astăzi de imunitate.)

Închizîndu-l pe Cozma după gratii, noua putere încearcă să atingă cel puţin patru obiective majore:

– Mai întîi, desigur, ea semnalizează că angajamentul său electoral împotriva abuzurilor şi a corupţiei la vîrf este efectiv şi eficace. Începînd să facă să cadă cîteva dintre capetele „eroilor“ ilegalităţilor şi ai corupţiei, ea arată intenţia de a-şi îndeplini una dintre principalele promisiuni electorale, iar aceasta mai ales în situaţia, extrem de neplăcută pentru ea, în care nu-şi poate respecta, cel puţin în acest moment, promisiunile economice, de îmbunătăţire a nivelului de trai.

– În al doilea rînd, ea urmăreşte în sine întărirea instituţiilor democraţiei şi ale statului de drept. Atîta vreme cît un infractor precum Miron Cozma îşi permite să comită abuzuri şi crime cu impunitate, totul (şi mai ales ce-i mai rău) rămîne posibil în România.

– Decapitînd „imperiul“ lui Cozma, guvernul poate apoi spera să ţină sub control şi chiar să reducă din privilegiile exorbitante obţinute de minerii din Valea Jiului, cu atît mai mult cu cît exploatarea cărbunelui în această zonă este tot mai nerentabilă, ceea ce impune depistarea unor soluţii alternative. Miron Cozma şi sindicatul controlat de el au exercitat în decursul anilor un veritabil şantaj politico-economic asupra fostelor guverne, contribuind din plin la umflarea subvenţiilor neproductive şi, în consecinţă, la impasul economic actual. Acest tip de şantaj trebuie să înceteze.

– Firește însă că arestarea şi aducerea în faţa justiţiei a lui Miron Cozma rămîne şi un foarte important act politic. Prin Cozma urmează să se facă, de fapt, procesul a ceea ce s-a numit „regimul Iliescu“, mai exact, al rolului jucat de fostul preşedinte şi apropiaţii săi în violenţele împotriva adversarilor lor politici în 1990 şi 1991. Acum, în preajma conferinţei naţionale a PDSR – care urmează să-l aleagă oficial pe Ion Iliescu în fruntea celui mai important partid din România –, totodată principala forţă a opoziţiei, arestarea celui care l-a servit fidel pe Ion Iliescu poate fi şi o lovitură dată imaginii pe care acest partid încearcă să şi-o reconstituie. S-ar putea, însă, transforma procesul „Cozma“ nu doar într-un proces al „regimului Iliescu“, ci chiar într-unul al lui Ion Iliescu însuşi?

Greu de crezut, deocamdată cel puţin, judecînd după mesajul lui Bill Clinton către Ion Iliescu, transmis – printr-o nefericită coincidenţă – exact în ziua arestării lui Cozma, de către Daniel Fried, director pentru Europa Centrală şi de Est al Consiliului Securităţii Naţionale al SUA. Acolo, fostul preşedinte al României, care s-a folosit în cel puţin două rînduri de bîtele minerilor lui Cozma, pentru a-şi asigura poziţia politică, era apreciat pentru contribuţia sa „în construirea democraţiei şi a statului de drept din România“. Dar a fost mesajul o coincidenţă sau un diplomatic colac de salvare aruncat fostului preşedinte?

Pe moment, însă, e legitim să lăudăm curajul noii puteri de a încerca să facă lumină într-unul dintre cele mai grele „cazuri“ postdecembriste ale României. Căci nu este deloc simplu să răspunzi, în modul cel mai înţelept, mai legal şi mai adecvat politic, la întrebări de tipul: cine va mai „cădea“ alături de Cozma, cît de politizat va deveni procesul său, va conduce el sau nu la o răcire între CDR şi USD, în cazul în care nu doar mineriada din 1991, ci şi cea din 1990 ar intra pe rol, în fine, şi, cel mai important, **cum va evita puterea acuzaţia de a intenţiona să distrugă actuala opoziţie, dacă principalul său lider va fi dovedit drept autorul moral şi favorizatorul mineriadelor?**

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL VIII ● 20 pagini ● 900 lei

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Scrisoarea redactorului-şef

În numărul 38 din 20 septembrie (1995) am oferit cititorilor revistei „22" rezultatele Chestionarului din 1995.

Răspunsurile au fost sensibil mai multe în 1995 faţă de anii anteriori, poate şi pentru că, pentru prima oară, luasem decizia de a trimite cititorilor abonaţi la redacţie plicuri timbrate pentru răspuns (cei care se abonează prin intermediul redacţiei sînt singurii cititori ale căror adrese ne sînt accesibile).

Vom utiliza şi de această dată acest procedeu. În acest an, Chestionarul se va afla în curînd şi pe Internet. Cei ce au acces la „22" doar prin Internet nu cunosc decît cele cîteva articole pe care le selectăm din fiecare număr; cred însă că şi ei pot da sugestii şi, mai ales, pot deveni abonaţi ai revistei. Putem primi răspunsuri la chestionar şi prin e-mail.

1996 a fost un an electoral în care s-a produs o schimbare esenţială. Presa, inclusiv „22", va trebui să răspundă adecvat acestei schimbări.

Nu înseamnă, aşadar, că viaţa noastră a devenit, odată cu venirea fostei opoziţii la putere, mai lipsită de griji. Dificultăţile economice de neevitat cu care începe anul 1997 vor afecta starea materială a cititorilor revistei „22".

Am făcut în toţi aceşti ani eforturi pentru a putea oferi, la redacţie, abonamente cu preţ scăzut cititorilor cu venituri mai mici (pensionari, elevi, studenţi etc.). Doar două fundaţii străine (Institute for Democracy in Eastern Europe şi Est-Libertés) ne-au sprijinit în această direcţie, din toamna lui 1991 pînă în toamna lui 1996. Ne vom strădui să găsim şi în continuare sponsorul, pe care în clipa aceasta nu-l mai avem, al acestor abonamente, atît de necesare într-un an ca 1997.

Dar mai ales ne vom strădui să facem cît mai interesantă revista. „22" vrea să fie alături de fiecare din cititorii săi în acest mers accelerat al lui 1997, cînd în joc se află soarta fiecăruia dintre noi şi, totodată, soarta României. Am vrea să aflaţi din paginile revistei informaţii despre noua putere şi noua opoziţie, puncte de vedere justificat-critice despre tot ce merge prost în ţară, fără să uităm nici ceea ce se face bun. Am vrea să punem la curent opinia publică românească cu instituţiile europene (pentru care a optat, dar nu totdeauna în cunoştinţă de cauză), să dăm acele informaţii de mult aşteptate despre viaţa cotidiană din ţările occidentale, să ajutăm cultura, învăţămîntul, cercetarea şi, mai ales, să nătatea, să se redreseze.

Dar mai important este ceea ce vreţi dumneavoastră, cititorii revistei „22".

De aceea, aşteptăm răspunsurile la Chestionar <u>pînă la 1 martie 1997</u> (data poştei).

GABRIELA ADAMEŞTEANU

P.S. Plicurile pe care le primiţi pentru răspunsul la chestionar nu au nevoie de timbre.

CHESTIONAR 1997

Instrucţiuni: se încercuieşte codul corespunzător răspunsului ales

1. În 1996, faţă de anii precedenţi, revista „22" mi s-a părut:
- Mai bună 1
- Mai slabă 2
- La fel 3

2. Pe o scală de la 1 (nota cea mai mică) la 10 (nota cea mai mare), apreciez revista „22" astfel:

foarte slabă ← 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 → foarte bună

3. Citesc revista:
- Integral 1
- Majoritatea articolelor 2
- Doar articolele care mă interesează 3

4. Exemplarul meu din revista „22" mai este citit de ..... persoane

5. Autorii mei preferaţi din revista „22" sînt (maximum cinci autori):

6. În general, prefer să citesc:
- Texte scurte şi concise 1
- Pagini tematice cu mai mulţi autori 2
- Pagini bloc de un singur autor 3
- Seriale 4

7. Citesc rubricile în modul următor:

	Totdeauna	Deseori	Uneori	Rareori	(Aproape) Niciodată
Editorialul	1	2	3	4	5
Scrisori de la cititori („Curier")	1	2	3	4	5
Comentariu politic	1	2	3	4	5
Comentariu economic	1	2	3	4	5
Interviul săptămînii	1	2	3	4	5
Accente (articole pe teme de actualitate)	1	2	3	4	5
Anchete/Reportaje pe teme de actualitate politică	1	2	3	4	5
Anchete/Reportaje pe teme de actualitate socială	1	2	3	4	5
Eseu	1	2	3	4	5
Istorie	1	2	3	4	5
Masă rotundă la GDS	1	2	3	4	5
Comentariul de sondaje	1	2	3	4	5
Cronica TV	1	2	3	4	5
Cronica de carte	1	2	3	4	5
Cronica de teatru	1	2	3	4	5
Cronica de film	1	2	3	4	5
Cronica plastică	1	2	3	4	5
Revista presei	1	2	3	4	5
Articole despre NATO şi UE	1	2	3	4	5
Pagina externă („Lumea")	1	2	3	4	5
Suplimente gratuite	1	2	3	4	5

8. Cine aş dori să fie invitat la „Interviul săptămînii" (maximum cinci persoane):

9. Ce nu găsesc în revista „22" şi m-ar interesa:

10. Ce nu îmi place în „22":

11. Mă încadrez în categoria de vîrstă:
- sub 25 ani 1
- între 25–29 ani 2
- între 30–39 ani 3
- între 40–49 ani 4
- între 50–59 ani 5
- între 60–70 ani 6
- peste 70 ani 7

12. Sexul:
- Feminin 1
- Masculin 2

13. Profesia:

14. Venitul meu net lunar se înscrie în categoria:
- sub 200.000 lei 1
- între 200.000–299.999 lei 2
- între 300.000–399.999 lei 3
- între 400.000–499.999 lei 4
- între 500.000–749.999 lei 5
- între 750.000 lei–1.000.000 lei 6
- peste 1.000.000 lei 7

15. Numele şi adresa (doar pentru cei care doresc să participe la tragerea la sorţi):

IMPORTANT

Prin tragere la sorţi, 30 dintre cititorii care răspund la chestionar, vor primi cîte un premiu din partea redacţiei şi a unor importante edituri din ţară.

Pînă la închiderea ediţiei am contactat şi obţinut acceptul din partea editurilor: HUMANITAS, POLIROM şi ALL

MARIAN CHIRIAC

Corupţia nu mai e doar un concept

În România, de mai bine de şase ani se discută despre corupţie ca despre un fenomen abstract, ca despre o stare instituţionalizată care se identifică cu însăşi criza societăţii. Am avut şi avem corupţie, dar nu prea s-au găsit corupţi, după cum a spus **Nicolae Manolescu**.

Recentele măsuri adoptate odată cu înfiinţarea Consiliului Naţional de Acţiune împotriva Corupţiei şi Crimei Organizate par să fie un semn că lucrurile pot fi totuşi urnite din loc. Au fost arestate sau urmează să fie anchetate persoane al căror grad de onorabilitate va fi stabilit de acum înainte de către instanţele de judecată: **Miron Cozma, Sever Mureşan** şi **Mircea Horia Hossu**, gen. **Gheorghe Cheptine**, fost comandant al Armatei a doua, ca şi alte cîteva „nume" de mai mică rezonanţă. Asta doar în ultima săptămînă.

Dincolo de motivele diferite care au dus la arestarea sau anchetarea celor de mai sus, toate aceste cazuri au un numitor comun: legătura sau identificarea lor cu cei care au deţinut puterea pînă în noiembrie 1996. Acest lucru le-a permis atît să facă abuzuri, cît mai ales să rămînă nepedepsiţi.

Despre fiecare dintre ei au fost făcute publice, prin intermediul presei îndeosebi, numeroase lucruri care făceau oricînd posibilă declanşarea procedurilor judiciare. Numai că acest lucru a tot fost amînat.

Despre liderul minerilor din Valea Jiului se ştia că a condus miile de mineri care au venit în Bucureşti şi în 1990 şi în 1991, că a omorît din culpă o femeie, fiind condamnat doar cu suspendare, că a fost implicat în scandaluri lăsate cu bătăi şi distrugeri de bunuri materiale, că nu a respectat regimul armelor şi muniţiilor.

Despre **Sever Mureşan** şi **Mircea Hossu** se ştia că au lucrat mînă în mînă, făcîndu-se responsabili de falimentarea băncii Dacia Felix, de unde, prin înşelăciune, fals şi uz de fals, au obţinut credite de peste 1.000 de miliarde de lei.

Despre generalul de brigadă **Gheorghe Cheptine** se ştia că a folosit în mod abuziv şi în interes personal militari şi mijloace de transport ale armatei pentru a-şi construi o vilă de vacanţă, că a repartizat în mod abuziv locuinţe de serviciu.

Dar, în acelaşi timp, nu a fost deloc un secret că liderul sindical **Miron Cozma** era în relaţii de amiciţie cu mulţi dintre mai-marii zilei de pe vremea preşedintelui Iliescu, că omul de afaceri **Sever Mureşan** a sponsorizat imaginea României şi campania PDSR ori a jucat tenis cu primul ministru, Nicolae Văcăroiu, că gen. **Cheptine** avea accese de grandomanie, încît se considera apărătorul Moldovei şi se compara cu generalul Lebed.

Este o banalitate să spui că puterea corupe şi că nu există sistem social imun la corupţie. Dar este în acelaşi timp o evidenţă, îngrijorătoare de altfel, că regimul politic al ultimilor şapte ani a fost un mediu propice pentru multiplicarea corupţiei, la toate nivelurile.

În acest context, recentele măsuri adoptate de noul regim induc, la nivelul cetăţeanului obişnuit, cel puţin o doză de speranţă că există voinţă politică în combaterea corupţiei şi a crimei organizate. Prinderea şi pedepsirea unor „peşti graşi" se doreşte probabil a fi un gest exemplar prin care să se recîştige încrederea în justiţie şi în instituţiile statului. *„Trebuie să devină clar că nu ne putem ascunde nici o clipă în spatele lipsei legilor pentru a amîna războiul cu corupţia sau cu criminalitatea organizată. Problema noastră este să aplicăm legile pe care le avem, fără a mai amîna la nesfîrşit dosarele"*, a spus preşedintele Emil Constantinescu într-un mesaj public în care a anunţat declanşarea campaniei anti-corupţie.

Desigur, aceste măsuri au şi un pronunţat caracter propagandistic, atîta timp cît ele nu pot stîrpi potlogăriile mai mari sau mai mici, reflexele aproape condiţionate de a apela la şpert şi mită, atunci cînd ai de rezolvat o chestiune ce are de a face îndeosebi cu instituţiile publice sau proprietatea de stat.

În acelaşi timp, aceste acţiuni anti-corupţie, cît şi altele similare, riscă să rămînă simple gesturi politice dacă nu sînt însoţite de modificări de sistem. Accelerarea procesului de privatizare şi începerea restructurării industriilor neprofitabile sînt cele două măsuri mai mult decît necesare care pot duce la îngrădirea principalului „obiect" al corupţiei: proprietatea de stat. Plecînd de aici, cel puţin teoretic, multe altele ar trebui apoi să-şi găsească o rezolvare, fie ea şi parţială: fenomenul economiei subterane (care conform unor estimări SRI reprezintă circa 40% din PIB), cel al evaziunii fiscale ori al traficului de influenţă, hăţişurile birocratice şi ale relaţiilor clientelare. Adică tocmai lucruri care au constituit pînă acum obstacole în calea atragerii investiţiilor străine ca şi piedici în calea procesului de integrare europeană.

REVISTA PRESEI

Mafioţi în arestul poliţiei

„Nu vom începe o vînătoare de vrăjitoare, ci un război de apărare". Cu aceste cuvinte îşi încheia preşedintele Emil Constantinescu discursul rostit cu ocazia constituirii Consiliului Naţional de Acţiune împotriva Corupţiei şi Crimei Organizate. Surescitată la maximum, presa săptămînii trecute s-a grăbit să dea sfaturi, să înregistreze şi să comenteze faptele. *„Preşedintele Emil Constantinescu nu trebuie lăsat singur în cruciada împotriva Caracatiţei"* este titlul editorialul lui Ion Cristoiu, din *Evenimentul zilei* (9 ianuarie). Într-un alt articol publicat în acelaşi număr al amintitului cotidian, sîntem anunţaţi: *„Cruciada lansată de preşedinte nu este o vorbă în vînt"*, pentru că, spune autorul, *„luînd cunoştinţă de unele acuzaţii grave care planau asupra lui Dragoş Stănescu, preşedintele Emil Constantinescu a decis destituirea pe loc a consilierului său de stat pe probleme economice"*. Pînă la numirea în funcţia de consilier prezidenţial, spune *Ev. z.*, Dragoş Stănescu fusese preşedintele firmei **Diskont und Effekten**, firmă ce are ca obiect de activitate tranzacţii de scont şi financiare şi datorează Băncii Dacia Felix 100 de miliarde de lei. • Articolul amintit din *Evenimentul zilei* nu face doar o singură „victimă". Un alt demnitar, făcînd parte de această dată din echipa guvernamentală, este acuzat de legături necurate cu Banca Dacia Felix. Numele său este Ulm Spineanu, actualul ministru al Reformei, iar acuzaţia se referă la faptul că ministrul ar face parte din Consiliul de Conducere al firmei SC Rombell Invest, care datorează BDF o sumă imensă. • În urma acuzaţiilor care i s-au adus în *Evenimentul zilei*, Ulm Spineanu a organizat o conferinţă de presă în care a negat toate acuzaţiile ce i s-au adus. Iată fragmente din apărarea ministrului Reformei, aşa cum e ea consemnată de *România liberă* (10 ianuarie): *„nu deţin la SC Rombell Invest SA decît o cotă de participare de 1%, nu sînt şi nu am fost membru în Consiliul de Administraţie, deci nu am putut lua decizii executive"*. Mai mult, *„Rombell SA nu desfăşoară vreo activitate economică, deci este extrem de dificil de apreciat modul în care această societate a contribuit la falimentul Băncii Dacia Felix"*.• Tot numărul din 9 ianuarie al *Evenimentului zilei* publică fragmente din Raportul Băncii Naţionale, privind activitatea Băncii Dacia Felix. Publicarea lor este prilejuită de arestarea lui Sever Mureşan, responsabil principal pentru falimentul BDF. Din raportul BNR se poate observa cum fostul membru în Consiliul de Administraţie al băncii clujene a obţinut pentru grupul firmelor sale, SM Invest, credite în valoare de 1.178 miliarde de lei, bani nerambursaţi nici pînă în ziua de azi Băncii Dacia Felix. • Un alt cap al mafiei financiare a fost arestat. Este vorba de Mircea Horia Hossu, fostul prim-vicepreşedinte al BDF. Arestarea foştilor conducători ai Băncii Dacia Felix ne va oferi fără îndoială nenumărate surprize. Mureşan şi Hossu declară (şi fără îndoială, în disperare de cauză, o vor demonstra la proces) că în falimentul BDF sînt implicaţi înalţi demnitari ai fostei puteri, iar Dacia Felix *„a fost principalul sponsor al campaniei electorale a PDSR"* (*România liberă*, 10 ianuarie). • Cea mai „spectaculoasă" şi neaşteptată arestare este însă cea a liderului minerilor din Valea Jiului, Miron Cozma. Arestat vineri şi acuzat printre altele de subminarea puterii de stat (urmare a mineriadelor) şi port ilegal de arme, el riscă o pedeapsă de 15 ani de închisoare. *„Cozma trebuie să plătească, dar nu singur"*, scrie Anton Uncu în *România liberă* (13 ianuarie). Reamintind cine sînt cei care în '90 şi '91 au chemat minerii în Bucureşti, articolul amintit redă discursul de mulţumire al fostului preşedinte Iliescu, după mineriada din 15 iunie 1990: *„Vreau să mulţumesc conducătorilor dumneavoastră, inginerului Cozma (...). Ştim că avem în dumneavoastră un sprijin de nădejde. Cînd va fi nevoie vom apela"*. • Urmare sau nu a constituirii CNACCO, arestările se ţin lanţ, şi nu numai în lumea bună a mafiei. Constanţa Tăiatu, judecător la Judecătoria sectorului 1, a fost trimisă în instanţă pentru infracţiunile de fals, uz de fals şi înşelăciune în dauna avutului public. Printr-o hotărîre judecătorească, ea atribuise unei familii 50.000 mp din parcul Herăstrău, paguba finală fiind de „doar" 3 miliarde de lei: *„judecătoarea a determinat o grefieră să falsifice actele procedurale ale dosarului"*. Deşi cazul fusese îndelung mediatizat, *„fostul ministru pedeserist Ion Predescu a refuzat avizarea trimiterii în judecată a judecătoarei Tăiatu"* (*România liberă*, 10 ianuarie). • Preşedintele României, Emil Constantinescu, iese din nou la rampă. *Adevărul* (10 ianuarie) aminteşte că, la propunerea ministrului Apărării Naţionale, preşedintele l-a trecut în rezervă pe generalul de brigadă Cheptine Gheorghe Viorel. Fostul comandant al Corpului 2 de armată Iaşi, generalul Cheptine, se face vinovat de: *„folosirea în interes personal a unor mijloace de transport, militari în termen, (pentru construirea unei somptuoase vile de vacanţă), înstrăinarea a 20 tone de motorină din rezervele armatei, repartizarea abuzivă a unor locuinţe de serviciu, acte false la casare"*. Cazul va fi soluţionat de Parchetul Militar. • *Curierul Naţional* (10 ianuarie) ne anunţă cum că un alt mafiot de carieră, Mujea Marcelini, va rămîne în arest. *„Tribunalul Judeţean Timiş a respins miercuri recursul declarat de acesta împotriva deciziei judecătoreşti de prelungire a mandatului de arestare cu încă 30 de zile"*. Arestat pentru evaziune fiscală, Mujea Marcelini este cercetat în patru dosare penale. • Nici Sergiu Băhăian, partonul SC „Sabina Product", nu este mai norocos. Judecătoria sectorului 6 a admis cererea Parchetului de prelungire a mandatului de arestare cu încă 30 de zile. Sergiu Băhăian este învinovăţit de înşelăciune în convenţii şi bancrută frauduloasă. *„Prejudiciul reţinut în sarcina lui Sergiu Băhăian este de 10.476.042 de dolari, 2.896.815 DM şi peste 14 milioane lei"* (*Curierul Naţional*, 10 ianuarie). • Acelaşi cotidian face o anchetă printre oamenii politici, referitor la recenta iniţiativă prezidenţială. Iată ce cred oamenii politici: Viorel Cataramă: *„PNL va susţine acţiunile pentru eliminarea corupţiei"*; Radu Berceanu: *„O iniţiativă lăudabilă"*. Neculai Onţanu: *„O iniţiativă salutară aşteptată cu interes de marea majoritate a populaţiei"* Cel mai reticent, cînd este vorba de astfel de lucruri, pare a fi şi de astă dată Adrian Năstase: *„Apelul este binevenit, însă unele lucruri au fost poate exagerate"*. Fostul preşedinte se va pronunţa două zile mai tîrziu, caracterizînd această iniţiativă drept încălcarea principiului separării puterii în stat, încălcare a *„atribuţiilor strict precizate pe care le are un preşedinte"* (*România liberă*, 13 ianuarie). • Abia liniştite apele după arestarea celor doi foşti conducători de la Banca Dacia Felix, un nou scandal, de aceleaşi proporţii, este pe cale să izbucnească în lumea financiar-bancară. Multimiliardarul George Păunescu este acuzat de directorul Bankcoop că ar vrea să pună mîna pe această bancă. Directorul Bankcoop, Alexandru Dinulescu, a declarat că *„în momentul de faţă George Copos are 11 milioane dolari neachitate la Bankcoop şi peste 300 miliarde lei la alte bănci"*. (*Adevărul*, 13 ianuarie).

IULIAN ANGHEL

ILIE ŞERBĂNESCU

Benzina trebuie plătită de automobilişti, şi nu de salariaţi!

Inevitabilul s-a produs. Preţul benzinei – menţinut artificial în scopuri electorale de către fostul guvern – a fost sensibil majorat, aproape dublat. Acest preţ la pompă trebuia oricum schimbat, cel puţin în măsura în care vechiul parlament votase deja includerea de la 1 ianuarie a unei taxe de 25% asupra preţului la ieşirea din rafinării, pentru finanţarea construcţiei şi întreţinerii drumurilor.

Acomodarea la costul real al importului

Problema este că, dincolo de această taxă şi în nici o legătură cu ea, preţul la pompă al benzinei ajunsese să nu mai acopere nici costurile de producţie. Majorarea era indispensabilă.

Mecanismul menţinerii artificiale a preţului carburanţilor este legat de absurditatea păstrării la dispoziţia guvernului a comenzii cursului valutar cu care să fie decontate intern importurile de petrol. Acest lucru n-ar trebui să fie în vreun fel treaba guvernului. Firesc ar fi ca orice import să fie decontat la cursul valutar din ziua intrării mărfii în ţară. Menţinînd însă o asemenea comandă în cazul importurilor de petrol, guvernul poate întîrzia acomodarea la cursul care se schimbă în timp. De pildă, în cazul de faţă, importurile de petrol se decontau la un curs sub 3.000 lei dolarul, în timp ce, chiar pe piaţa oficială, moneda americană ajunsese deja la peste 4.000 lei. În acest fel, pentru consumatori benzina putea fi distribuită mai ieftin, dar artificial, întrucît pierderi se aglomerau la nivelul industriilor de rafinare. Într-un asemenea sistem, cînd se ajunge să nu se mai poată – şi nu se mai putea, căci se acumulaseră deja pierderi de aproape 900 miliarde lei! –, se trece în sfîrşit la modificarea preţului printr-o hotărîre de guvern. Cu cît întîzierea de acomodare este mai mare, cu atît scumpirea inevitabilă este de o mai importantă amploare.

Oricum, trebuie să fie clar, benzina a fost necesar să se scumpească nu pentru că ne-ar fi cerut-o cumva FMI, ci pentru a se putea acoperi costurile reale ale importurilor de petrol.

Benzina la 1 dolar – o necesitate a dezvoltării

Şi, de fapt, benzina trebuie să se scumpească serios în continuare, pentru că preţul benzinei are legătură nu doar cu costurile acesteia, ci cu multe alte nevoi indispensabile ale economiei naţionale: finanţarea construcţiei şi întreţinerii drumurilor; conservarea resurselor energetice şi descurajarea importurilor; structura fiscalităţii pentru procurarea veniturilor bugetare. Din toate aceste puncte de vedere, preţul benzinei în România trebuie sensibil majorat. Fără menajamente spus, dacă România nu va ridica preţul benzinei la echivalentul în lei al unui dolar, nu are nici o şansă de dezvoltare!

România nu trebuie să reinventeze roata în domeniu, inventată şi experimentată cu succes de atîţia alţii şi de atîta timp.

În România, circa 60% din necesarul de petrol este asigurat din import. În majoritatea ţărilor europene, procentul este similar sau ceva mai ridicat. Şi numai două ţări cu teritoriu doar pe continentul european (Marea Britanie şi Norvegia) se aprovizionează din resurse interne, reuşind să şi exporte. Dar în toate ţările europene cu economie de piaţă – indiferent de procentajul importului şi, în mod semnificativ, inclusiv în cele două exportatoare de petrol – preţul benzinei la pompă, cum se spune, este de circa 1 dolar, în echivalent moneda naţională. Şi dacă este vorba de ţări importatoare de petrol, diferenţele faţă de preţul-reper de 1 dolar sînt absolut insignifiante şi nu depind în vreun fel de nivelul salariilor, care în materie joacă un rol cu totul neimportant şi subordonat. Altfel spus, nu există nici un motiv economic pentru a corela preţul benzinei cu nivelul salariilor. Pentru că, dacă există vreo legătură între preţul benzinei şi salarii, atunci aceasta – poate în mod curios pentru unii – este că, în mod net, cîştigurile din salarii vor fi cu atît mai mici cu cît benzina va fi mai ieftină, pentru simplul motiv că bugetul, în loc să-şi procure veniturile impozitînd consumul de benzină, şi le va procura impozitînd salariile.

În România, preţul la pompă al benzinei a fost, în toată perioada postdecembristă, doar de 20–30 de cenţi în echivalent monedă naţională, cu fluctuaţii în funcţie de cursul de schimb. Şi a fost doar atît numai pentru că a fost un preţ încărcat de impozite slabe.

Descurajarea consumului = conservarea resurselor

În ţările europene, benzina costă tot atît, poate chiar mai puţin, dar se vinde la pompă cu echivalentul unui dolar pentru că este aspru impozitată, şi anume încărcată cu circa 70–80 de cenţi impozite. O asemenea impozitare este fireasca şi echitabilă. O resursă atît de importantă precum petrolul trebuie conservată. Şi, deci, consumul ei trebuie descurajat. Cu atît mai mult dacă este acoperit din import.

Dar şi dacă de resursa respectivă se dispune pe plan intern, consumul nu trebuie stimulat, pentru a nu se grăbi epuizarea resurselor. Dimpotrivă, acestea trebuie salvate.

Obiectivul conservării petrolului este realizat tocmai prin impozitarea severă a benzinei. Şi o asemenea impozitare este şi echitabilă, pentru că taxaţi sînt, de fapt, consumatorii, şi nimeni altcineva. Şi aceasta pe măsura consumului. Astfel, contribuţia impozitului pe produsele petroliere la încasările fiscale este masivă. Banii obţinuţi nu iau însă neapărat destinaţii către alţi beneficiari sociali, ci se întorc în mare parte chiar în favoarea plătitorilor de impozite. Pentru că aproape jumătate din fondurile mobilizate prin impozitarea benzinei şi celorlalte produse petroliere se îndreaptă direct către finanţarea dezvoltării şi modernizării necesarelor reţele de autostrăzi, şosele şi drumuri.

Industriile energofage – singurele beneficiare de stimularea consumului şi importului

Să vedem însă ce s-a întîmplat în România în condiţiile unui preţ la pompă al benzinei de numai 20–30 de cenţi, adică apropiat de costuri şi neîncărcat de impozite. Consumul celei mai importante resurse naturale de care mai dispune într-o anumită măsură România – şi de fapt pe cale de epuizare, dacă noi rezerve exploatabile nu sînt puse în curînd în evidenţă – a fost, culmea!, stimulat, şi nu descurajat, aşa cum ar fi normal. O abordare strict antieconomică! Şi, întrucît consumul este asigurat în majoritate din import, încurajarea sa prin preţ a însemnat stimularea importului, ceea ce reprezintă o pură aberaţie economică.

Toate ţările lumii se străduiesc să găsească modalităţi mai mult sau mai puţin permise – dar chiar şi nepermise – pentru stimularea exporturilor şi se mai şi ceartă crîncen între ele în legătură tocmai cu subvenţionarea ilicită a exporturilor şi se găseşte România, care abia îşi tîrîie pantofii, şi care îşi permite luxul abominabil, bătîndu-şi joc de sine, de a încuraja importurile. Pentru că şi încercările de menţinere artificială a cursului leului nu au făcut şi nu fac altceva decît să ieftinească importurile, dintre care în principal cele de petrol, şi deci să le încurajeze, în timp ce exporturile sînt descurajate de remunerarea insuficientă în lei a valutei.

Dacă automobiliştii cred cumva că benzina ieftină a urmărit să-i avantajeze pe ei sau populaţia este atît de naivă să considere că preţurile produselor petroliere au fost relativ scăzute în vederea protecţiei ei sociale, se înşală amarnic. Marii consumatori de produse petroliere nu sînt nici automobiliştii şi nici populaţia. Nu pentru aceştia, ci pentru industriile mari consumatoare de energie, dintre care atîtea falimentare, au fost promovate preţuri neimpozitate la produse petroliere. Şi, în general, pentru aceste industrii au fost practicate preţuri la energie sub costuri. Cu alte cuvinte, unii au consumat energia, în bună măsură chiar irosind-o, şi alţii au plătit-o.

Cerinţa unei rocade fiscale

Efectele sînt deosebit de grave. Contribuţia impozitării produselor petroliere este derizorie în cadrul prelevărilor fiscale şi, în consecinţă, bugetul trebuie alimentat din alte surse.

Iată de ce în România o povară deosebit de grea oprimă profiturile, încurajînd evaziunea fiscală şi ilegalităţile. Iată de ce în România nu există bani pentru a finanţa construcţia de drumuri. Şi iată de ce o povară fiscală copleşitoare – necunoscută în Europa – apasă asupra salariilor româneşti, deşi atît de mici. **Nu a existat vreun moment şi cu atît mai mult nu ar putea exista în continuare nici un motiv – nici economic, nici social şi nici moral – ca benzina automobiliştilor să fie plătită cel puţin în parte de restul salariaţilor neautomobilişti, care sînt şi mai mulţi şi mai nevoiaşi.**

Pe termen scurt, scumpirea carburanţilor va determina, desigur, o creştere în lanţ a preţurilor. Măsuri de protecţie socială pentru absorbirea acestui şoc sînt, evident, necesare. Dar, la fel de evident, sînt indispensabile nu pentru toţi, ci doar pentru cei nevoiaşi. Între altele, transportul în comun va trebui subvenţionat – în mod transparent, aşa cum este în toată lumea –, pentru ca utilizatorii acestuia, oamenii obişnuiţi, să fie protejaţi.

Evident, scumpirea benzinei nu este un scop în sine. La aceasta, dincolo de acoperirea costurilor, trebuie să se recurgă doar în măsura în care obiectivul este finanţarea infrastructurii şi degrevarea fiscală a salariilor şi profiturilor. Trebuie să fie vorba deci nu de-o scumpire în sine, ci de o rocadă fiscală în beneficiul păturilor defavorizate, al modernizării infrastructurii şi dezvoltării economiei naţionale.

Cazul Lia Lucia Epure

O jurnalistă de la ziarul Timişoara *a fost pusă pe liber de curînd printr-o decizie stranie a Consiliului de Administraţie. Dacă ziarista în cauză n-ar fi ocupat locul întîi în topul pe 1996 al cititorilor ziarului* Timişoara, *care îi recunoşteau Liei Lucia Epure consecvenţa şi curajul în abordarea unor subiecte riscante, cum ar fi reţelele de contrabandă ale lui Zaher Iskandarani şi ale acoliţilor săi, implicaţiile politice ale mafiei locale, corupţia din justiţia timişoreană ş.a., întîmplarea n-ar depăşi cadrul unui banal litigiu de muncă. În cazul de faţă, însă, desfiinţarea inabilă a* ***funcţiei*** *de şef secţie investigaţii (care, conform legislaţiei muncii, nu atrage după sine şi desfiinţarea postului de redactor, cum este încadrată Lia Epure la ziar) a fost precedată de presiuni din ce în ce mai intense de a abandona aceste subiecte, de „a se linişti". Oscar Berger, acţionarul principal, dar şi cel mai nou al* ***SC. Timişoara S.A.****, autoinstalat recent ca redactor-şef, fără vreo calificare sau experienţă în domeniu, i-a oprit ziaristei articolele predate la redacţie începînd cu 9 decembrie, somînd-o să nu mai scrie, propunîndu-i chiar un tîrg: o vacanţă în străinătate în schimbul muţeniei.*

„Poate aş fi rămas cu impresia că este un conflict de ordin personal dacă nu mi-ar fi făcut această propunere suspectă. Ziarul nostru nu este bogat, nu stă financiar aşa de bine încît să mă trimită în vacanţă peste hotare. În plus, am fost atenţionată că serialul meu despre antecedentele infracţionale ale lui Voştinaru de la Petrogaz şi GTI nu va mai fi publicat, fiindcă Voştinaru s-a prezentat cu o reclamă bogată după ce a apărut prima parte a serialului. Am făcut ulterior şi alte corelaţii cu ceea ce se întîmpla, şi mi-am dat seama că este o nouă tentativă de intimidare a mea: dacă n-au reuşit să mă facă să renunţ cu garda de irakieni a lui Zaher, cu ameninţările telefonice sau cu procesele de calomnie, au căutat alte căi. Prin coincidenţă, presiunile s-au intensificat odată cu eliberarea din închisoare a lui Zaher", *a declarat Lia Epure la o conferinţă de presă, organizată sub egida Societăţii Ziariştilor Români, cu participarea unor personalităţi de la Comitetul Helsinki din România.*

„Patronul" Berger spune că e dreptul lui să dea afară pe cine vrea şi cînd vrea, uitînd că ziarul Timişoara. *Din afirmaţiile sale, făcute la aceeaşi conferinţă de presă, reiese că n-a auzit despre* ***clauza de conştiinţă****, adică despre dreptul jurnalistului de a refuza să servească alte interese decît informarea publicului.*

BRÎNDUŞA ARMANCA

MARIUS BÂZU

Radiodifuziunea – „fata moşului cea bună“?

Marea majoritate a comentatorilor consideră că Radiodifuziunea publică este „fata moşului cea bună“, în opoziţie cu „fata babei cea rea“, Televiziunea publică. Cred că acest tratament nu este pe deplin justificat, pentru că şi Radiodifuziunea publică are destule emisiuni care nu se deosebesc prea mult de „Actualităţile“ TVR. Voi încerca să exemplific cu una din aceste emisiuni.

Radio România Actualităţi are, în cadrul emisiunii „Matinal“, o rubrică zilnică denumită „Revista presei“. O urmăresc cu interes şi consecvenţă pentru că sînt un mare consumator de presă. Cred că rostul unei asemenea rubrici este de a orienta pe cititori spre ziarul care le poate oferi ceva interesant: un interviu cu o personalitate care „spune“ ceva, un articol de atitudine, o anchetă etc. Un alt scop ar putea fi să le ofere celor care nu cumpără nici un ziar o privire cît mai obiectivă asupra a ceea ce se scrie în presă.

Din păcate, cei care **păstoresc** această rubrică nu sînt de această părere. Am spus „cei care o păstoresc“, şi nu cei care o realizează, pentru că aceştia din urmă sînt în general tineri angajaţi ai postului, care par să facă un stagiu la această rubrică pentru a-şi dovedi „profesionalismul“. Adică obedienţa faţă de indicaţiile şefilor. Spun asta pentru că, deşi redactorii acestei rubrici s-au tot schimbat (unii trecînd la „Ştiri“, cum sînt Radu Şarpe şi Cerasela Secuiu, alţii în alte locuri, probabil în funcţie de serviciile aduse la această rubrică), stilul rubricii este acelaşi (redactorii din campania electorală 1996 au fost doi „băieţi buni“, Gabriel Şirghel şi Sorin Dobrotă, iar din luna decembrie a apărut şi Luminiţa Apostol – cu toţii, „elemente capabile, de viitor“). Voi încerca, în continuare, să scot în evidenţă cîteva trăsături caracteristice.

1. Ziarele nu sînt tratate în funcţie de importanţa lor pe plan naţional, ba chiar dimpotrivă. De cele mai multe ori se începe cu *Cronica română* sau cu *Curierul naţional*, în nici un caz cu vreunul din cele trei mari cotidiane (*România liberă*, *Adevărul*, *Evenimentul zilei*), iar cele mai multe citări sînt tot din cele două ziare amintite, la care se adaugă *Dimineaţa* şi *Vocea României*. Nu întîmplător, toate acestea sînt singurele ziare care după 1992 au fost trimise ambasadelor române din străinătate (v. articolul d-lui Emil Hurezeanu, din revista „22“ nr. 51/1996). Ca să nu mai vorbim de „marea“ editorialistă a *Meridianului* (ziar de negăsit la chioşcuri, din lipsă de solicitare), Cristiana Sperlea, ale cărei păreri sînt citate pe larg. Nu se poate să nu te ducă gîndul la o **publicitate incorectă**, făcută prin intermediul unei rubrici care se vrea obiectivă.

2. O mare parte a rubricii reia ştirile de la **radiojurnal** şi le atribuie unui ziar (deşi toate ziarele au scris despre evenimentul respectiv). De exemplu, ni se spune: „ziarul *Cronica română* ne anunţă că...“, ştire transmisă cu o zi înainte la radiojurnale. Mult mai util ar fi să aflăm ce este specific fiecărui ziar: titluri de senzaţie, interviuri, anchete, sondaje de opinie.

3. Mai grav este că filtrarea titlurilor şi comentariilor se face de pe **poziţii partizane**: înainte de alegerile din acest an erau excluse titlurile sau articolele critice la adresa d-lui I. Iliescu (preşedintele din acea perioadă al României) sau a guvernului. Culmea ridicolului a reprezentat-o, acum cîteva luni, evitarea citării măcar a titlului articolului din *România liberă* care învinuia guvernul de complicitate la încălcarea embargoului impus Iugoslaviei. În aceeaşi zi, seara, la „Actualităţile“ TVR a fost citit un lung şi dur răspuns al guvernului la adresa acestui articol, considerat, se pare, important, nu-i aşa?, care nu fusese reţinut de redactorii „Revistei presei“! Aş menţiona că acum, după 17 noiembrie, titlurile şi articolele contra actualei puteri sînt menţionate cu mare promptitudine, iar cotidianul naţional *Ziua* lipseşte, în continuare, cu desăvîrşire. Conducerea PDSR din Radio nu doarme!

4. Rubrica este umplută cu **ziare cu tiraj „confidenţial“** (*Dimineaţa*, *Vocea României* – cea care se distribuia doar prin abonamentele silite făcute de funcţionarii din ministere –, *Meridian* ş.a.) sau redactate în limbi străine (!). Cum poţi să recomanzi unui ascultător în limba română un ziar care apare într-o limbă străină (*Bucarest Matin* sau *Nine O'Clock*)? Toate astea se fac doar pentru a pune în circulaţie nişte opinii personale ale redactorilor acestor microziare, pe care ascultătorul grăbit al acestei rubrici a „Matinalului“ le recepţionează ca pe nişte ştiri ale postului Radio România Actualităţi. Am auzit de multe ori bazaconii lansate de *Vremea* sau *Meridian*, considerate de oameni de bună-credinţă „ştiri date la Radio“!

5. Citatele din articole scot în evidenţă aspecte marginale, care n-au legătură cu tonul general al articolului. Ca exemple aş da citatele din *România liberă*, care extrag elementele de cele mai multe ori contrare intenţiei autorului articolului, intenţie uneori uşor de depistat chiar din titlu. **Selecţia este deci polarizată** şi nu mai trebuie să spun în favoarea cui. Nu este, în acest caz, vorba despre lipsă de profesionalism, ci despre intenţii rele.

S-ar putea spune că rubrica „Revista presei“ are o miză mică: în fond, este o emisiune de numai 5 minute. Dar această emisiune este **zilnică**, la o **oră de mare audienţă** şi are un **rol important în orientarea opiniei publice**.

Pentru a nu fi învinuit că tonul meu este doar distructiv, îmi permit să fac cîteva propuneri: analiza presei să se facă corect, cu bună-credinţă, fără elemente partizane; cea mai mare pondere în analiza presei să o aibă ziarele de mare tiraj; să se menţioneze în orice caz titlurile de pe prima pagină, care reprezintă „vitrina“ ziarului; să se indice interviurile cu personalităţi cunoscute, anchetele de interes general, titlurile de senzaţie şi autorii articolelor, în special atunci cînd sînt alţii decît redactorii ziarului; citările dintr-un articol să sublinieze ideea generală a acestuia, nu ce-i place celui care face „Revista presei“.

În final, o întrebare: e, oare, necesar să suportăm, pe banii noştri, ai tuturor, o emisiune vădit partizană a PDSR? Sau, altfel spus: postul România Actualităţi mai poate fi condus tot de PDSR şi după 17 noiembrie 1996? Schimbarea actualei conduceri, cerută de altfel şi din interior (v. scrisoarea deschisă a d-lui Dragoş Ciocîrlan), cred că este absolut necesară şi se poate face „fără ură şi răzbunare“, prin instalarea unei conduceri neutre politic. În fond, e vorba de banul public.

Săptămîna pe scurt politică

Luni 6 ianuarie 1997

• Membri ai Guvernului anunţă noi măsuri

Ministrul Reformei, Ulm Spineanu, a anunţat în cadrul conferinţei de presă a PNŢCD că Guvernul va lua măsuri de reducere a fiscalităţii, pentru a proteja populaţia împotriva recentelor majorări ale preţurilor la combustibili. Pe de altă parte, ministrul de Finanţe, Mircea Ciumara, a anunţat că Executivul va demara în acest an un program de privatizare în valoare de 2 miliarde de dolari, program ce va fi combinat cu declanşarea procedurii de faliment pentru agenţii economici aflaţi în stare de insolvabilitate.

• Sindicatele reacţionează la creşterea preţurilor

Valul de scumpiri produs de creşterea preţurilor la carburanţi a determinat principalele centrale sindicale să solicite Guvernului măsuri de protecţie socială. Cartelul „Alfa“, BNS şi CNSLR-Frăţia au cerut începerea urgentă a negocierilor cu Executivul, pentru realizarea indexării salariilor, în funcţie de inflaţie şi creşterea salariului minim.

Marţi 7 ianuarie

• Emil Constantinescu împotriva corupţiei

În urma convocării Consiliului Suprem de Apărare a Ţării într-o sesiune extraordinară, preşedintele Emil Constantinescu a anunţat declanşarea unor acţiuni ce urmăresc *„dinamizarea luptei împotriva corupţiei şi a crimei organizate“*. În acest sens, a fost înfiinţat Consiliul Naţional de Acţiune împotriva Corupţiei şi Crimei Organizate.

• Costul integrării în NATO

Secretarul de stat la MApN, Constantin Dudu Ionescu, a declarat că integrarea României în NATO va costa, numai pentru partea militară, cel puţin 3 miliarde de dolari.

• Opoziţia critică aspru Guvernul

Acuzînd măsurile Executivului, de majorare a preţurilor la combustibili, liderul PDSR, Ion Iliescu, a acuzat Guvernul Ciorbea de *„superficialitate, lipsă de profesionalism şi de ranchiună politică“*.

Miercuri 8 ianuarie

• Mişcări de consilieri la Cotroceni

Preşedintele Emil Constantinescu l-a demis pe consilierul de stat pe probleme economico-financiare, Dragoş Stănescu, pentru că ar fi fost implicat într-o serie de afaceri dubioase ale lui Sever Mureşan, recent arestat. Totodată, decanul Facultăţii de Ştiinţe Politice din Bucureşti, Daniel Barbu, a fost numit consilier de stat la Departamentul Reformă Instituţională şi Politică Publică.

Joi 9 ianuarie

• Demnitar american la Bucureşti

Subsecretarul pentru politica de apărare în cadrul Departamentului Apărării al SUA, Walter Slocombe, consideră că România se află clar pe drumul cel bun pentru integrarea în NATO. Demnitarul american, care s-a întîlnit cu înalte oficialităţi române, s-a aflat la Bucureşti într-o vizită de informare.

• Noi numiri în MAE

Ministrul de Externe, Adrian Severin, a anunţat că Dumitru Ciauşu a fost numit secretar de stat în MAE. Ciauşu a fost principalul negociator al Tratatului cu Ungaria şi se va ocupa şi de cel cu Ucraina. Secretarul de stat Marcel Dinu a fost numit ambasador la Chişinău.

• General trecut în rezervă

Preşedintele Emil Constantinescu l-a trecut în rezervă pe generalul de brigadă Gheorghe Cheptine, fost comandant al Corpului 2 de Armată Iaşi, fiind deferit Parchetului Militar.

Vineri 10 ianuarie

• PDSR se reorganizează

Delegaţia Permanentă a PDSR a stabilit noua formulă de organizare a conducerii superioare a partidului: un preşedinte, un prim-vicepreşedinte, 3–4 vicepreşedinţi şi un Birou Permanent într-o formulă restrînsă. Peste o săptămînă, Conferinţa Naţională urmează să valideze această formulă şi să-l aleagă ca preşedinte al partidului pe Ion Iliescu.

• Miron Cozma a fost arestat

Liderul minerilor din Valea Jiului, Miron Cozma, a fost arestat pentru 30 de zile de către Parchetul General. Cozma a fost acuzat că a distrus bunuri publice, a periclitat siguranţa circulaţiei pe căile ferate şi că nu a respectat regimul armelor şi muniţiilor.

• Ion Iliescu despre campania anti-corupţie

Fostul preşedinte Ion Iliescu consideră că înfiinţarea Consiliului Naţional Anticorupţie este un lucru bun, dar că, totuşi, prin această iniţiativă Emil Constantinescu îşi încalcă atribuţiile constituţionale, atîta timp cît există instituţii abilitate în acest sens.

Sîmbătă 11 ianuarie

• Întîlnire Constantinescu-mineri

Preşedintele Emil Constantinescu, care a primit o delegaţie a minerilor din Valea Jiului, a promis că vor fi respectate drepturile cetăţeneşti ale lui Miron Cozma, dar acesta nu poate fi judecat în stare de libertate.

Reprezentanţii Ligii Minerilor au arătat că îl susţin necondiţionat pe Cozma.

• Guvernul stabileşte împrumuturile externe

Printr-o ordonanţă, BNR şi Executivul au fost autorizate să contracteze şi să garanteze, în 1997, împrumuturi financiare externe în limita sumei de 3,2 miliarde dolari. Împrumuturile vor fi destinate asigurării resurselor valutare necesare finanţării investiţiilor, aprovizionării cu materii prime de bază şi creşterii rezervei valutare a statului.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

ULTIMA ORĂ

Clarificări privind vizita d-lui Daniel Fried la Bucureşti

În urma articolelor recent apărute în presă, Ambasada SUA din Bucureşti doreşte să clarifice cîteva aspecte ale vizitei efectuate de Daniel Fried la Bucureşti în zilele de 9 şi 10 ianuarie.

Domnul Fried, Director pentru Europa Centrală şi de Est în cadrul Consiliului Naţional de Securitate/Asistent special al Preşedintelui, a făcut parte din delegaţia Subsecretarului de stat al apărării, Walter Slocombe, care a vizitat România pentru a discuta relaţiile bilaterale româno-americane şi aspectele extinderii NATO. Vizitele de curtoazie făcute persoanelor importante din cadrul opoziţiei fac parte din rutina vizitelor în străinătate ale d-lui Fried.

În timpul recentei întîlniri cu PDSR-ul, nici Ambasada Americană şi nici d-l Fried nu au făcut declaraţii presei. De asemenea, d-l Fried nu a transmis nici un mesaj verbal sau scris din partea Preşedintelui Clinton. Poziţia SUA asupra extinderii NATO rămîne aceea descrisă presei în data de 9 ianuarie de Subsecretarul de stat al apărării, Walter Slocombe.

DIANA TURCONI

România, principalul focar de răspîndire a stupefiantelor în Europa

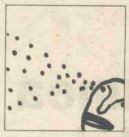

Drogurile
- **licite: metadonă, petidină, morfină, fortral**
- **ilicite:**

a) naturale:
- **– uşoare: canabisul (marijuana, haşişul)**
- **– grele: heroina, cocaina**

b) sintetice: LSD, amfetamina, Extasy

Prin poziţia ei geografică, România se află la convergenţa celor două mari căi de pătrundere a drogurilor în Europa: ruta Iran-Irak-Egipt-Turcia-Grecia-Bulgaria-România şi ruta China-Rusia-Republica Moldova-Ucraina-România. Teritoriul românesc este punctul de depozitare a stupefiantelor; de aici, traficanţii le răspîndesc în toată Europa Occidentală şi chiar spre Statele Unite. România reprezintă pentru Occident principalul focar de contaminare. Alarmat, Consiliul Europei ne cere insistent să iniţiem măsuri de stopare a traficului de stupefiante şi de creare a unei reţele naţionale de prevenţie şi tratament al toxicodependenţei. Importante fonduri PHARE-Pompidou (programul Pompidou cuprinde finanţări destinate luptei antidrog) aşteaptă să intre în România. Atitudinea guvernelor postdecembriste a fost obtuză şi echivocă. Mai întîi, s-a negat faptul că pe teritoriul României ar exista persoane care trafichează stupefiante sau se drogheză. Apoi, faţă cu evidenţa, măsurile au fost amînate cu o inconştienţă suspectă. Atitudinea aceasta, bazată şi pe lipsa oricărei legislaţii antidrog (cu excepţia foarte permisivului art. 312 din Codul penal, valabil pînă la 14 noiembrie 1996), a încurajat pătrunderea drogurilor nu numai în mediile interlope, dar şi în campusurile universitare şi în licee. Se mai cere subliniată şi o altă faţetă alarmantă: românii au sărit peste etape, drogurile care se consumă cu precădere nu sînt cele din categoria „uşoare", ci drogurile tari, heroină şi cocaină. Heroina este cea preferată, fie introdusă în ţigări, fie presărată şi apoi inhalată de pe foiţe de staniol, sub care se aprinde flacăra unei brichete. Narcoticele reprezintă principalul flagel care va lovi generaţiile de mîine.

Unicul centru-pilot: impropriu şi ineficient

Dr. Gh. Popescu-Tismana, directorul Spitalului „Gheorghe Marinescu", ne prezintă incredibila *saga* a centrului-pilot de tratament al toxicodependenţei: *„Numărul toxicomanilor a fost în creştere vertiginoasă din 1990 încoace. Totuşi, abia la 1 ianuarie 1996 se înfiinţează oficial, în cadrul Spitalului «Gheorghe Marinescu», secţia de tratament al toxicodependenţei. Prin dispoziţia Ministerului Sănătăţii, se distribuia scopului precizat un număr de 15 paturi, din cele ale spitalului, şi se lua personal, asistenţi şi infirmiere, tot din spital: o mînă de oameni fără calificare în domeniu – şi nu dintre cei mai buni sau conştiincioşi – trebuia să facă faţă unei situaţii noi, complexe. Toxicomanul intră într-o lume violentă şi o poartă cu el, oriunde s-ar duce. Aşadar, nu au întîrziat incidentele şi accidentele: atacurile traficanţilor de drog contra personalului, coruperea lui şi a paznicilor, decese ale pacienţilor noştri prin* overdose. *Ministerul decide mutarea secţiei la periferie, aşa cum s-a procedat în trecut şi cu handicapaţii – secţia e mutată, în 6 august, la spitalul «Bălăceanca» prin hotărîrea ministrului secretar de stat Dan Georgescu. Dar, în buna tradiţie de a-i marginaliza pe cei atinşi de tare neplăcute (inclusiv SIDA), spitalul s-a opus primirii toxicomanilor. Eu însă am păstrat secţia din cadrul Spitalului «Gheorghe Marinescu», astfel încît ea a funcţionat pe hîrtie dincolo şi efectiv aici. În 2 decembrie 1996, ministerul reînfiinţează secţia la «Gheorghe Marinescu», acordînd un supliment de 13 posturi de personal din 69, cîte cerusem. Am amenajat pentru toxicodependenţi pavilionul din dreapta intrării – 30 de paturi, număr hotărît insuficient. Pavilionul afectat e impropriu scopului, e meschin ca spaţiu şi dotare. Avem nevoie, pentru a porni organizarea pe teritoriul românesc a reţelei naţionale de prevenire şi tratament antidrog, de pavilionul din spaţiul curţii noastre, care astăzi e revendicat de spitalul «Bagdasar» – aici există posibilitatea instalării a 70 de paturi şi sînt şi spaţiile aferente necesare".*

Competenţa care supără

E abia trecut de ora 17.00, dar curtea Spitalului „Gheorghe Marinescu" s-a cufundat într-un întuneric umed şi rece. Un bec cu lumină albă îţi permite să citeşti pe plăcuţa din stînga intrării: **„Secţia XVI Psihiatrie. Centrul-pilot de TOXICOMANII"**. Un băiat subţirel, negricios se strecoară pe lîngă noi, privindu-ne circumspect; nu are mai mult de 17 ani. Un altul, ceva mai matur, intră după el; are aceleaşi priviri ezitante, furişate. Gardul spitalului e la o aruncătură de băţ, arhitectura lui, perforată şi scundă, ar permite aruncarea pliculeţelor cu droguri exact pe fereastra deschisă, înăuntrul salonului. *„Dar e pază!"* subliniază directorul. Unde e paza? – se dovedeşte că a plecat din post, că îşi îndeplineşte sarcinile cît se află autorităţile spitalului prin preajmă. Intrăm în pavilionul unde amenajările încă nu s-au încheiat. Subsolul – cu sala de gimnastică – e o hrubă rece. Nici în rest nu merg caloriferele. Nu-i putem cunoaşte pe cei internaţi – în număr de 15, ni se spune. Conform unui contract cu spitalul, ei au dreptul la anonimat. Lipsesc trusele de dozare a drogurilor. Lipseşte un laborator specializat şi o farmacie adecvată. Toate acestea se pot căpăta prin fondurile PHARE-Pompidou, România trebuie să găsească doar imobilele potrivite scopului – dar nu face nici măcar atît.

Dr. Cristian Bengescu, şeful secţiei de toxicomanii, îşi manifestă fără ezitări indignarea: *„Pînă în 1996 România a fost* ***singura*** *ţară din Europa unde nu a existat o secţie specializată în tratamentul toxicodependenţei. Chiar şi Bulgaria sau Albania au avut astfel de secţii, încă din 1991. E o realitate care reflectă perfect interesul statului pentru nivelul public de viaţă şi sănătate".*

Preocupat din 1992 de problematica răspîndirii drogurilor în România şi de consecinţele ei, dr. Cristian Bengescu, psihiatru, urmează la Paris un curs cu tema „Toxicomanii şi tulburări psihice în SIDA", obţine apoi o bursă a Consiliului Europei pentru specializarea în toxicomanii; primeşte **competenţa** în toxicomanii. Spitalul „Gheorghe Marinescu", precum şi Ministerul Sănătăţii intenţionează însă scoaterea la concurs a postului ocupat în prezent de dr. Bengescu, pe motiv că secţia trebuie condusă de un cadru universitar.

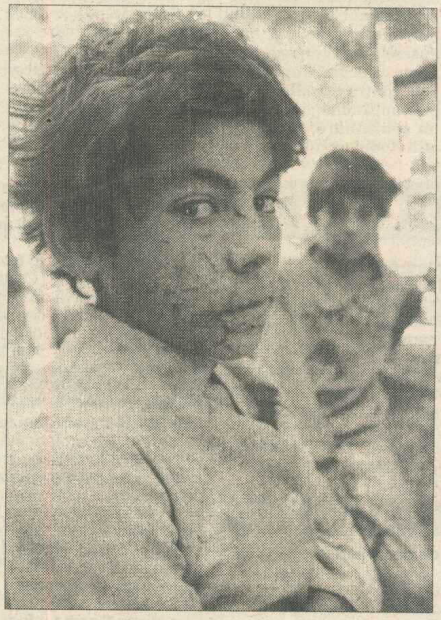

O boală cumplită: toxicodependenţa

Situaţia e deosebit de gravă, după cum ne-o prezintă dr. C. Bengescu: *„Pacienţii mei au vîrste cuprinse între 15 şi 27 de ani – şi nu se droghează de azi, de ieri. În ultimele 6 luni au fost internaţi în secţia pe care o conduc 120 de toxicodependenţi. Este enorm. Din informaţiile mele, însă, valul important abia urmează să ajungă la noi. Adeseori, toxicodependentul rămas cu buzunarele goale se internează ca să primească măcar doza de metadonă. Criza de sevraj (lipsa drogului) e cumplită: apar dureri osoase, musculare şi abdominale insuportabile; irascibilitatea atinge cote înalte. Bolnavul este în stare de orice pentru un strop de drog. E dureros să vezi un tînăr ajuns toxicodependent – pierderea în greutate e spectaculoasă (20–25 de kg), e apatic, fără apetit sexual, instabil psihic, agresiv. Consumatorii de drog se împart în două categorii: cei ocazionali, care fumează cînd şi cînd cîte o ţigară cu marijuana, şi cei cronici, care au dezvoltat deja dependenţă. Ultimii au o dublă dependenţă: fizică (se rezolvă prin administrarea de metadonă) şi psihică; aceasta îi face vulnerabili timp îndelungat şi necesită un lanţ terapeutic de 18–20 de luni – şedinţe de psihoterapie şi psihodramă (sînt puşi să improvizeze roluri legate de problema lor, sînt filmaţi şi apoi se analizează împreună cu ei comportamentul etc.), dar noi nu avem, pentru moment, nici cameră de filmare, nici aparate video, ateliere de lucru, sală de sport, nimic. Consiliul Europei s-a angajat să ne furnizeze toată baza logistică, dar România nu face nimic pentru a veni în întîmpinarea acestor intenţii. Toate ONG-urile antidrog din Europa sînt gata să ne ajute – dar noi nu ne lăsăm ajutaţi".*

În România, toxicomanii sînt trataţi ca nişte leproşi, nu ca nişte bolnavi recuperabili. Ce se întîmplă cu un toxicoman în şoc de *overdose*? El este internat la Spitalul de Urgenţă, în secţia de Toxicologie, condusă de **dr. Dida Ardeleanu**. Rămîne aici 24–72 de ore, apoi este transferat la Spitalul „Gheorghe Marinescu", în secţia de Toxicomanii, în final e retransferat la „Bălăceanca". Aici lanţul terapeutic se frînge. Este de remarcat faptul că toxicodependenţii se împart în două categorii şi în funcţie de tratamentul pe care îl acceptă: unii aleg sevrajul, completa privare de drog, şi suportă cu stoicism crizele inerente; aceştia au toate şansele de recuperare. Alţii merg pe linia de minimă rezistenţă: în spital fiind, piseză diazepam amestecat cu neuroleptice sau antidepresive şi prizează pudra (sau le amestecă în bere, vodcă etc.); primesc în secret vizitele familiei (interzise, prin legea spitalizării, deoarece adeseori „familia" înseamnă traficanţii de drog). Cînd au mai strîns ceva puteri şi fonduri, părăsesc spitalul – şi continuă consumul de stupefiante.

Fără legislaţie, justiţie, tratament, dotare, cooperare şi conştiinţă

Col. Mihai Florea, director adjunct al Brigăzii de Luptă Contra Crimei Organizate (BCCO), pune degetul pe rană: *„Ceea ce lipseşte în primul rînd în România este o lege care să reglementeze traficul şi consumul de drog. Există un proiect, acesta s-a plimbat prin mai multe ministere – Justiţie, Finanţe, Interne, Tineret –, dar nu e încă aprobat. În prezent lucrăm după vechea Lege 72, de pe cînd nu exista încă în România problema drogurilor. Art. 312, chiar şi modificat, nu rezolvă situaţia, deşi trecerea de la pedepse de 6 luni–5 ani la cele de 15–25 de ani, pînă la recluziunea pe viaţă înseamnă un oarecare pas înainte. Apoi, e necesar ca această legislaţie să fie aliniată la cea europeană. România a semnat două din cele trei acorduri privind traficul şi consumul de stupefiante – convenţia din 1971 şi cea din 1988 –, dar din 1989 pînă azi nu am adoptat şi legislaţia potrivită. Era absolut necesar ca fostul guvern să fi instituit încă de mult un comitet interministerial de luptă împotriva drogurilor. Colaborarea noastră cu Ministerul Justiţiei nu merge tocmai bine; Atunci cînd noi prindem infractorii, ei să nu fie eliberaţi cu uşurinţă suspectă prin sentinţe îngăduitoare. Trebuie să avem un aliat în Justiţie, să formăm împreună o echipă sudată. Statisticile recente, din octombrie–noiembrie 1996, reflectă gravitatea situaţiei: BCCO a confiscat, în decursul lui 1996, 5.000 kg canabis (haşiş şi marijuana), peste 60 kg heroină, 700 kg cocaină (faţă de 15 kg în 1993, 50 kg în 1994 şi 100 kg în 1995) şi 11.000 pastile de amfetamină, drog sintetic. România se găseşte în zona de influenţă a heroinei, pe linia Iran-Afganistan-Turcia, şi nu a cocainei, care provine din America de Sud; şi totuşi, la noi se aduce multă cocaină. Pînă în noiembrie 1996, BCCO a prins aproximativ 160 de traficanţi. Ei sînt mai ales arabi (libanezi, iranieni şi irakieni), turci, dar şi cetăţenii români (cu precădere ţiganii) au început să prindă gust pentru acest comerţ din care ies repede bani grei. Pericolul la care sînt expuşi cei din BCCO? – acesta creşte proporţional cu valoarea «mărfii»: la cantităţi mari, pericolul e important, traficanţii sînt deosebit de agresivi. Din punct de vedere al dotării, nu ne putem compara cu statele dezvoltate ale Europei şi chiar cu unele din cele foste comuniste. Lanţul luptei antidrog ar fi acesta: Poliţie, Vamă, Procuratură, Justiţie, se adaugă Ministerul Tineretului, al Învăţămîntului, al Muncii şi Protecţiei Sociale, al Sănătăţii.*

Sondajele IRSOP arată că doar 6% din populaţia României este conştientă de pericolul pe care îl reprezintă drogurile. Lipsa de legislaţie, lipsa unei reţele naţionale de prevenţie şi tratament, lipsa de organisme statale specializate, insuficienţele cooperării dintre Poliţie şi Justiţie, precum şi lipsa conştiinţei a diverse niveluri sînt tutelate de incompetenţă şi corupţie.

Înfiinţarea în 8 ianuarie a.c. a Consiliului Naţional de Acţiune împotriva Corupţiei şi Crimei Organizate este un prim pas pe drumul însănătoşirii naţionale şi al apropierii de imperativele europene.

GABRIEL ANDREESCU

Vizita Papei în România

Un act spectaculos de politică externă, care onorează Ortodoxia, nu o descalifică

Ultimul număr al revistei *Cuvântul*, pe 1996, aduce în discuţie un subiect pe care e bine să nu-l trecem cu vederea. Din articolul „Jurămîntul pe Cruce şi pe Evanghelie" voi extrage un citat (ceva mai lung), relevant independent de celelalte alegaţii ale autorului (Dan Ciachir), din articolul amintit: *„Episcopii romano-catolici s-au şi grăbit să-l invite pe Papa Ioan Paul II în România. Invitaţia nu poate veni sub nici un motiv de la Sinodul nostru, pentru că s-ar crea un precedent în lumea ortodoxă. Or, în 1993, Meleşcanu, pus de Iliescu, l-a invitat pe Papă în România fără să fi consultat Patriarhia mai întîi. Şi apoi a renunţat, dar după ce şi-a atras antipatia Sinodului şi a Bisericii noastre. Avînd consilieri de două parale, Iliescu a crezut, pe de o parte, că poate pune Biserica Ortodoxă în faţa unui fapt împlinit, iar pe de alta, nu ştia că nu ca şef de stat (al statului Vatican) vrea Suveranul Pontif să vină în România, pentru că n-ar avea nici un chichirez, ci în calitate de urmaş al lui Petru... În 1995, toamna, Iliescu declara sus şi tare că Suveranul Pontif nu poate vizita România decît cu acordul Bisericii Ortodoxe. Declaraţia aceasta de dragoste venea prea tîrziu. Lucru care s-a văzut la recentele alegeri.*

Aşa încît: Atenţie, Excelenţă! Arhiepiscopul Clujului, om cu mare greutate în Sinod, a şi declarat presei că socoteşte deocamdată inoportună o vizită a Papei în România, iar pînă iese Cuvîntul *de la tipar, s-ar putea să se mai înregistreze şi alte reacţii identice."*

Ar fi multe de observat, pe marginea textului de mai sus: afirmaţiile greşite (alegerile nu au fost pierdute de Ion Iliescu datorită opţiunilor sale religioase); tonul batjocoritor-ameninţător cu care se sugerează că nesupunerea la voinţa Bisericii Ortodoxe se va plăti cu pierderea puterii politice şi altele de acest gen. Dar motivaţia acestui citat este tema invitării Papei în România.

Despre o vizită a Papei în România s-au făcut speculaţii în ultimii ani. „Substanţială" a fost ultima declaraţie, amintită de Dan Ciachir, prin care fostul preşedinte al României califica, mărind seria gafelor sale, drept inoportună vizita Papei în România. A face din poziţia de şef al statului *partis pris* confesionale, şi mai ales cu o asemenea miză, poate duce la un cutremur. Intervenţia guvernului, în aceiaşi termeni, cu ocazia altui „eveniment" confesional (Congresului Martorilor lui Iehova – întîmplător, în perioada vizitei lui Hillary Clinton în România), completa un tablou al unui regim politic care folosea sensibilităţile religioase în scopuri politice.

Totuşi, cadrul constituţional din România este precis, privitor la nediscriminarea religioasă. Se poate spera că, dincolo de stilul bigot al unor manifestări, noii reprezentanţi ai statului vor face distincţia dintre opţiunea privată şi cea publică, în materie confesională.

Marea problemă a acestei vizite a Papei în România nu este faptul că Biserica Ortodoxă **ar putea ordona autorităţilor statului să renunţe la invitarea şefului statului Vatican**. Nici faptul că Episcopii catolici din România nu ar fi în stare să facă o invitaţie Papei fără binecuvîntarea fraţilor lor ortodocşi. Chestiunea este că şeful Bisericii Catolice nu vrea şi nici nu-şi poate permite să transforme vizitele sale într-un factor de discordie. Vizita Papei în România este dependentă de acest mecanism foarte delicat, care înseamnă concertarea principalelor forţe religioase şi politice, în sprijinul vizitei sale. Venirea Papei în România trebuie să fie, şi trebuie să fie privită ca expresie a unui mesaj de pace. Desigur, acest lucru nu ar fi posibil dacă Biserica Ortodoxă s-ar împotrivi vizitei Suveranului Pontif.

Pe de altă parte, o vizită a Papei în România face parte din acea strategie, energică şi imaginativă, substanţială şi spectaculoasă de care avem acum nevoie în politica externă. Cititorii trebuie să ştie că, în ciuda schimbării regimului politic, a unor eventuale progrese în alte domenii, aşezarea României alături de Cehia, Ungaria, Polonia, este improbabilă. Doar o politică de o excepţională forţă – pentru care nu trebuie precupeţit nimic – ar putea răsturna opţiunea NATO preliminară, în următoarele 6 luni.

Iniţierea unei vizite a Papei ar fi, astfel, un gest diplomatic cu un impact sensibil asupra opiniei publice internaţionale. Mai ales după situaţia derutantă creată anul trecut de contestarea Congresului Martorilor lui Iehova, o Românie pluralistă şi în plan religios – acum, după ce autenticitatea pluralismului politic a fost confirmată – ar arăta că societatea românească, **global**, are maturitatea de a se aşeza alături de celelalte societăţi europene liberale. Repet: în perioada care a rămas, în cele şase luni în care se joacă soarta României în raport cu extinderea NATO, **nu se poate admite ca ceva din ceea ce poate conta în strategia integrării să nu fie pus în mişcare**.

De aceea sînt preocupante poziţiile repetate din nou, în această privinţă, de grupuri precum cel legat de revista *Cuvîntul*, ori de Fundaţia Anastasia, de Liga Studenţilor, de ASCOR etc. Există, în discursul acestora, o fobie faţă de tot ceea ce nu are caracter ortodox, faţă de tot ce iese din ritualul decis la un moment dat de către Sinod. În acelaşi număr din *Cuvîntul*, un autor de altă anvergură, Teodor Baconsky, numea, la rîndul lui, „dificultatea" unui efort de reconciliere dintre *„păstrarea comuniunii canonice, dogmatice şi liturgice cu Bisericile Ortodoxe-surori, aflate, geopolitic vorbind, în afara spaţiului «euro-atlantic»"* şi *„interesul său diplomatic"* care *„se deplasează, riguros şi ireversibil, spre Occident"* („Pămîntul de sus").

Dificultate, în ce sens? Mi se pare în interesul absolut al Bisericii Ortodoxe să fie alături de interesele societăţii româneşti, în momentele critice ale devenirii acesteia. Deschiderea ei spre ecumenism – care ar situa-o într-o poziţie-model printre „bisericile-surori" – nu îi periclitează, ci din contră, îi salvează poziţia într-o ţară condamnată, sper, la a rămîne pluralistă religios.

Grupurile care promovează bigotismul fac un rău imens ortodoxismului. Opunînd Ortodoxia intereselor fundamentale ale populaţiei României, stimulînd conflicte între Biserica Ortodoxă şi alte culte, opunînd dogmatica vieţii moderne, ele provoacă, evident, reacţii împotriva unor comportamente care vor fi identificate cu însăşi Ortodoxia.

Toată greutatea soluţiei la astfel de artificiale ori motivate opoziţii stă, în această perioadă, pe umerii ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române. În contextul atît de divers în care trăim, se vor găsi, sper, ierarhi ai Bisericii Ortodoxe care să promoveze, în cunoştinţă de cauză, interesele pe termen lung ale Bisericii. Tema venirii Papei este un astfel de examen, pe care, dacă ierarhia Bisericii Ortodoxe îl va trece, aceasta va fi spre onoarea, nu spre slăbiciunea ei.

ŞERBAN ORESCU

Rostul presei independente după schimbarea de guvern

E ştiut că presa independentă a avut o însemnată contribuţie la succesul fostei opoziţii în alegerile din noiembrie. După cum la fel de evident e faptul că din acest moment polemicile avînd pe „Jos Iliescu!" drept fundal şi-au trăit traiul.

Răsfoind presa românească din ultimele săptămîni, unii pot avea impresia că ea nu şi-a găsit încă făgaşul. Această impresie este întărită de cel puţin două opinii. Una din ele este a Doinei Cornea, care cere presei să acorde noii guvernări un timp de respiraţie – cel puţin un an, spune domnia sa –, pentru a se putea vedea cît de cît efectele, înainte de a fi criticate măsurile. Aşa este echitabil, aşa se obişnuieşte, mai mult sau mai puţin, în Occident! Potrivit unei alte păreri, a lui Octavian Paler, dimpotrivă, presa trebuie să se pronunţe imediat, consecutiv informaţiei, căci altminteri e lipsită de eficienţă – numai astfel putînd fi împiedicate anumite erori grave.

După părerea noastră, ambii au dreptate: există măsuri guvernamentale cu efect pe termen mai lung şi greu de anticipat – ele trebuie tratate cu o necesară reţinere –, după cum există carenţe observabile, ca să zicem astfel, cu ochiul liber, pentru care opinia ziaristului se cere formulată fără nici un decalaj de timp.

Ambii preopinenţi au însă dreptate, mai ales prin ceea ce subînţeleg: că presa trebuie să fie un auxiliar de guvernare. Avem pentru prima oară – dar în condiţii politice destul de tulburi – un guvern pus în mod serios pe reforme; el se mişcă pe teren necunoscut şi trebuie ajutat. Acesta ni se pare a fi rolul fundamental al presei. E ca şi cum, de la o zi la alta, ar fi devenit desuete reportajele cu „sare şi piper", unele la marginea trivialului, gustate cu toate simţurile de un public prea de tot înclinat la băşcălie, ceea ce a imprimat şi unei părţi a presei acelaşi caracter. În timp ce, în ţările pe care le luăm ca model, există o separaţie clară între presa de scandal sau de senzaţie şi presa, să-i zicem, „cealaltă", numai la noi – cît îmi este cunoscut – se pot găsi alături în pagina întîi nunta unui celebru fotbalist şi interviul unui om politic, deficitul bugetar, tipărit însă cu litere mărunte, şi naşterea unui copil cu două capete, cu litere de afiş.

Dacă e vorba ca o presă de scandal să existe (de ce nu, în definitiv?), în momentul de răscruce actual nevoie e de o presă-ghid pentru guvernanţi şi cetăţeni, care să includă comentarii echilibrate şi informate. Or, la acest capitol, parafrazîndu-l pe Caragiale, stăm prost. Cîte articole sinteză au apărut în cotidianele de mare tiraj despre datoria publică, despre executarea bugetului, despre managementul industrial – domenii de care depind opţiunile politice ale guvernelor, partidelor şi nu mai puţin ale electoratului? Pe scurt spus, presa şi-a îndeplinit (fiindcă pînă acum totul a fost mult mai simplu) rolul de lider de opinie. Dar, în viitor, prin eliminarea neocomunismului, pentru a putea păstra rolul de lider de opinie, se cere presei un progres calitativ, pe măsura complexităţii fenomenelor, tot mai greu reductibilă la dihotomia alb-negru cu care s-a bătut pînă acum monedă. Dacă presa va înţelege acest comandament, ea va fi adus un mare serviciu societăţii româneşti, căci aparatul guvernamental, chiar pritocit cu elemente noi, este depăşit de avalanşa problemelor!

Pe de altă parte, nu stă, din păcate, în firea românului copleşit de subiectivitate să facă ordine în propria ideaţie, stabilind priorităţi, conexiuni, corelaţii, cauze şi efecte – „la rece". Acest rol revine presei. Cîţi, pe de altă parte, din legiuitorii sau înalţii funcţionari care pregătesc legile cunosc funcţionarea maşinăriei de stat în ansamblul ei, care nu se învaţă la nici o facultate, dar intră în percepţia ziaristului? Acestui generalist al zilelor noastre îi dorim de aceea să fie în continuare la înălţimea misiunii sale. În noile condiţii ale restructurării, aceasta înseamnă mai puţină goană după efecte ieftine, mai mult răgaz de reflecţie, mai multă cultură generală (să nu se mai confunde, de exemplu, „digresiune" cu „divagaţie", „a prevedea" cu „a preconiza" etc.). Se cere mai puţină înverşunare şi mai mult menajament pentru părerile contrarii. Înverşunarea are rostul ei excepţional, dar, din momentul cînd devine rutină, se discreditează; nimeni nu-i mai dă atenţie. Polemica face parte şi ea din meşteşug, dar o teză susţinută polemic prin referire la persoana preopinentului pierde ca putere de convingere comparativ cu analiza considerentelor pro şi contra. Între partea de polemică şi cea, să-i zicem, analitică a creaţiei ziaristului trebuie să existe oricum o anumită proporţie... Dacă partea polemică e covîrşitoare iar cea analitică subţire, ne aflăm în faţa unei statui de tot mici pe un soclu disproporţionat şi nu puţini vor întoarce capul. Cam aşa face şi cititorul avizat.

De articole analitice, ponderate şi denotînd simţul răspunderii faţă de cititor şi al respectului faţă de adversar, au nevoie imperioasă atît cetăţeanul obişnuit, cît şi legiuitorul, în acest turnant istoric. Odată îndeplinite aceste cerinţe, *ipso facto* vor fi satisfăcute în linii mari şi cererea Doinei Cornea privind răgazul de acordat noului guvern, cît şi teza lui Octavian Paler că, spre a fi eficace, intervenţia ziaristului trebuie să fie promptă.

Lipseşte, pe de altă parte, printre numeroasele periodice din ţara noastră echivalentul bine cunoscutei reviste *Der Spiegel*, din Germania, care a avut, în primele decenii ale Germaniei Federale, un rol major în orientarea spiritului public, dar şi în combaterea corupţiei – la acea vreme, considerabile. *Der Spiegel* şi-a cîştigat renumele prin combativitatea, dar şi prin profesionalitatea sa. Spre deosebire de abordarea primară a corupţiei – prin referire la persoane – cunoscuta revistă germană, care împlineşte în aceste zile o jumătate de secol de existenţă, a făcut şi o critică instituţională. Cît priveşte informaţiile sale, de mîna întîi şi cu mare brizanţă, nu s-a ştiut mai niciodată de unde proveneau – dar în procesele de calomnie, care le-au fost uneori intentate, redactorii au fost aproape fără excepţie cîştigători. În felul acesta, revista a devenit un factor moralizator pentru întreaga societate. De o atare revistă are nevoie societatea românească în mod imperios. Tirajul ei ni se pare dinainte asigurat...

ANCA VASILIU

Cui aparţin monumentele istorice româneşti?

Istoric de artă cu doctorat în filosofie la Universitatea Paris X, Anca Vasiliu este autoarea unei cărţi despre bisericile din nordul Moldovei, apărută la Paris, la editura Desclées de Brouwer, în 1994.

Cui aparţine istoria?

Mai demult, studiul istoriei era o disciplină a documentelor scrise. Istoricii studiau documente, arhivă scrisă – acte de cancelarie domnească sau ziare de epocă, după domeniul de interes al fiecăruia. Aşa este în bună măsură, şi pe bună dreptate, şi astăzi, doar că istoria şi-a lărgit considerabil sfera, înglobînd pe de-o parte o judecată critică asupra metodelor şi perspectivelor sale în raport cu doctrinele sau teoriile cunoaşterii, integrînd pe de altă parte un cîmp de investigaţie mult mai amplu, în care documentele scrise nu mai reprezintă decît unul din domeniile cercetate. Istoria se scrie astăzi în urma cercetării unor aspecte extrem de diversificate ale manifestărilor umane, începînd, firește, de la scrisul însuşi – consemnarea evenimentului sau a implicaţiilor sale în gîndire şi în făptuirea oamenilor –, dar mergînd apoi către zone invizibile în teritoriul arhivelor, către forme de manifestare de care mărturisesc în timp alte mijloace decît suportul pergamentului sau al hîrtiei. Istoricul studiază azi impactul evenimentelor majore în destine individuale, istoria mare prin radiografia istoriilor mărunte, identitatea culturală a unei etnii prin prisma unor breşe de lumină în anonimatul colectiv; sau ia în consideraţie ca fiind pure interpretări, ficţiuni cu caracter de exemplaritate, imagini proiectate despre ei înşişi de cutare literat, filosof, artist sau fizician-teoretician documente foarte variate, pe care le descrie, la rîndul său, cu forţa retorică a unei pagini de evocare: sîntem în istorie, adică într-o pură plăcere a poveştilor subtil verosimile, pe jumătate „adevărate", pe jumătate bine „inventate", în jocul de umbre şi oglinzi, între care se ţes prin reflectare, adică prin ascunderi şi dezvăluiri, portrete de epoci, acte şi stiluri, evenimente personale şi destine naţionale.

Dacă aşa stau lucrurile, înţelegem că totul, pînă la cel mai mărunt fapt al vieţii, este istorie, în vreme ce istoria însăşi este o disciplină subjugată nu timpului, ci imaginii, proiecţiilor mentale, o formă de reflectare fantastă a evenimentului trăit în direct sau evocat în conştiinţa proprie a fiecăruia. Eludînd termenul de istorie, ajungem la constatarea că sîntem sub imperiul imaginii şi că doar studiul acesteia, în fapt a mecanismelor ei de funcţionare (intelectuală, individuală sau socială, politică etc.) şi a statutului dominant ce i s-a acordat în raport cu alte forme de expresie sensibilă, poate să constituie teritoriul cel mai adecvat al activităţilor desfăşurate de cercetătorii trecutului.

Dar de ce acest preambul teoretic, sau speculativ, ar spune unii, pe bună dreptate, la întrebarea „cui aparţine istoria"? Iată mai întîi motivaţia imediată a întrebării şi apoi, ceva mai departe, perspectiva, poate nu chiar utopică, judecînd cu oarecare luciditate, a unui posibil răspuns. Sîntem într-o ţară cu un patrimoniu cultural foarte bogat, alcătuit într-o covîrşitoare majoritate din „obiecte" tridimensionale ce se dăruiesc văzului şi citirii acestuia mai mult decît celorlalte simţuri sau intelectului pur. Creaţiile literare, muzicale, filosofice, ştiinţifice, desigur, foarte importante şi deloc neglijabile cantitativ, sînt aproape toate situate în istoria recentă sau pre-recentă (să spunem, simplificînd, în ultimele două secole), în vreme ce „obiectele", patrimoniul de clădiri, monumente ecleziastice, cetăţi, oraşe, sate, situri arheologice sau obiecte propriu-zise de tot felul, de la icoane la cămăşi ţărăneşti şi de la ceramica de Cucuteni la cimitirul de la Săpînţa, sînt nu numai covîrşitoare ca număr şi ca întindere în timp, dar au fost şi sînt totodată grădina din care s-a cules „imaginea" ce ne-a fost asociată, cea prin care sîntem mai mult ca prin orice altceva cunoscuţi în lume. Despre România se ştie (atunci cînd se ştie ceva) că s-au pictat bisericile în exterior, că are un număr important şi spectaculos de situri neolitice, că are un patrimoniu folcloric dintre cele mai bine păstrate din Europa, că e ţara de origine a sculptorului francez Brâncuşi şi alte cîteva clişee de acest fel. Mai puţin, din păcate, despre Eminescu, Blaga sau Constantin Noica. Ce facem însă cu aceste „imagini" care ne aparţin cu titlu de moştenire şi ne reprezintă totodată? Ce facem, cu alte cuvinte, cu patrimoniul nostru tridimensional, bogat şi adesea spectaculos, dar care ne scapă fiindcă nu e controlabil şi clasabil la fel de uşor ca o bibliotecă de manuscrise şi incunabule? Cui aparţine el şi cu ce titlu? Se ştie oare bine, tare şi pînă sus, că acest patrimoniu al imaginii (adică al istoriei) cultural românesc ce aparţine într-un anume fel tuturor românilor nu este, de fapt, acum în răspunderea nimănui? Există, desigur, diferite instituţii care se ocupă de el – în principal Ministerul Culturii (prin direcţiile afectate conservării, restaurării şi evidenţei patrimoniului mobil şi imobil) şi Biserica, instituţie situată în chiar miezul problemei, întrucît funcţionează în interiorul însuşi al unei părţi importante din acest patrimoniu. Dar întrebarea rămîne fără răspuns: cui aparţine istoria sub forma sa fizică, vizibilă – instituţiilor care administrează „bunurile", Ministerului Culturii sau Bisericii? Cui aparţin, de fapt, monumentele istorice? Pentru clădirile urbane sau siturile arheologice clasate „monument istoric" există responsabilităţi naţionale şi locale; ele aparţin generic statului şi revin, după caz, instituţiilor sau persoanelor care le administrează, au drept de folosinţă şi obligaţiile ce decurg din acest drept.

Singura ţară europeană fără o lege a patrimoniului

Situaţia este însă diferită şi simptomatic exemplară în cazul monumentelor ecleziastice. Biserica a adoptat o atitudine proprie: ea consideră că nu e numai arendaşul harnic dar pasager al unor construcţii venerabile definite drept patrimoniu naţional, ci că ea „locuieşte" de fapt instituţional în biserici, adică se poate identifica lor şi le poate considera ca atare drept fiind în proprietatea ei totală. Planul nevăzut a alunecat în întregime în vizibil, şi trupul cosmic al creaţiei, pentru care biserica reprezintă locul inimii sau sufletul, a fost în acest fel secularizat de către înseşi autorităţile Bisericii. Din

Hotelul ridicat în incinta Mănăstirii Hurezi, 1996

aisbergul metafizic n-a mai rămas la suprafaţă decît o platformă pentru proferat discursuri la sărbători. Bisericile – şi monumente istorice şi ne-monumente istorice – aparţin astfel nu statului român, ci Bisericii Ortodoxe Române (ne oprim asupra acestui caz pentru că el reprezintă de fapt exemplul cantitativ major în domeniul patrimoniului nostru). De ce? Răspunsul conjunctural e relativ uşor de dat, în schimb soluţia dilemei aproape imposibil de dezlegat în planul nostru imanent. Pe de-o parte sîntem, dacă nu mă înşel, singura ţară europeană ce nu şi-a pus patrimoniul cultural sub protecţia nici unei legi. Legea patrimoniului (noua lege!) elaborată încă din 1990 şi amendată de mai multe ori,nu a fost nici pînă astăzi, 6 ianuarie 1997, validată de Parlament. Deci nu există! Nu există din punct de vedere juridic nici o protecţie şi deci nici o responsabilitate pe care statul să şi-o fi luat în mod oficial cu privire la documentele vizibile ale istoriei ţării. Acesta este aspectul cel mai grav, dar nu singurul ce se poate invoca. Pe de altă parte, raportul dintre Biserică şi Stat (folosesc de data aceasta majuscula pentru a păstra fie şi doar formal o relaţie de simetrie) nu a fost definit în mod clar în privinţa politicii patrimoniale. Cine are drept de autoritate în cazul Voroneţului, de pildă? Biserica Ortodoxă se consideră, prin tradiţie, în afara istoriei, adică în umbra benefică a eternităţii (nu vreau să intru în acest cadru în subtile dispute teologice pe această temă, şi nici în chestiunile insolubile de „ceartă" istorică între Imperiu şi Biserică, deşi la această problemă se reduce la urma urmei situaţia în care ne aflăm). Ca atare, de trupul viu al Bisericii, alcătuit din unitatea credincioşilor, se ocupă autoritatea instituţională ecleziastică, iar de zidurile Voroneţului ar trebui să se ocupe, prin intermediul autorităţilor competente, instituţiile de stat afectate conservării, restaurării, evidenţei şi cercetării patrimoniului. Dar lucrurile nu stau întocmai. Biserica, frustrată de averi la secularizarea din vremea lui Cuza şi de privilegii de putere în vremea noastră, îşi ia revanşa dublu. Ea doreşte să stăpînească acum nu numai zidurile şi incinta Voroneţului, precum orice om e stăpîn în curtea lui, ci mai mult decît atît, vrea să posede însăşi „imaginea" Voroneţului, adică să aibă proprietate absolută asupra emblemei culturale, istorice, spirituale, să fie într-un fel autoritatea ce deţine de drept „imaginea" României.

„Copyright"-ul imaginii României

Voroneţul nu e, desigur, decît un exemplu generic, dar pe care nu l-am ales întîmplător, dincolo de faptul de a fi cunoscut absolut tuturor. În absenţa unui cadru juridic de protecţie fizică a patrimoniului orice se poate întîmpla oricînd acestui patrimoniu. Se poate ridica un hotel în incinta unei mănăstiri (ca la Hurezi), se poate „renova" în culori acrilice o pictură murală din secolul al XVIII-lea (multe exemple), se poate aşterne marmură peste pavimentul de piatră din secolul al XVI-lea (ca la Moldoviţa sau la Sfîntul Dumitru de la Suceava) etc., etc., fără să existe nici o formă de control şi de cenzură din partea unor instituţii de specialitate şi, de fapt, fără să fie acceptat din partea Bisericii nici un sistem de norme internaţional recunoscute de protecţie, conservare sau restaurare a monumentelor (chiar atunci cînd este vorba de biserici clasate drept „patrimoniu mondial" de către UNESCO). Biserica vrea să aibă asupra lăcaşurilor sale fizice putere absolută. Teocraţia pe care o exercită, transpusă în plan patrimonial, capătă pe de-o parte aspectul unei folosiri abuzive şi neglijente a locurilor (numesc tot neglijenţă şi suprema împodobire a bisericii cu obiectele kitsch-ului contemporan), iar pe de altă parte formele unei aroganţe fără drept de replică în utilizarea „imaginii" acestui patrimoniu: interpretări propagandistice intolerante, dreptul absolut de cercetare, „copyright"-ul reproducerilor şi eventual al studiilor... Iată de ce un istoric de artă nu poate, înarmat doar de legitimaţia sa de cercetător al Academiei Române şi de comanda unei edituri specializate, să fotografieze liniştit Judecata de Apoi de pe faţadă sau Sinaxarul din pronaosul cutărei biserici din nordul Moldovei, în vreme ce hermeneutica dubioasă a Asediului Constantinopolului este servită sistematic publicului larg de turişti, cel puţin oral deocamdată, pînă la apariţia unor broşuri de exegeză iconografică tipărite cu chenar tricolor precum cocarda de pe calendarul Bisericii Ortodoxe Române. Iată de ce, în lipsa unei legi de protecţie a monumentelor istorice şi a unei instituţii naţionale operative şi eficace în alcătuirea unei politici echilibrate de conservare-restaurare şi în dirijarea fondurilor necesare şi a echipelor de specialişti adecvaţi obiectivelor propuse, antreprize locale, sponsorizate sau agreate măcar de Biserică operează (uneori cu bună-credinţă) în imaginea culturii româneşti producînd traume şi cîteodată pierderi irecuperabile. Şi iată de ce lumea culturală românească s-a scindat în această privinţă în două tabere diametral opuse: „cercetătorii" – consideraţi oamenii „din afară", laici, anticlericali, atei declaraţi sau disimulaţi împotriva Bisericii, dovadă că nu se preocupă decît de zidurile reci ale lăcaşurilor – şi „intelectualii pioşi", cei care acceptă totul din partea autorităţii ecleziastice şi poartă tot timpul în suflet chipul iluminat al unui călugăr model de spiritualitate, trecînd însă indiferenţi cu privirea peste ororile din biserici şi peste formele de mitocănie la adăpostul sutanei ce au luat locul monahului model din cărţile şi din mănăstirile pe care le vizitam altădată.

Mai aminteam însă şi de o perspectivă mai îndepărtată, de o „utopie aproape veridică", ce motivează aceste rînduri. La urma urmei, nici statul, nici Biserica n-ar trebui să joace rolul de stăpîn asupra patrimoniului naţional, ci doar pe acela al responsabilităţii ce revine funcţiei şi disponibilităţilor fiecăruia: statului prin instituţiile de specialitate, Bisericii prin slujitorii ei a căror prezenţă ar trebui să ocrotească şi să întregească totodată imaginea lăcaşurilor deopotrivă ca locuri de manifestare ale spiritualităţii şi ca purtătoare/păstrătoare de documente ale istoriei. Imaginea culturală pe care o constituie monumentele istorice revine, în schimb, pe deplin societăţii civile; acesteia din urmă îi aparţine sau ar trebui de fapt să-i aparţină istoria aşa cum o concepem astăzi. Şi unul din primele acte de conştiinţă de sine ale societăţii civile româneşti ar fi trebuit să fie validarea legii de ocrotire a patrimoniului său şi deci a imaginii cu care se arată lumii. Dacă statul, ca şi Biserica sînt din punct de vedere instituţional forme pasagere (punct de vedere ce ar necesita, desigur, o lungă dezbatere), societatea civilă, în schimb, alcătuită din entităţi mereu reînnoite, nu-i supusă trecerii, ci reprezintă o formă de perenitate şi un loc de manifestare unitară a conştiinţei acestei perenităţi pentru care imaginea patrimonului istoric este oglinda cea mai fidelă şi martorul cel mai viu. O adevărată societate civilă nu există însă decît în măsura în care face să-i aparţină în mod obiectiv istoria, asumîndu-şi astfel imaginile ei.

EMIL HUREZEANU

Cordon ombilical, cordon sanitar

Reuniunea de la mijlocul lunii decembrie a anului trecut, care i-a reunit pe miniştrii de externe din NATO, împreună cu Evgheni Primakov, şeful diplomaţiei ruse, şi întîlnirea Kohl-Elţîn, de la 4 ianuarie, clarifică unele tendinţe noi în dosarul extinderii alianţei nord-atlantice în centrul şi estul Europei. Cele trei ţări central-est-europene ale căror şanse de admitere în NATO sînt cvasi-certe se numesc: Polonia, Cehia, Ungaria. Slovacia, despre care s-a vorbit mai demult, a ieşit, se pare, din primul eşalon. Slovenia şi România, despre care se vorbeşte din cînd în cînd în ultimele două luni, încă nu sînt considerate drept candidaţi suficient de credibili şi apţi de integrare. Şi Slovenia, şi România sînt însă avute în vedere, alături de ţările baltice, drept favorite într-un al doilea val de integrare euro-atlantică. Se ştie acum că o întîlnire NATO la vîrf va avea loc la 8 şi 9 iulie la Madrid. Acolo şi atunci vor fi comunicate oficial numele ţărilor central-est-europene care vor fi admise în NATO pînă la sfîrşitul anului 1999.

Am urmărit cu atenţie în ultimii ani procesul complex de calificare şi decizie privind admiterea unor noi ţări din fostul bloc sovietic în NATO. Şansele României au apărut mai tîrziu, îndeosebi după încheierea tratatului cu Ungaria şi în urma unei poziţii pro-NATO ferme în ceea ce priveşte războiul din Bosnia. Handicapul major al României a constat însă în caracterul incomplet al reformei politice şi economice din interior, relaţiile încordate sau proaste cu vecinii, îndeosebi cu Ucraina, şi un echivoc prea mult prelungit în atitudinea regimului Iliescu faţă de Moscova: mai întîi s-a constatat o condiţionare periculoasă faţă de ultimul lider sovietic, Gorbaciov, apoi tactici suspecte de tatonare a nisipurilor mişcătoare de la Kremlin. E sigur că regimul Elţîn n-a agreat niciodată regimul Iliescu, din tot felul de motive, explicabile sau necunoscute întru totul de toată lumea. Situaţia specială creată în Republica Moldova după războiul din 1992 a contribuit la blocarea relaţiei Bucureşti-Moscova. Acum există însă posibilitatea ca noul lider român, lipsit de complexe şi dependenţe în raporturile cu Moscova, să se bucure tot mai mult de interesul, deja semnalat, al Moscovei. Însă România are foarte multe de făcut în această privinţă. După victoria lui Lucinschi la Chişinău şi consolidarea lui Lukaşenko la Minsk, relaţia cu Ucraina, chiar înaintea celei cu Moscova, ar trebui să preocupe intensiv Bucureştiul. În orice caz, şi Ucraina, şi Rusia vor accepta, pe de altă parte, mai uşor integrarea unor ţări ca Polonia, Cehia sau Ungaria decît a României şi Bulgariei, atîta vreme cît situaţia din fosta Iugoslavie şi Republica Moldova continuă să fie neclară, deci încă favorabilă unor interese ruseşti. De altfel, se ştie că, în ultimii ani, ruşii, atît de schimbători în felul lor inconfundabil de a spune **niet** cînd e vorba de propunerile occidentale, nici măcar n-au catadicsit să discute cazurile României, Bulgariei şi ţărilor baltice, plecînd aproape de la premisa că aceste ţări fac parte dintr-o sferă de influenţă nenegociabilă. Ce-i drept, nici occidentalii n-au fost prea insistenţi. În reuniunea din decembrie 1996 de la Bruxelles, ministrul rus de externe Primakov a repetat altfel **niet**-ul, moştenit atît de intact de la Molotov sau Gromîko; Rusia ştie însă că acum **niet**-ul ei nu mai înseamnă pentru NATO un drept de veto sau o piedică de netrecut. Moscova încearcă deci să obţină un preţ cît mai bun din partea NATO, în schimbul unui **niet** mai modulat. NATO a înţeles sau n-a uitat niciodată acest joc şi, printr-o promisă cartă a relaţiei speciale cu Rusia, pe de-o parte, alături de decizia de a nu staţiona arme atomice pe teritoriile noilor state membre din Europa Răsăriteană, a răspuns Moscovei.

Staţionarea de armament atomic în ţările membre nu e nici în prezent o regulă de fier a NATO. Stabilirea unei interdicţii de staţionare a armelor nucleare pe teritoriile noilor state membre, ca răspuns la cererea Rusiei, ar crea însă pentru NATO o situaţie bizară: o alianţă militară şi politică de securitate cu două categorii de state membre – cu şi fără trupe aliate sau arme atomice.

NATO ar renunţa de bunăvoie la una din trăsăturile sale definitorii: identitatea şi omogenitatea structurii şi infrastructurii de securitate militară. Crearea unei alianţe NATO în două viteze este deja pericolul semnalat, de altfel, mai puţin de politicieni, cît de observatorii şi analiştii politici occidentali, în aceste zile. Recent, ziarul german *Frankfurter Allgemeine Zeitung* găzduia un interesant punct de vedere rusesc, aparţinînd preşedintelui Institutului de analize strategice de la Moscova, Alexandr Konovalov. Acesta concentrează cîteva din obiecţiile mai vechi şi mai noi ale Moscovei, cînd e vorba de noul chip al NATO, pe care merită să le cunoaştem. Se reia ameninţarea unei posibile neratificări în Duma de Stat de la Moscova, dominată de comunişti, a tratatului Start 2. Ameninţări asemănătoare au făcut în ultimele săptămîni şi cîţiva generali ruşi. În acest caz, Moscova ar renunţa să-şi mai reducă armamentul nuclear. Pentru SUA, Franţa şi Anglia, puterile NATO cu arme atomice, acest mesaj e îngrijorător. Konovalov repetă teza, deja exprimată de strategii ruşi, încă de la sfîrşitul verii, potrivit căreia Rusia nu poate fi tratată ca o ţară din lumea a treia (o Côte d'Ivoire cu arme atomice, cum spun uneori occidentalii), atîta vreme cît ea n-a pierdut războiul rece. Nu Rusia şi nici măcar Uniunea Sovietică au pierdut războiul rece, scrie strategul rus în *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, cît sistemul comunist sovietic. Iar dacă există şi învingători ai Războiului Rece, ei sînt mai ales cetăţenii Rusiei, care au avut puterea să renunţe la sistemul sovietic.

În sfîrşit, autorul reaminteşte că spiritul tratativelor din 1990 cu Bonn-ul, privind reunificarea Germaniei, a fost acela al interdicţiei deplasării alianţei NATO, cu trupe aliate şi arme, în noile landuri răsăritene – fosta RDG. A fost vina fostului regim sovietic Gorbaciov, care n-a reţinut acest angajament german şi american şi în documentul de reunificare – mai spune specialistul rus. În sfîrşit, autorul sugerează că, dacă NATO ar deveni o alianţă menită doar să menţină pacea şi să prevină conflictele, renunţînd la caracterul ei esenţial, de alianţă de securitate şi defensivă colectivă, Rusia s-ar linişti. Cu alte cuvinte, dacă NATO s-ar transforma în OSCE. Nu se pune problema. E clar că intrăm, de-acum pînă la primul val de aderări în NATO, într-o zonă foarte agitată de negocieri şi compromisuri. România trebuie să-şi conducă barca cu multă atenţie. Acum erorile nu mai au „scuza" sau explicaţia regimului semidemocrat Iliescu. Deci, ele vor fi cu atît mai costisitoare.

Ruşii au pornit în ultimele zile o ofensivă decisă împotriva extinderii NATO. Elţîn, bolnav şi epuizat, nu-şi va reţine gesturile retorice de contestare a extinderii, pentru că de gesticulaţie politică propriu-zisă nu mai este capabil. Primakov rămîne un uliu al intereselor ruseşti în viziunea KGB, Rodionov a cerut recent un nou cordon sanitar în jurul Rusiei, ca pe vremea ţarilor şi a comunismului, iar clasa politică de la Moscova are un singur obiectiv comun: blocarea extinderii NATO. E stupefiantă în acest context lentoarea cu care se mişcă diplomaţia Bucureştiului. La Moscova şi la Bonn ar trebui numiţi imediat cei mai străluciţi şi capabili diplomaţi sau intelectuali români. Or, la Bonn, după debarcarea jalnicului domn Dudiţă, bate vîntul, iar la Moscova e bine mersi la post Constantin Gârbea – cel care, în 1988, la Geneva, omagia politica lui Ceauşescu de modernizare rapidă a ţării, iar cu 4 ani în urmă a fost respins de autorităţile germane, cînd s-a pus problema acreditării sale ca ambasador. Între cordonul sanitar propus de Rusia şi alternativa integrării în NATO, încă departe de România, Bucureştiul are o singură opţiune: acţiunea rapidă, iscusită, mobilizarea generală a diplomaţiei sale efective şi simbolice.

ION BOGDAN LEFTER

„Charta 77": După 20 de ani...

Pe 1 ianuarie 1997 s-au împlinit 20 de ani de la lansarea în Cehoslovacia a celebrei „Charte 77", unul dintre cele mai cunoscute momente din istoria disidenţei anticomuniste est-europene. Documentul, semnat de cîteva sute de persoane, a fost încă o splendidă dovadă a forţei pe care o pot avea cuvintele şi valorile morale, care altfel par – nu-i aşa? – neputincioase; o dovadă a „puterii celor fără de putere", cum spunea Václav Havel, unul dintre semnatarii „Chartei".

Ironia calendarului face ca – de fapt – cifra rămasă ca o emblemă a „Chartei", 77, să fie înşelătoare: căci textul ei a fost redactat în 1976, către sfîrşitul anului, şi a fost semnat tot înainte de Anul Nou 1977, de circa 300 de persoane, cărora aveau să li se alăture alţii şi alţii. Apoi, pe 1 ianuarie, acum exact 20 de ani, documentul a fost pus la dispoziţia presei străine şi a devenit public. „Charta", care ar fi trebuit să fie datată 1976, a devenit astfel „Charta 77".

Era nimic mai mult decît un text compus din simple cuvinte şi axat pe nimic altceva decît pe valori morale. Pe scurt, autorii şi susţinătorii „Chartei" cereau autorităţilor comuniste cehoslovace să respecte acordurile internaţionale privitoare la drepturile omului pe care le semnaseră. Solicitarea, fermă şi demnă, ascundea – ca în toate protestele din istoria comunismului est-european – mai mult decît textul spunea direct. Autorii săi nu făceau decît să ceară regimului să-şi aplice propriile angajamente. În subtext – însă – era acolo o întreagă critică a unui sistem politic şi ideologic. A le cere comuniştilor să nu mai spună una în străinătate în timp ce alta făceau acasă, în „lagărul" în care-şi ţineau închişi propriii cetăţeni, însemna – în fond – a dezvălui şi a acuza principiul duplicitar de funcţionare a unui regim care transformase minciuna, demagogia într-un mod de a fi. Păstrînd protestul între limite teoretic corecte din punctul de vedere al autorităţilor, necerîndu-le – altfel spus – decît lucruri pe care ele, autorităţile, pretindeau că le admit, autorii „Chartei 77" jucau într-o manieră inteligentă pe terenul adversarului, obligîndu-l **pe el** să recunoască singur că trişează.

Chiar dacă n-a recunoscut nimic explicit, regimul comunist cehoslovac a confirmat de îndată justeţea protestului prin represaliile pe care le-a declanşat la adresa semnatarilor „Chartei": mulţi şi-au pierdut slujbele; unii au fost forţaţi să se expatrieze, alţii au fost închişi, plus restul mizeriilor la care se pricepea atît de „bine" poliţia politică a epocii. Foarte deranjant fusese – fără îndoială – şi spectrul larg-reprezentativ al semnatarilor, mergînd de la disidenţi cunoscuţi – „recidivişti", deci – pînă la preoţi şi gînditori creştini şi la foşti lideri comunişti eliminaţi după invazia trupelor Tratatului de la Varşovia, din august 1968. Se combinau – astfel – cel puţin trei linii de contestaţie: anticomunismul radical al unor Václav Havel, Pavel Kohout şi al altor disidenţi mai vechi, opoziţia Bisericii Catolice şi a gînditorilor din jurul ei şi resuscitarea spiritului „Primăverii de la Praga", a „comunismului cu faţă umană", care, reluat mai tîrziu sub forma „perestroikăi" lui Mihail Gorbaciov, avea să se dovedească, în realitate, o utopie cu o singură ieşire: către postcomunism.

În sfîrşit, să nu uităm impactul internaţional al „Chartei 77", deopotrivă în lumea occidentală, unde a contribuit la răspîndirea protestelor anticominste, şi în interiorul „lagărului" din jumătatea de est a Europei, unde protestul cehoslovac a reverberat puternic, încurajînd şi mobilizînd energiile contestatare. Inclusiv în România, unde „Charta 77" a fost susţinută prin aşa-numita „Mişcare Goma". Aceea este – însă – o altă poveste. Oricum, dacă sînt astăzi 20 de ani de la „Charta" cehoslovacă, înseamnă că se vor împlini, în 1997, 20 de ani şi de la „Mişcarea Goma". Ca în romanul lui Dumas: ***Vingt ans après*** – **După douăzeci de ani...**

(Text difuzat de Radio Europa Liberă)

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Eveniment literar la Humanitas

A apărut un nou roman semnat Mircea Cărtărescu:

ORBITOR - ARIPA STÎNGA

Este prima parte a unei trilogii (vor urma Centru şi Aripa dreaptă) pe care Mircea Cărtărescu şi-a propus s-o încheie curînd după anul 2000.

Vă invităm să participaţi la lansarea acestei cărţi care va avea loc marţi 14 ianuarie, ora 13, la Uniunea Scriitorilor.

Vor participa Nicolae Manolescu, Laurenţiu Ulici şi Gabriel Liiceanu.

STERE GULEA, directorul general al TVR

Valoarea unui om este dată de profesiune şi nu de funcţie

– Interviu realizat de RODICA PALADE –

Cadrul legal

Domnule director Stere Gulea, vreau să lămurim pentru început toată chestiunea referitoare la legalitatea (contestată încă de unii observatori) numirii dv. în funcţia de director al TVR. Apoi, ce înseamnă din punct de vedere legal interimatul dv.

Toată confuzia cu ilegalitatea numirii mele ţine de cîteva aspecte: într-adevăr, guvernul avea dreptul doar să-i elibereze din funcţie pe foştii directori generali ai TVR, numiţi de guvernul anterior, dar nu avea dreptul, conform Legii 41/'94, să numească directorul, chiar şi interimar. Guvernul s-a grăbit şi şi-a depăşit competenţa. Fapt asupra căruia, fără să fiu cunoscător în materie, am atras atenţia, cu atît mai mult cu cît avusesem discuţii cu preşedintele Comisiei pentru cultură, arte şi mass-media a Senatului, **Eugen Vasiliu**, şi cu vicepreşedintele Comisiei de la Camera Deputaţilor, **Alexandru Sassu**. Formula care s-a adoptat în Parlament a fost ca Guvernul să facă eliberarea fostului director, iar comisiile parlamentare de specialitate să propună plenului numirea unui nou director interimar, dintre cei votaţi de Parlament în Consiliul de Administraţie al TVR. Eu eram unul dintre cei nouă. Propunerea s-a făcut şi Parlamentul a validat-o. În plus, Legea 41/'94 funcţiona de drept, nu de fapt, în Televiziune, pentru că se invoca neîntrunirea Consiliului de Administraţie şi nenumirea sau nealegerea unui preşedinte, conform legii, că preşedintele Societăţii de Televiziune trebuie să fie ales, în mod normal, dintre cei 13. În această situaţie, ca să fie lucrurile clare, Parlamentul a emis **un mandat în patru puncte**, publicat în Monitorul Oficial, care prevede expres prerogativele directorului general *ad-interim*. Este mandatul pe care eu îl am. Precizarea de interimar nu aduce atingeri asupra prerogativelor, adică eu nu am mai puţine drepturi decît un director care, să zicem, nu este interimar. Interimatul se referă la o perioadă. Ceea ce Legea 41 stipulează, plus mandatul, reprezintă cadrul legal de care eu beneficiez şi căruia trebuie să mă supun.

Deci, toate numirile pe care le-aţi făcut au acoperire legală?

Mai mult, şi eliberările şi numirile sînt stipulate chiar în mandat, la primul punct. Vreau să fac precizarea că numirile făcute de mine sînt pe o perioadă determinată, pînă la susţinerea unor concursuri. Nu am procedat acum la concurs pentru că m-am izbit de situaţia existentă în Televiziune – şi anume, nu există fişa posturilor. Nu există ceea ce se cheamă în limbaj consacrat *job description*. Am considerat că nu este o treabă serioasă să începi să improvizezi şi de aceea alcătuiesc acum un grup de consilieri specializaţi în zona aceasta a descrierii funcţiilor în domeniul Televiziunii, care să facă *job description* pentru toate posturile cuprinse în nomenclatorul Televiziunii; intenţionăm să includem şi alte funcţii, care nu figurează în nomenclator, dar care sînt esenţiale (de exemplu, profesia de producător, nu de şef de producţie). Am demarat această lucrare de *job description* ca să ştim clar, în momentul în care începem să scoatem posturi la concurs – de la secretar general, şi inclusiv manager, director de programe, pînă la redactor –, pe ce criterii, care să nu varieze de la situaţie la situaţie, putem selecta oamenii. Aceasta este încercarea de a introduce normalitatea şi legalitatea într-o instituţie care are o importanţă foarte mare şi care este expusă tot timpul tuturor interpretărilor.

Ca să revenim la chestiune, toate acuzele de ilegalitate nu au temei.

MANDATUL
directorului general ad-interim al Societăţii Române de Televiziune

În vederea gestionării curente a Societăţii Române de Televiziune, Parlamentul României încredinţează directorului general ad-interim următorul MANDAT:

1. Directorul general ad-iterim poate numi, conform prevederilor legale în materie, directori generali-adjuncţi, secretarul general, directori şi directori ai studiourilor teritoriale, care vor îndeplini aceste funcţii pînă la ocuparea posturilor prin procedura prevăzută de Legea 41/1994.

Funcţiile prevăzute la alin. 1 sînt cele corespunzătoare structurilor organizatorice existente la data prezentei hotărîri şi rămîn astfel pînă la desemnarea unui Consiliu de Administraţie.

2. Directorul general ad-interim şi titularii celorlalte funcţii de conducere îndeplinesc atribuţiile prevăzute de Legea 41/1994.

3. Directorul general ad-interim desemnează membrii unui Comitet director compus din directorii generali adjuncţi, secretarul general, 3 directori, 1–3 directori ai studiourilor teritoriale şi un consilier juridic.

Comitetul director îndeplineşte şi atribuţiile Consiliului de Administraţie şi pe cele ale Comitetului director, prevăzute de Legea 41/1994, pînă la desemnarea noilor organe de conducere.

4. La expirarea mandatului, directorul general ad-interim va prezenta în faţa Comisiilor pentru cultură, arte, mijloace de informare în masă, reunite, un raport privind modul în care a fost îndeplinit prezentul mandat, în vederea informării Parlamentului de către comisii.

De ce schimbările operate în TVR au vizat în primul rînd Departamentul Emisiunilor Informative şi Departamentul Economic-Social

Vă rugăm să ne precizaţi ce schimbări s-au făcut în TVR.

Schimbările nu s-au făcut aşa, cum se poate crede, de la o zi la alta. Eu nu mă reped să fac astfel de lucruri. Cred că echipa nou numită poate să înceapă să dea o nouă structură – nu zic deocamdată mai bună –, o altă faţă nu numai ştirilor, informaţiilor din toate domeniile, ci şi din zona socialului şi a economicului, pentru că sînt domeniile cele mai ardente, cel puţin în perioda în care ne aflăm. Am înlocuit pînă acum toată conducerea Departamentului Emisiunilor Informative. Am procedat la această înlocuire a întregii echipe pentru că, dacă nu ar fi fost vorba de un partizanat fluctuant, eu cred că ştirile prezentate de-a lungul celor şapte ani la Actualităţi ar fi putut informa cu adevărat populaţia. Cum se ştie, din analize şi monitorizări, felul în care au fost selectate, felul în care s-au conceput şi au fost dirijate ştirile, prin tendenţiozitatea lor, ele nu au avut rolul de a informa. De-a lungul acestor şapte ani, sînt lucruri pe care, dacă le-am face analiza, am vedea adevărata natură a felului în care au fost concepute emisiunile informative ale TVR. Chiar s-a creionat o idee interesantă de a relua anumite ştiri, aşa cum au fost ele prezentate de Televiziunea Română, anumite evenimente politice şi cum au fost ele relatate de alte mijloace de informare independente. Ar fi util de a face această comparaţie, ca să se poată vedea tendenţiozitatea TVR.

De altfel, în cei şapte ani, presa (chiar şi cei care vor contesta schimbările) nu a încetat să acuze felul tendenţios în care erau realizate ştirile în TVR.

Tocmai. Mie mi se pare surprinzător că o atitudine care părea cvasi-unanimă, cel puţin din partea presei, acum este pe loc uitată de către unii dintre jurnalişti şi de către unele ziare, invocîndu-se profesionalismul celor care au fost eliberaţi din funcţiile de conducere şi nicidecum din profesia lor de realizatori. Din păcate, există la noi această mentalitate provincial-balcanică, în care un om nu are valoare decît prin funcţia socială, nu prin calităţile profesionale. Mie mi se pare că e o jignire. Dacă noi nu ajungem la sedimentarea acestui sentiment, ceea ce, cu un cuvînt destul de nimerit, Marx Weber numea „etos profesional", vom fi mereu în bătaia tuturor vînturilor. Trebuie să se consolideze şi la noi această convingere, a demnităţii profesionale în dauna funcţiei. Eu ţin înainte de toate la profesia mea. Dacă oamenii vor căpăta convingerea – chiar şi cei care s-au considerat nedreptăţiţi în momentul acesta – că eu apăr şi demnitatea lor profesională, cînd voi pleca de aici voi fi mulţumit.

Revenind la schimbări, toată conducerea Departamentului Emisiunilor Informative, alături de directorul şi directorul adjunct de la Departamentul Economic şi Social au fost înlocuiţi, pentru că acolo au fost unele dintre sectoarele cele mai bizare cu putinţă. Se poate foarte rapid analiza „concepţia" acestor oameni care s-au ocupat de domeniile respective, în ce măsură aceşti oameni au avut, dincolo de demagogia curentă, vreo atitudine substanţială, ataşament pentru ideea reformei şi a economiei de piaţă. Or, România, fără reformă şi fără promovarea economiei de piaţă, e o ţară pierdută. Asta o spune şi omul de pe stradă. Cum bine se ştie, Televiziunea publică, care are acest rol de a explica, de a informa, de a susţine o necesitate naţională, nu poate rămîne la ambiguităţile şi bîlbîielile care caracterizau emisiunile de la Departamentul Economic şi Social. În momentul de faţă, director la Departamentul Informaţiilor a fost numită Alina Mungiu, pe o perioadă determinată, pînă la scoaterea postului la concurs, la Actualităţi interne, redactor-şef, Anca Toader, iar la Actualităţi externe Victor Ionescu. Adjunct la externe mai este Gabriel Stănescu. Răsvan Popescu a fost numit redactor-şef analize, sinteze şi ediţii speciale. Sînt în curs de venire şi alţi oameni tineri. De exemplu, Radu Nicolau de la TELE 7abc şi Liana Simion de la *Adevărul;* această jurnalistă s-a ilustrat ca una dintre cele mai bine pregătite şi acide comentatoare în economie, în special în zona financiar-bancară. Dar mai sînt şi alţi tineri care, fie de la TELE 7abc, fie de la PRO TV, intenţionează să vină la Televiziunea Română.

Sînt voci care spun că schimbările operate de dv. au fost, de fapt, epurări politice. Ce ne puteţi spune despre astfel de aprecieri?

Să luăm cazul Alinei Mungiu. Analizele pe care le-a făcut (***Românii după '89***, care constituie o carte ce, într-o oarecare măsură, i-a conferit şi un statut de analist politic) şi alte studii, plus studii comandate de organisme internaţionale, plus o analiză destul de controversată, în care existau nişte puncte critice destul de incomode la adresa programului Convenţiei Democrate cred că o prezintă suficient de bine. Deci, actuala putere, respectiv cei de la Convenţia Democrată, ar trebui să se simtă la fel de defavorizaţi, ca şi PDSR, de numirea ei. După aceea, Victor Ionescu, este un om la fel de vechi în Televiziune ca şi cei care se reclamă ca fiind cei mai vechi. Nu e o părere personală, neapărat, dar este considerat un profesionist, totuşi, dintre cei mai buni din Televiziune. După aceea, Răsvan Popescu, care s-a ilustrat ca unul dintre jurnaliştii tineri de mare talent; după ce a intrat în şcoala BBC-ului, a făcut, după opinia mea, un salt excepţional, devenind un jurnalist pur-sînge. E adevărat că nu de televiziune. Dar eu nu cred că este atît de departat de aceste domenii, mai ales că el nu face reportaj, el nu filmează deocamdată. El concepe ştirile sau indică zona investigărilor. Şi, în acest sens, eu aş întreba cu toată naivitatea dacă oamenii aştia, care se consideră mari profesionişti, cînd au venit în Televiziune, făcuseră oare vreo şcoală de reporter de televiziune pe undeva? Făcuseră studii? Făcuseră specializări? Ei bine, aceşti copii care au venit acum, unii dintre ei au făcut stagii şi chiar la televiziuni mari din lume. Într-un interviu acordat BBC imediat după votul din Parlament, am fost întrebat: *„Care credeţi că va fi piedica principală?"* Şi eu am spus: *„Mentalitatea"*. Pentru că în TVR sînt oameni de 30 de ani, poate şi mai mult, vărsaţi acolo în stilul pe care-l ştim din perioada comunistă, de la ziarele partidului şi ale UTC. Era ca un fel de pedeapsă. Activişti care greşeau în nu ştiu ce domeniu erau trimişi în exil la Televiziune. Acum, după o activitatea de 30 de ani, practic toată lumea uită că e greu de spus dacă e vorba de o profesionalizare verificată

sau de o **acomodare** cu un anumit stil. Unii dintre ei, bineînţeles, au devenit oameni de televiziune, dar nu toţi. Faptul că lucrezi într-o instituţie nu înseamnă că eşti profesionist bun. Dacă e vorba să vrem cu adevărat schimbare, să ne gîndim că avem să ne judecăm şi pe noi, cu toate neajunsurile noastre.

S-a spus la un moment dat că sînteţi un fel de Dulea. Cum comentaţi?

Mi se pare o chestie ieftină, pe care nici n-aş vrea s-o comentez. Nu vreau să mă cobor la Adrian Păunescu şi la Horia Alexandrescu. Fără să neg calităţile de poet ale lui Adrian Păunescu, nu cred că are el căderea morală să vorbească despre mine. Măcar atît.

Consiliul Consultativ de pe lîngă directorul TVR

Vă rugăm să ne vorbiţi despre Consiliul Consultativ. Ce este, ce componenţă are, ce rol joacă?

Acest Consiliu Consultativ a fost o idee a mea, născută din dorinţa de a primi impulsurile din partea societăţii civile. El nu are în nici un caz puteri decizionale. Cei care au fost la prima şedinţă (unii n-au putut veni, cum a fost domnul Andrei Pleşu sau domnul Dumitru Tinu, de la ziarul *Adevărul*), nu alcătuiesc un corp închis. Acest Consiliu Consultativ va suferi ajustări în viitorul imediat, în funcţie de necesităţile de reprezentare a diverselor segmente ale societăţii civile. Mă gîndesc să solicit prezenţa şi a altor personalităţi din alte domenii, tocmai pentru că nu vreau ca el să aibă un caracter partizan. Sper să se găsească personalităţi cu vederi apropiate actualei opoziţii, în speranţa, poate naivă, că, întîlnindu-ne aici cu oameni care pînă acum au fost pe baricade diferite, vom ajunge la concluzia că trebuie să edificăm ceva. Consiliul Consultativ are rolul de a atrage atenţia asupra unor lucruri care trebuie corectate, emisiuni care lipsesc, dominante ale Televiziunii publice care lipsesc. Eu sînt convins că e greu de crezut că numai prin sondaje, care dau mai curînd cota de audienţă (pe care le vom face cu regularitate; avem un centru de sondaje care va putea fi mult dinamizat, pentru că n-avem bani să comandăm sondaje institutelor specializate), te poţi dezvolta. O televiziune publică nu trebuie să rămînă sensibilă şi să-şi alcătuiască programul numai prin cota de audienţă. Sînt emisiuni care, evident, nu pot avea o anumită cotă de audienţă, dar care sînt absolut necesare. Au fost, în orice caz, discuţii care au subliniat necesitatea, chiar obligativitatea, Televiziunii de a informa cît mai mult, cît mai în detaliu şi cît mai profesionist telespectatorii asupra unor lucruri care rămîn obscure, asupra unor decizii care nu sînt suficient explicate şi organisme despre care nu se vorbeşte în fiecare zi. Trebuie explicat concret, pe înţelesul oamenilor, cine este Fondul Monetar şi ce vrea, sau, mai curînd, ce vrem noi de la el. Acum, FMI este un fel de sperietoare. În plus, s-a subliniat necesitatea invitării unor miniştri care sînt într-un anumit moment răspunzători de anumite decizii. Ei urmează a fi supuşi unor tiruri de întrebări din partea jurnaliştilor din tot spectrul presei. Aceasta se întîmplă în toate televiziunile publice din lume. Emisiuni de genul acesta trebuie făcute cu miniştrii sau cu toţi responsabilii politici, care vor trebui să ştie că nu numai onorurile intră într-o funcţie. Acest Consiliu Consultativ poate să fie un fel de oglindă de care aveam nevoie, pentru că, închişi în clădire, luaţi cu administraţia, cu hîrtii de semnat, poţi pierde contactul cu realitatea. Nu ştiu dacă ideea Consiliului este bună sau nu. Se va vedea în timp. Eu m-am simţit onorat că personalităţi culturale de prestigiu au răspuns invitaţiei mele şi am avut sentimentul că nu a fost luată ca o chestiune formală. Pentru această perioadă în care sînt desemnat să conduc TVR, eu simt nevoia unui control, a unei verificări, şi din cauza asta va trebui să mă gîndesc foarte bine şi să lansez invitaţii la viitoarea şedinţă şi unora dintre personalităţile care au fost mai apropiate, sau chiar apropiate, şi care reprezintă punctele de vedere viabile ale PDSR, partid care se află astăzi în opoziţie. Fiind vorba de o Televiziune publică, evident că trebuie să am grijă ca să nu fie o Televiziune numai a unei părţi din societate.

Consiliul Consultativ de pe lîngă preşedintele TVR

Petre Mihai Băcanu (*România liberă*); Dumitru Tinu (*Adevărul*); Ion Cristoiu (*Evenimentul zilei*) – s-a recuzat; Ana Blandiana (Academia Civică); Gabriel Liiceanu (Humanitas); Lucian Pintilie (Filmex); Victor Rebengiuc; Mircea Toma (*Academia Caţavencu*); Dan Grigore; Octavian Paler; Alexandru Beldiman (Uniunea Arhitecţilor); Radu Filipescu (G.D.S.); Dumitru Iuga (SLRTV); Andrei Pleşu (Colegiul „Noua Europă"); Cristian Ţopescu (Redacţia Sport TVR); N.C. Munteanu (Europa Liberă); Gabriel Ţepelea (Camera Deputaţilor); Eugen Vasiliu (Senat); Horia Bernea (Muzeul Ţăranului Român); Sorin Dumitrescu („Fundaţia Anastasia"); Florin Diaconescu; Gabriela Adameşteanu (*„22"*).

***Nota redacţiei**: Conform preşedintelui TVR, Stere Gulea, lista rămîne deschisă.*

Situaţia economică din TVR: pierderi de 52 miliarde lei

Domnule Stere Gulea, care este situaţia economică a Televiziunii?

Este partea cea mai neguroasă. Deocamdată, nu am avut decît bilanţul pînă la finele lui noiembrie '96, care indică pierderi de 2 miliarde. Dar asta nu e nimic, este o cifră pe care o primeşti „uşor", faţă de constatarea că sînt pierderi cumulate în jur de 52 miliarde.

Datorii către cine?

De exemplu: taxele pe impozitele locale neplătite, împrumuturi la BERD, furnizori externi etc. Astea sînt datorii pe care le are TVR şi pentru care există scadenţe.

Şi ce se va întîmpla?

Nu ştiu. În momentul în care fosta conducere mi-a explicat situaţia, am putut constata un aer atît de liniştit că toată lumea nu plăteşte datorii, încît nu ştiu deocamdată ce să cred. Păi, nu plăteşti, dar datoriile astea există. Ele nu se evaporă. Trebuie găsită o soluţie. M-am consultat şi cu cei din Parlament (pentru că eu în faţa Parlamentului răspund) referitor la necesitatea unui *audit*. Ar fi prima dată cînd se face un asemenea lucru la Societatea de Televiziune. Există o primă ofertă şi aşteptăm şi altele, ca să vedem cui încredinţăm realizarea *audit*-ului, pentru că este absolut necesar să vedem cum stăm.

RĂZVAN THEODORESCU, fost preşedinte al TVR şi STERE GULEA, actualul preşedinte al TVR

Dacă aveţi un program ambiţios, trebuie să aveţi şi bani ca să-l realizaţi. Cum veţi proceda?

Există o propunere şi în privinţa asta. Am găsit audienţă tot la Parlament ca să se mărească taxa de abonament, care este, totuşi, destul de mică – este vorba de 800 lei. 800 lei pe lună este costul nici al unui ziar sau în jur de un ziar. Mai trebuie intervenit în sistemul de colectare, care se face prin poştă, sistem prin care se strînge cam jumătate din suma de la abonaţi.

Publicitatea este o sursă de venit pentru TVR?

Publicitatea este o sursă de venit şi, în mod normal, o instituţie încearcă de la an la an să-şi propună să crească veniturile. Din păcate, am constatat că publicitatea – vorbesc ca estimări de venituri – rămîne ca ambiţie la nivelul anului '96. Sectorul acesta de publicitate din televiziunea comercială, cum se cheamă de fapt, cred că trebuie reorganizat pe alte principii. Lumea aşteaptă, e un birou unde sînt nu ştiu cîţi oameni, unde, dacă te duci şi vrei să ţi se facă publicitate, e bine, iar dacă nu, iarăşi e bine. Nu se poate, trebuie să cauţi şi să faci oferte avantajoase. Mai ales că, din cîte ştiu eu, Televiziunea a pierdut, în favoarea PRO TV în special, multă publicitate. Eşti sectorul comercial – nu poţi să fii un funcţionar pe un scaun într-un birou. Dacă n-ai nas de negustor, lasă-te, du-te în altă parte.

Despre grila de programe, personal şi competiţie

Se modifică grila de programe?

Tocmai asta am discutat. Am solicitat clarificări preşedinţilor comisiilor parlamentare, pentru ca să nu se ajungă la situaţia în care să se spună că nu ai voie să faci lucrurile astea. Dacă nu se va modifica grila de programe, şi în felul ăsta nu se va face o nouă organigramă care să dea o altă funcţionalitate instituţiei, mare lucru nu se va putea face, pentru că nu este suficient să umblăm la persoane dacă lucrurile rămîn la fel.

Ce personal angajat are TVR?

Angajaţi sînt 3.372, dacă nu mă-nşel. Schema este de 3.500 – asta a fost cu studiourile teritoriale. Ceea ce mi se pare important este realizarea unei noi grile de programe, cu o altă organizare, pe sistemul redacţiilor, care există peste tot în lume, căci nu trebuie să inventăm noi, românii, forme noi de funcţionare a unei instituţii. Culmea este că TVR a funcţionat pînă în '90 – nu discut conţinutul programelor – după tipicul televiziunilor franceze. Schema de funcţionare trebuie să fie cît mai simplă şi cît mai funcţională. Şi-atunci, dacă acest lucru se va realiza, în fond se va descongestiona instituţia, se va vedea de cîte necesităţi are nevoie o redacţie, în ce măsură există personal, ca să zic aşa, pletoric şi vom vedea cum va decurge restructurarea asta. Vom vedea dacă avem nevoie într-o redacţie de 25 de oameni sau de 30 de oameni, acolo unde sînt acum 150. Dacă se va ajunge la această formulă în care fiecare redacţie să-şi aibă bugetul ei, să ştie pe un an de zile cît are şi cum îşi chiverniseşte banii de care e răspunzătoare, credem că şi rezultatul muncii va fi mai bun. Acum, fiecare cere, cheltuieşte fără nici o socoteală.

Cum v-aţi gîndit să stimulaţi competiţia, în aşa fel încît calitatea emisiunilor şi a prestaţiilor oamenilor să crească?

Aici e o problemă. Am avut o discuţie cu preşedintele Sindicatului Liber, care este în Comisia Paritară pentru renegocierea Contractului Colectiv de Muncă; el reprezintă salariaţii şi am discutat această problemă a diferenţierii plăţilor, pentru ca, într-adevăr, să poţi recompensa nişte realizatori care sînt mai buni decît alţii. Ideea este să creăm vedete. Aici există o limitare. În Contractul Colectiv de Muncă, ce se extinde pînă şi la personalul zis artistic, un om nu are voie să cîştige mai mult de 4 ori decît salariul mediu, mediu sau minim, care tot cam asta înseamnă. Mie mi se pare că, dacă în privinţa personalului de muncitori, de tehnicieni lucrurile intră în incidenţa Contractului Colectiv de Muncă şi la nivelul naţional, în privinţa personalităţilor se prevede un procent de nu ştiu cît. Dar marile personalităţi, vedetele, îşi negociază contractul în funcţie de cota pe care o au. Nu poţi să-i spui: nu pot să-ţi plătesc decît atît, pentru că, foarte frumos, se poate duce la un canal comercial care plăteşte conform cotei pe care o are.

Dosare de pensie. TVR Internaţional

Ce se întîmplă cu persoanele care au atins vîrsta pensiei?

Vechea conducere, conform legii, are o evidenţă a pensionabililor. Este un dosar în care este o listă cu cei care au o anumită vîrstă şi cărora li se fac dosare de pensionare. Aceste dosare de pensionare vor fi studiate dosar cu dosar de către mine şi, în cazul în care sînt realizatori de excepţie, cum este cazul domnului Iosif Sava sau cum este şi cazul domnului Cristian Ţopescu, sau oameni care au competenţe nu numai artistice, ci şi tehnice, pe care nu poţi să-i înlocuieşti peste noapte, voi încerca să găsesc soluţia să nu fie pensionaţi. Şi, dacă nu se poate, se vor căuta alte soluţii, pentru ca ei să rămînă în continuare. În nici un caz nu m-am gîndit în momentul acesta că Televiziunea Română s-ar dispensa de Iosif Sava sau de oameni de calibrul lui Iosif Sava. Pur şi simplu, e vorba de o acţiune birocratică, care n-a ţinut cont de sensibilităţile oamenilor – şi sînt oameni puşi în situaţii dintre cele mai delicate, uman şi sufleteşte. Eu l-am şi contactat telefonic pe d-l Iosif Sava şi i-am spus că este o aberaţie şi că nici vorbă de aşa ceva. Mi-am cerut scuze că a fost pus în această situaţie. Acelaşi lucru l-am făcut şi cu alţi oameni. Voi încerca să lămuresc lucrurile printr-un comunicat şi să se termine cu psihoza asta.

Care este situaţia postului TVR Internaţional?

TVRI a fost înfiinţat printr-un fel de translaţie de la Radio România Internaţional prin Legea 41. Am cerut stenograma Consiliului de Administraţie în care s-a discutat înfiinţarea şi prerogativele, ce înseamnă funcţionarea şi care este misiunea acestui Departament. În momentul în care voi putea să ajung la o anumită concluzie, voi sta de vorbă cu conducerea acestui Departament, voi vedea şi prin discuţie cam cum văd dînşii dezvoltarea acestui Departament, care sînt atribuţiile lui, pentru că, prin felul în care a apărut şi a funcţionat, s-a creat impresia de stat în stat. Cele mai performante utilaje sînt considerate ca aparţinînd TVRI, ceea ce nu poate fi adevărat, pentru că TVRI este un Departament al Televiziunii Române. Deci, aceste utilaje sînt pentru Televiziunea Română, şi nu numai pentru un departament. Există această tendinţă de feudă, care este ca mentalitate, ţinînd cont şi de demnităţile pe care le-a avut soţul doamnei Meleşcanu, persoana care conduce acum TVRI. Pesemne, în anumite situaţii, la români curtoazia merge mai departe decît este cazul. Eu nu am nimic personal cu doamna Meleşcanu. În orice caz, postul acesta, misiunea şi sarcinile lui cred că trebuie bine precizate, ca să nu fie tributar unei mentalităţi de tip propagandă. Riscul acesta este de a tot crea „imaginea României". Este inutil să spun că nu există decît o singură imagine: cea a României, aşa cum este.

GEORGE SOROS

II

Un plan de salvare a Uniunii Europene

• Tratatul de la Maastricht este un document imperfect, iar Uniunea Europeană pe care o avem nu este cea de care avem nevoie. Populaţia Europei a acceptat cu greu tratatul, prin referendumurile naţionale organizate • Bruxelles a devenit visul birocraţilor; sistemul său de funcţionare este străin conceptului de societate deschisă • Metoda aleasă pentru stabilirea monedei unice este fundamental greşită • Ar fi ideal ca şi cheltuielile statului, şi impozitele să poată fi reduse în acelaşi timp • Este foarte nepotrivit faptul că Europa are în vedere strategii efective de reducere a şomajului înainte de introducerea monedei comune • Economia este prea importantă pentru a fi lăsată la latitudinea bancherilor •

Politica între naţiuni

A doua şi a treia condiţie stabilite de Tratatul de la Maastricht, respectiv politica externă şi de securitate comună şi strategia comună în ce priveşte justiţia şi politica internă, au început cu greu să funcţioneze, deoarece au fost lăsate în seama unui proces interguvernamental, iar guvernele pun întotdeauna propriile interese mai presus de orice interes comun. Acolo unde statele membre şi-au derogat suveranitatea, şi anume în Piaţa Comună, criteriile au putut fi aplicate. În ceea ce priveşte cele două criterii mai sus menţionate, s-au făcut puţine derogări de la suveranitate, iar cooperarea între guvernele statelor membre nu funcţionează. În ceea ce priveşte extinderea Uniunii Europene, Conferinţa interguvernamentală, pe care tratatul a înfiinţat-o cu scopul preluării acestei probleme şi a însărcinat-o cu realizarea unui raport preliminar în acest an, a înregistrat mici progrese. Chiar şi în ceea ce priveşte primul criteriu, cel economic, dacă se lasă politica fiscală în seama procesului interguvernamental, acest lucru poate pune în pericol adoptarea monedei unice.

Aşa cum este acum constituită, însăşi structura Uniunii Europene este o problemă. Uniunea Europeană este organizată astfel: o birocraţie centrală – Comisia Europeană – ce cuprinde alte 15 birocraţii naţionale, care multiplică astfel de 15 ori neajunsurile birocraţiilor naţionale. Există şi un Consiliu al Miniştrilor, în cadrul căruia miniştrii de externe sau adjuncţii acestora reprezintă interesele statelor membre. Şi mai există şi Parlamentul European, ales în mod direct, care practic nu are nici o putere. Rezultatul concret este absenţa aproape totală a unei politici comune şi existenţa unei crescînde incapacităţi de a rezolva conflictele de interese.

În ceea ce priveşte extinderea Uniunii Europene, ţările din Europa Centrală şi de Est simt nevoia acută de a adera la aceasta. Deşi ideologia comunistă este definitiv compromisă, modelele de gîndire şi de comportament deprinse într-o societate închisă persistă încă, iar instituţiile şi atitudinile specifice unei societăţi deschise nu sînt încă constituite cu fermitate. Fără a avea posibilitatea de a face parte din societatea democratică a Europei, ţările din această regiune ar putea să se întoarcă la regulile cu care sînt deja familiarizate. Comunismul nu mai este acceptat, iar aceste ţări sînt susceptibile de a se orienta către diverse formule de naţionalism. Pentru ca un popor să se mobilizeze în sprijinul unei cauze naţionaliste, trebuie ca naţiunea să fie în pericol. Dacă nu există un pericol real, atunci va fi inventat unul, însă există o multitudine de probleme reale care pot fi exploatate în Europa Centrală şi de Est, datorită faptului că sistemul comunist a suprimat orice fel de aspiraţie de natură etnică şi naţionalistă. Iugoslavia este un astfel de exemplu.

După modul în care merg lucrurile, condiţiile de primire a fostelor state comuniste în Uniune vor fi stabilite abia pe la sfîrşitul secolului. Deoarece este aproape imposibil să se progreseze la nivelul Conferinţei Interguvernamentale, din cauza actualului guvern britanic, se aşteaptă, probabil, noile alegeri din Marea Britanie, care vor avea loc probabil anul viitor, în aprilie; conferinţa nu va putea, deci, să-şi îndeplinească misiunea înainte de sfîrşitul anului 1997. Pregătirile pentru introducerea monedei unice vor dura pe întreg parcursul anului 1998, astfel încît negocierile privind primirea de noi membri vor începe, cel mai devreme, în 1999.

Din păcate, extinderea NATO pare să se petreacă mult mai rapid. Problemele existente în Europa Centrală şi de Est necesită integrare politică şi prosperitate economică, nu extinderea militară a alianţelor. Ţările din această regiune au nevoie de încurajări de ordin politic, moral şi economic că fac parte, într-adevăr, din cadrul societăţilor deschise, de tip occidental. Faptul de a le oferi armate şi alianţă militare distorsionează pericolul real. De fapt, expansiunea NATO poate foarte uşor să ducă la o autoîndeplinire a profeţiei, generînd exact pericolele pe care NATO este destinată a le preveni.

Extinderea Uniunii Europene la 15 membri, anul trecut, a îngreunat şi mai mult procesul interguvernamental, iar extinderea ei în continuare ar face ca acest proces să devină total nefuncţional. Să luăm un singur exemplu: preşedinţia Uniunii este preluată de către statele membre, prin rotaţie, la fiecare şase luni. După extindere, ar putea trece mulţi ani pînă cînd ţări mici, ca Luxemburg şi Malta, să preia preşedinţia; regulile cu privire la exercitarea dreptului de vot vor trebui modificate, deoarece, dacă anumite ţări sau grupuri de ţări pot exercita dreptul de veto, adoptarea oricărei decizii va fi dificilă. Totodată, este dificil pentru un stat să renunţe la propria suveranitate în favoarea unei grupări de state, ştiind că acele state sînt ghidate de propriile interese şi nu de un interes comun.

Mecanismul stabilit de Conferinţa Interguvernamentală însărcinează cu soluţionarea acestor probleme pe membrii responsabili de crearea lor, şi anume guvernele statelor membre. Rămîne la latitudinea factorilor de decizie ai guvernelor să acţioneze independent de ceea ce se întîmplă în UE. Mai presus de orice, pentru popoare contează suveranitatea. Orice derogare trebuie să vină direct din partea acestora, nu prin intermediul guvernelor. Uniunea Europeană, în calitate de autoritate supranaţională, ar trebui, la rîndul ei, să fie mai degrabă supusă controlului reprezentanţilor aleşi ai popoarelor decît al guvernelor constituente.

Există un punct vulnerabil: 22. Popoarele şi-au pierdut încrederea în instituţiile europene, datorită modului în care acestea funcţionează, şi nu sînt înclinate să renunţe la suveranitatea lor, chiar dacă aceasta ar face ca instituţiile respective să funcţioneze mult mai eficient. Există speranţa că Parlamentul European ar putea avea iniţiativa unei reforme majore, dar această instituţie nu este autorizată să ia astfel de iniţiative. Se poate spera în participarea publicului şi în luările de poziţie ale acestuia, dar mecanismul prin care pot fi aduse problemele la cunoştinţa Conferinţei Interguvernamentale este deosebit de complicat, iar deciziile se iau cu uşile închise.

Uniunea Europeană are toate şansele să devină prototipul unei societăţi deschise. Acesta este motivul pentru care este atît de dorită, de apreciată ca un ideal, în special de popoarele din Europa Centrală şi de Est. Societăţile deschise se bazează pe recunoaşterea faptului că înţelegerea umană este imperfectă, iar toate realizările şi instituţiile sînt mai mult sau mai puţin imperfecte. Uniunea a fost modelată însă de birocraţi, în special de birocraţi francezi, necunoscuţi, datorită modestiei lor. Ei, mai bine decît majoritatea celorlalţi, au recunoscut deficienţele instituţiilor, motiv pentru care se tem să impună condiţii rigide şi să facă o programare rigidă, aşa încît instituţiile să poată funcţiona mai departe, cu toate neajunsurile lor. Această metodă a fost eficientă; începînd cu înfiinţarea Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului, birocraţi vizionari s-au folosit de aceasta pentru a construi, puţin cîte puţin, Uniunea Europeană. Însă, în efortul de a îndeplini termenele şi condiţiile creării ei, a fost pierdută din vedere concepţia de bază a unei societăţi deschise: aceea că termenele şi condiţiile sînt concepute într-o manieră imperfectă.

Sfîrşitul cercului vicios

Se poate stabili cu exactitate data la care a început să existe cercul vicios al rigidităţii birocratice şi al nemulţumirilor oficiale: 9 noiembrie 1989, ziua în care a căzut Zidul Berlinului. Pînă atunci, Comunitatea Europeană s-a descurcat destul de bine. De exemplu, a stabilit cu precizie obiectivul integrării pieţei financiare în 1992, operaţiunea înregistrînd un mare succes. Însă evenimentele de la Berlin au împins Europa dintr-o stare de echilibru relativ într-un dezechilibru dinamic. Aceasta a semnificat triumful unei societăţi deschise asupra ideologiei totalitare. Această schimbare radicală ar fi trebuit să inducă un răspuns radical. Însă guvernele şi popoarele Europei nu au reuşit să profite de ocazie. Germania a dorit să plătească reintegrarea Germaniei de Est şi a plătit, într-adevăr, prea mult, dar restul Europei nu a dorit acest lucru. Este cert faptul că europenii nu au fost pregătiţi să facă nici un sacrificiu pentru a ajuta noile state independente din cadrul fostului bloc sovietic în tranziţia către o societate deschisă. Dacă ar fi făcut acest lucru, ar fi realizat o Europă unită într-un cu totul alt mod decît poate să o facă moneda unică.

Problemele au fost lăsate în mîinile birocraţilor, iar aceştia sînt renumiţi pentru incapacitatea lor de a opera cu schimbări radicale. Integrarea europeană a intrat într-o fază asemănătoare crizelor adesea întîlnite pe pieţele financiare. Această criză s-a manifestat în Tratatul de la Maastricht, iar momentul critic a apărut odată cu insuccesul acestuia, înregistrat la referendumul organizat în Danemarca în iunie 1992. Europa ar fi putut să revină asupra cauzei. În schimb, eşecul danez a condus la o cădere a mecanismului european al ratei de schimb, în luna septembrie a acelui an. Europa a început să se dezintegreze încă de atunci.

Tendinţa către dezintegrare poate fi, totuşi, schimbată. Primul indiciu în acest sens este rezultatul alegerilor din Baden-Württemberg, din martie. Cu şase luni în urmă, aş fi putut jura că introducerea monedei unice ar putea fi întîrziată şi, poate, amînată pe o perioadă indefinită. Acum vreau să pariez că aceasta va avea loc la momentul stabilit, chiar dacă criteriile de convergenţă vor trebui modificate. Un guvern mult mai stabil şi puternic pro-european a venit la putere în Italia, alături de un guvern laburist în Marea Britanie ar putea juca, în curînd, un rol mult mai constructiv în Europa. Mai important este însă faptul că ideea dezintegrării Europei a dispărut. Lumea a fost profund afectată de tragedia din Bosnia. Este un sentiment pe baza căruia se poate construi.

Metoda birocratică de construire a unei Europe unite este perimată. Conferinţa Interguvernamentală ar trebui să convoace o Adunare Constituantă; ar fi bine ca popoarele Europei să fie mobilizate în acest sens. O Adunare Constituantă nu ar fi împuternicită să mai accepte renunţarea la suveranitate a statelor, fără a avea acceptul fiecărui stat membru. Noua Constituţie ar intra în vigoare numai după ce ar fi aprobată de o majoritate a parlamentelor naţionale; în ţările în care va fi respinsă, aprobarea ei va fi supusă unui referendum. Nu ar exista nici un fel de derogare de putere neautorizată. Adunarea Constituantă ar fi capabilă să rezolve problemele pe care Conferinţa Interguvernamentală **nu le poate rezolva** – antrenînd şi popoarele Europei în proces. Doar o măsură drastică, care să clarifice natura şi identitatea Uniunii Europene, poate opri dezintegrarea treptată a Europei şi poate preveni reîntoarcerea la condiţiile existente în perioada dintre cele două războaie mondiale.

Traducere de ADRIANA BOBEICĂ

(După *Foreign Affairs*, sept.–oct. 1996)

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACŢIA „22"

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:
• Numai **5.000 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu;
• Numai **4.500 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie;
*Practic **jumătate** din exemplarele primite sînt **gratuite**.*
Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:
• **6.500 lei** pe 3 luni (reducere **38%**)
• **6.000 lei** pe 3 luni (reducere **42%**),
în aceleaşi condiţii.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti,*
Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti,* cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

DAN RADU GRIGORE

Probleme ale cercetării ştiinţifice din România

Revizionism şi antirevizionism în cercetare

Se afirmă şi s-a afirmat de multe ori în ultimii 7 ani că sistemul comunist a condus la o „criză a valorilor", prin aceasta înţelegîndu-se că promovările oamenilor şi ale proiectelor nu s-au făcut strict după criterii de competenţă. Există mai multe „şcoli de gîndire" în aprecierea acestei situaţii: 1) punctul de vedere **antirevizionist**, care consideră că domeniile pur intelectuale au scăpat, în general, de marasmul comunist. Un exemplu este criticul literar Eugen Simion, care consideră că ierarhia valorilor din literatura română a fost bine stabilită de critica literară de după 1960 şi nu sînt necesare schimbări majore; 2) punctul de vedere **revizionist** (un exemplu din critica literară fiind G. Grigurcu), care consideră, prin opoziţie, cu diverse grade de virulenţă, că scara valorică a fost afectată în mod serios de vechiul regim.

Aceeaşi dilemă confruntă şi cercetarea ştiinţifică românească, deşi conflictul de idei a fost lipsit de mediatizare. Rîndurile de mai jos sînt scrise dintr-o perspectivă intermediară, dar mai apropiat de cel de-al doilea punct de vedere. Ne vom baza pe experienţa concretă a cercetării ştiinţifice în cadrul Institutului de Fizică Atomică (IFA). Datorită unor personalităţi de genul Horia Hulubei, Şerban Ţiţeica şi alţii, a existat un start bun pentru cercetarea românească şi s-au putut menţine standarde valorice acceptabile. Pe de altă parte, chiar în timpul directoratului acestor personalităţi se putea intra şi „pe pile" în IFA, iar în ultimii ani ai regimului comunist degradarea standardelor nu se poate nega. Există prin urmare la ora actuală în IFA un număr (poate nu suficient de mare) de cercetători care au reuşit să păstreze standarde profesionale decente şi să aibă CV-uri acceptabile din punctul de vedere al comunităţii ştiinţifice occidentale.

Problema esenţială pentru un sistem de valori care a fost serios afectat de diverse accidente istorice este în ce măsură „însănătoşirea" se poate face „pe cale naturală". Nici un sistem nu se va schimba dacă va rămîne închis, aplecat asupra sieşi. Un sistem închis nu poate evolua. Astfel, pentru a vedea ce doză de „revizionism" este necesară pentru a restabili grila valorică în literatură, spre exemplu, rolul publicului cititor cultivat va fi esenţial. Dacă anumiţi autori sînt menţinuţi artificial pe piedestal (şi în manuale) de către critici literari din prima categorie, dar publicul cultivat nu îi mai citeşte, aceşti autori vor fi daţi uitării în timp.

Soluţii pentru cercetarea fundamentală

Există oare „consumatori" de cercetare fundamentală care să joace rolul publicului cultivat din primul caz? Credem că răspunsul este mai degrabă negativ. Produsele pur intelectuale, cum ar fi cercetarea fundamentală, nu sînt totdeauna corelate cu lumea experimentală, nici la nivel de cauze, nici la nivel de efecte. De ce este atunci important ca aceste domenii să fie susţinute de guverne? Cred că toate guvernările luminate ale Europei Occidentale ale secolului trecut au realizat ce forţă ascunsă, dar uriaşă o constituie acceptarea unei oarecari lipse de pragmatism, unei gratuităţi etc. în viaţa intelectuală. S-a constatat în primul rînd că aceste domenii sînt mult mai greu de dirijat, apoi că dacă sînt lăsate să se dezvolte în mod liber vor conduce într-un număr suficient de mare de cazuri şi la aplicaţii practice şi, în ultimul rînd, dar poate mai important decît orice, acest accept al gratuităţii este o componentă esenţială a moştenirii culturale europene.

Ideal ar fi ca cercetătorii care au păstrat standarde profesionale decente şi au CV-uri acceptabile pe plan internaţional să fie suficient de mulţi şi suficient de combativi, pentru a-şi impune într-un timp nu prea lung punctul de vedere şi a ne racorda la sistemul de valori european. Dar dacă numărul acestor cercetători, cu rezultate echivalente cu cele ale colegilor lor din Occident, este rezonabil în cifre absolute, dar prea mic procentual? Se ştie că non-valorile şi mediocrităţile nu prea au obiceiul să se dea la o parte. Orice încercare de a restabili grilele valorice se va izbi de un baraj sonor al veleitarilor, care, la prima măsură nepopulară, vor acuza ministrul respectiv de incompetenţă ştiinţifică. Credem că pentru noua putere problema centrală a reformei cercetării devine modalitatea de identificare a cercetătorilor care au atins standarde europene, deoarece în mod evident părerea lor trebuie să prevaleze. Credem că fără a se ţine seama de aceste observaţii lucrurile vor reveni la normal extrem de greu. Pentru a restabili scara valorică, oamenii politici care vor avea în răspundere cercetarea ştiinţifică trebuie să găsească o manieră inteligentă de a se racorda la scara de valori existentă deja în acea parte a lumii în care dorim să ne integrăm. Trebuie să se pornească de la observaţia următoare: dacă se admite că grila valorică din ţara noastră a fost perturbată, se presupune implicit că în alte părţi această grilă valorică a rămas neperturbată sau a suferit perturbaţii minime. Evident, ne referim, în primul rînd, la ţările Uniunii Europene, dar şi la Japonia, SUA etc. O sugestie ar fi folosirea experienţei recente în această problemă din sistemul academic al Republicii Cehe, unde s-a procedat la reduceri destul de serioase ale personalului de cercetare. Majoritatea cercetătorilor au acceptat că maniera cea mai civilizată este solicitarea unor firme de expertiză din Occident, care să facă evaluarea efectivă după diverse

Lider al industriei optice, Carl Zeiss din Germania, cu un telescop pentru cercetări spaţiale
Foto: INTER NATIONES

metode scientometrice. Evident, aceasta nu înseamnă neglijarea punctelor de vedere ale cercetătorilor români, care pot propune la rîndul lor diverse formule de evaluare. Dacă acest proces de evaluare ar fi dus la bun sfîrşit, cercetătorii acreditaţi în acest mod (care ar putea primi titlul de profesor sau profesor asociat, dacă se urmăreşte alinierea la terminologia occidentală) ar fi partenerul de dialog ideal, dar incomod, al oricărui om politic. Aplicînd principiul subsidiarităţii, cercetătorii acreditaţi în acest mod ar trebui să fie cei care să propună guvernanţilor legile esenţiale, cum ar fi: **statutul cercetătorului, legea cercetării, regulamentele de organizare şi funcţionare pentru institutele de cercetare, structura şi atribuţiile consiliilor ştiinţifice, sistemele de angajare şi promovare** etc. O altă sugestie ar fi ca în consiliile ştiinţifice ale institutelor de cercetare să fie cooptate şi personalităţi ştiinţifice din domeniu, precum şi acceptarea unor evaluări periodice ale institutelor de cercetare efectuate şi cu ajutorul unor experţi din UE.

Cea de-a doua problemă cu care se confruntă sistemul de cercetare din România de azi (în particular şi IFA) este proasta înţelegere a ceea ce se numeşte cercetare şi cum se evaluează ea. Considerînd că există, în esenţă, două categorii de cercetători:

a) Cei care fac **cercetare fundamentală** (care poate fi **teoretică**, **experimentală**) sau de natură **aplicativă**. Aceşti cercetători descoperă, în principiu, lucruri noi, pe care le publică în reviste (cu referenţi), de preferinţă, de circulaţie internaţională. Activitatea lor se poate „măsura" prin articolele publicate şi prin impactul lor (citări, invitaţii la conferinţe şi congrese, stagii de lucru în străinătate etc.). Această categorie de cercetători trebuie susţinută financiar integral de la buget, deoarece, cu excepţia celor care fac studii fundamentale cu posibile implicaţii aplicative, restul nu au alte surse de finanţare.

b) Cei care fac **fizică aplicată**. Aceştia nu au pretenţii de originalitate, dar fac o muncă deosebit de utilă de adaptare la necesităţile locale a unor metodici, aparaturi, tehnici de măsurare şi investigare etc. Evident, apelativul de fizică aplicată se justifică numai în măsura în care ei sînt realmente capabili să se adapteze mecanismelor concurenţiale şi să vîndă ceea ce produc. De aceea, finanţarea acestora de la buget trebuie să fie într-un procent care să nu depăşească 60–70%, iar acest procent trebuie să se scadă în doi–trei ani sub 50%.

„Soluţia" chirurgicală: finanţare prin sistem competitiv

Marea problemă o constituie acei „cercetători" care nu se încadrează în nici una din cele două categorii de mai sus. Dacă îi întrebi de ce nu publică articole, îţi răspund că ei fac fizică aplicată (de regulă probleme de mare importanţă naţională!), iar dacă îi întrebi ce aparate, metodici etc. au vîndut, îţi răspund că „problema e în studiu", iar acest studiu durează uneori o viaţă! Pentru aceste cazuri trebuie să se opteze pentru „operaţii chirurgicale". Ministerul Cercetării şi Tehnologiei (MCT) va avea surpriza să descopere că există institute sau colective care au folosit fonduri enorme de la buget şi care nu pot produce nici un cercetător omologat după standardele occidentale şi pentru care majoritatea personalului se găseşte în situaţia ambiguă de mai sus. Eliminarea lor, făcută cu oarecare atenţie la problemele de natură socială, ar duce la eliberarea unor fonduri enorme disponibile pentru adevăraţii cercetători.

Pentru a elimina risipa atît la nivelul institutelor de cercetare, cît şi la nivelul MCT (care are un personal prea numeros), este utilă introducerea finanţării printr-un sistem cît mai competitiv şi bazat, în esenţă, pe acordarea de *grant*-uri. Mai precis, MCT trebuie să asigure, cel puţin pentru perioada imediat următoare, un salariu de bază minim la un nivel decent pentru toţi cercetătorii. În schimb, toate fondurile suplimentare, care sînt disponibile pentru: deplasări în străinătate, invitarea unor vizitatori străini, cumpărare de cărţi, de aparatură (cum ar fi computere, imprimante etc.), vor trebui distribuite doar pe baza unor *grant*-uri. Evaluarea proiectelor individuale sau de grup trebuie să cadă tot în sarcina cercetătorilor atestaţi. În acest mod se elimină complet necesitatea pur birocratică a redactării unor rapoarte de fază către funcţionarii din MCT (ceea ce conduce la o serie de economii prin reducerea schemei), iar la nivel de institute aparatul birocratic capătă rolul principal de a asigura derularea în bune condiţii a finanţării prin *grant*-uri. Vor deveni inutile o serie întreagă de proceduri greoaie, cum ar fi licitaţiile pentru aparatură. Fiecare grup va avea interesul să nu risipească banii din *grant* şi va căuta oferta cea mai bună. Sistemul de *grant*-uri combinat cu un sistem de salarizare stimulativ poate „vindeca" restul „organismului" specific cercetării ştiinţifice. O serie de grupuri şi persoane vor ieşi din inerţie şi vor deveni în scurt timp competitive, iar restul se vor elimina „pe cale naturală".

„Politica de regenerare"

În sfîrşit, o componentă esenţială a procesului de „însănătoşire" îl constituie politica de „regenerare", i.e. politica de angajare de tineri cercetători. Credem că sistemul de recrutare a tinerilor trebuie refăcut în mod esenţial prin aşezarea pe baze solide, a trierii prin concursuri şi prin regîndirea sistemului de doctorat, care trebuie să furnizeze „diploma de breaslă" necesară pentru o angajare definitivă.

În încheiere, vom spune cîteva cuvinte despre legătura dintre cercetarea (fundamentală şi aplicativă) şi interesele naţionale. Există tentaţia de a argumenta că, dacă apare un interes naţional pentru o anumită tematică, iar cercetătorii din domeniul respectiv nu sînt de elită, atunci trebuie continuat cu ei, în lipsă de alţii mai buni (principiul „asta avem, cu asta defilăm"). Considerăm că această atitudine este în flagrantă contradicţie cu unul din sloganurile noii puteri, „la vremuri noi, oameni noi". Credem că soluţia raţională este ca mai întîi să se investigheze într-un mod serios dacă este într-adevăr vorba de un „interes naţional", şi nu doar de un grup de presiune, care abuzează de această sintagmă, confundînd-o cu propriile interese; apoi trebuie determinat şi dacă problema este fezabilă (consultarea experţilor străini devine importantă în această etapă). În caz afirmativ, este esenţial să se încredinţeze noul proiect unor tineri întorşi de la doctorat din străinătate şi care s-au specializat în domeniul respectiv decît să se investească în continuare în colective neperformante.

Raportul Comisiei de analiză a evenimentelor petrecute în unităţile sanitare din municipiul Timişoara în perioada 16–22 decembrie 1989

Spitalul Judeţean Timişoara, 7 ani după revoluţie

Ca şi în alte împrejurări dramatice – cutremure, inundaţii –, personalul medico-sanitar a fost la înălţime şi în timpul Revoluţiei din Decembrie 1989, cucerind respectul şi admiraţia opiniei publice. Treptat însă şi-a făcut loc o atmosferă de neîncredere faţă de lumea medicală, atingînd cote alarmante pînă la denigrare. Suspiciunile planau mai ales asupra Spitalului Judeţean. Acest lucru a fost posibil datorită unor întîmplări petrecute în spital, dar care pentru opinia publică au căpătat alte valenţe. Se cunoşteau unele lucruri:

– Spitalul Militar şi-a închis porţile, un rănit grav a fost evacuat chiar de pe masa de operaţie.

– Ziarele au publicat o serie de fapte grave: gropile comune din Cimitirul Săracilor (?), anchetarea răniţilor în spital, furtul cadavrelor de la Spitalul Judeţean, zvonul că în spital unii răniţi ar fi fost asasinaţi.

– Cu ocazia procesului de la Timişoara – martie 1990 –, unii martori, şi mai ales inculpaţii, au declarat că anchetarea răniţilor şi furtul cadavrelor s-au făcut cu asentimentul şi chiar cu concursul unor medici.

– Faptul că organele administrative – Direcţia Sanitară şi Direcţia Spitalului Judeţean – nu au luat nici o atitudine şi nu au răspuns prin presă acuzaţiilor aduse a întărit convingerea opiniei publice că unele din aceste fapte ar putea fi reale.

În aceste condiţii, la insistenţele Asociaţiei 17 Decembrie şi cu concursul Direcţiei Sanitare, al Colegiului de Disciplină al Medicilor şi al unor cadre medicale (rectorul UMF), s-a iniţiat înfiinţarea unei comisii care să cerceteze faptele petrecute în Spitalul Judeţean în perioada 16–22 decembrie 1989. Definitivarea acestei comisii a fost greu de realizat şi numai a treia variantă a fost acceptată (în primele două se aflau persoane care nu inspirau suficientă încredere). Ea s-a compus din 15 membri, medici, şi şi-a început activitatea în 27 martie 1991. Dintre membrii comisiei, 4 s-au retras pe parcurs din diferite motive, comisia funcţionînd pînă în final cu 11 membri, care au şi semnat comunicatul final. Ea s-a întrunit în 31 de şedinţe de audiere. Ca scop primordial, comisia şi-a propus să demonstreze că lumea medicală şi-a făcut pe deplin datoria şi că pe nedrept a fost acoperită cu un val de noroi, dar că, din spirit de castă, nu va trece cu vederea eventualele abateri de la etica medicală. Pentru conducerea lucrărilor şi integrarea activităţii, membrii comisiei au solicitat **dr. Marius Nicolcioiu** să îndeplinească funcţia de preşedinte, dar din motive de securitate – care aveau să se adevereasc㠖 s-a acceptat ca dînsul să fie doar purtătorul ei de cuvînt.

Activitatea comisiei nu a fost deloc uşoară, prezentînd discontinuităţi şi disfuncţii, create pe de-o parte de faptul că mulţi membri, fiind cadre didactice, nu erau disponibili în perioade de vîrf – sesiune de examene, vacanţe –, dar mai ales datorită întreruperii temporare a activităţii, din cauza agresiunilor repetate asupra membrilor ei, ca şi a schimbărilor repetate survenite în conducerea Direcţiei Sanitare şi în cea a Colegiului Medicilor. În privinţa agresiunilor, lăsînd la o parte banalele înjurături la telefon de care s-au bucurat majoritatea membrilor comisiei, menţionăm agresiunile fizice asupra **dr. Nicolcioiu M.**, din 12.IV, 15.V, 25.X.1991, dintre care ultima putea avea urmări grave, prin accident auto; fiul dr. Negruţiu a fost bătut sălbatic de 7 adulţi; **dr. Bordoş** a primit prin poştă ameninţarea că i se va da foc casei; **dr. Mocanu N.** a fost agresat în chiar incinta Clinicii I Chirurgie, de către infirmiere şi îngrijitoarele de curăţenie la incitarea **conf. dr. Ignat Petre**.

Membrii comisiei s-au adresat poliţiei – **dr. Nicolcioiu, dr. Negruţiu** –, iar **dr. Mocanu** Direcţiei Sanitare. Prin adresă scrisă, Direcţia Sanitară, Direcţia Spitalului şi Colegiul Medicilor au cerut poliţiei şi Procuraturii să asigure protecţie membrilor comisiei. Materialul a fost publicat şi în presă. **Dr. Nicolcioiu, dr. Negruţiu** şi **dr. Mocanu** s-au adresat Ligii Apărării Drepturilor Omului, care a publicat sesizarea în buletinul ei informativ. Majoritatea publicaţiilor, dar în special ziarul *Timişoara* şi săptămînalul *Tinerama*, prin persoana d-lui **Itu Ion**, au ajutat şi susţinut comisia. Denigratorii comisiei şi-au publicat opiniile în *Renaşterea bănăţeană*.

Primele concluzii s-au conturat în primăvara lui 1992, cînd s-a şi întocmit un raport de etapă, raport care a fost difuzat pe postul de radio Timişoara – **dr. Nicolcioiu** – în 31.III, 7.IV şi 21.IV şi înaintat Direcţiei Sanitare şi Colegiului Medicilor. Ulterior, în 21.V, raportul a fost publicat de ziarul *Timişoara*. Citãm din concluziile acestui raport preliminar: *„Comisia îşi manifestă profundul regret faţă de faptele reprobabile comise de unii dintre colegii noştri, dar în acelaşi timp este conştientă de obligaţia faţă de opinia publică şi faţă de lumea medicală de restabilire a adevărului. Valul de noroi care a acoperit această categorie profesională şi mai ales Spitalul Judeţean nu va putea fi îndepărtat pînă ce adevărul nu va fi spus în întregime. Această comisie îşi asumă responsabilitatea, afirmînd că personalul medico-sanitar şi-a făcut din plin datoria în cursul evenimentelor din decembrie 1989, dar că între noi au existat şi uscături care au aparţinut aceleiaşi categorii care şi înainte a slujit pe foştii nomenclaturo-comunişti“.*

Comisia şi-a continuat activitatea, putînd da un raport final în 14.VI.1993. În vederea întocmirii acestui raport, comisia a ţinut 31 de şedinţe de audiere, ascultînd mărturiile a peste 40 de persoane; a studiat 34 de declaraţii date de salariaţii Clinicii I Chirurghie, 52 de declaraţii date de membrii Asociaţiei 17 Decembrie şi 15 declaraţii date de alte persoane; a studiat declaraţiile de martor ale **dr. Novac, dr. Golea** (...) şi **prof. dr. Crişan** (medicina judiciară). De asemenea, materialul cuprins în volumul ***Procesul de la Timişoara***, de **V. Popa**, editura As Computer Press, decembrie 1990. Spicuim din raport datele esenţiale, pe categoriile pe care comisia şi le-a propus.

Ştefan Călărăşanu, „Clopotul Libertăţii“ – Piaţa Traian din Timişoara. Reproducere după catalogul „Decembrie '89. Monumentele martirilor Timişoarei“ (Asociaţia Memorialul Revoluţiei 16–22 Decembrie 1989 Timişoara). Artiştii care au realizat aceste monumente au lucrat gratuit.

I. Dacă personalul medico-sanitar şi-a făcut datoria

Răspunsul este categoric afirmativ şi motivat de fapte:

– Tot personalul medico-sanitar s-a automobilizat, inclusiv pensionarii şi unii studenţi la Medicină, încă din seara de 17 decembrie.

– Toate spitalele au acordat asistenţă, inclusiv cele cu profil nechirurgical, şi este greu de spus că o unitate sau alta s-a evidenţiat, cu remarca doar că Spitalul Judeţean, fiind unitatea cea mai mare şi mai dotată, a avut şi activitatea cea mai laborioasă (în noaptea de 17/18 decembrie s-a intervenit în 14 săli de operaţie, efectuîndu-se 49 intervenţii mari şi complexe în condiţii foarte dificile, cu o mortalitate de doar 8% – mai mică decît în chirurgia de război).

O excepţie temporară a constituit-o Spitalul Militar, care şi-a închis porţile pentru civili în 17 şi 18 decembrie, încît rănitul **Miroslav Todorov** a sîngerat lîngă poarta Spitalului, decedînd ulterior, iar rănitul **Bărbat Vasile** a fost evacuat în stare de şoc de pe masa de operaţie şi îndrumat la Spitalul Judeţean şi salvat, spre norocul lui.

În oraşul Timişoara au fost 119 morţi şi 485 răniţi care au necesitat îngrijiri medicale.

II. Au fost audiaţi răniţii în spital?

Răspunsul este afirmativ: răniţii au fost anchetaţi în ziua de 18 decembrie în Spitalul Judeţean, clinicile I şi II Chirurgie, la presiunea organelor de Securitate – **col. Sima Traian**, comandantul securităţii judeţene, **cpt. Grui**, securistul Spitalului Judeţean, şi **col. Teodorescu Filip** (Bucureşti), care-i comunică **dr. Golea**, directorul spitalului, în ziua de 18 decembrie, ora 14, această intenţie. **Dr. Golea** îşi dă avizul cu următoarele condiţii: ancheta să se efectueze în ziua de 19, spre a se îndepărta de data răniri; să se facă cu avizul şefului de secţie şi în prezenţa unui cadru sanitar. Cei 8 anchetatori şi-au început activitatea imediat, după ce trecuseră şi pe la cabinetul **conf. dr. Ignat**. Au existat şefi de secţie care au refuzat – **dr. Costea Constantin** (Clinica de Neurochirurgie); alte secţii au folosit alte metode: Clinica de Ortopedie „nu a găsit“ o cameră, Spitalul CFR a făcut înregistrări fictive, Clinicile Noi au drogat bolnavii, neputîndu-se comunica cu ei. Răniţii nu au fost maltrataţi. Temeiul anchetei l-a constituit afirmaţia că răniţii au statut de deţinuţi politici (**Moţ**, prim-secretar municipal, **Florea**, secretar judeţean cu probleme organizatorice, **Manta**, instructor CC).

III. Ştergerea urmelor

Se pare că a fost mobilul cel mai important al organelor de represiune şi al colaboratorilor lor din Spitalul Judeţean şi a fost foarte bine organizat.

1. Sustragerea documentelor

S-a realizat progresiv, în raport cu importanţa lor:

– În noaptea de 17 spre 18 decembrie, în jurul orei 24, a fost ridicat registrul de la cabinetul ambulanţă chirurgie, de către **dr. Golea**, la solicitarea ofiţerilor de securitate **Ghircoiaş, Obăgilă** şi **Deheleanu**, care se aflau în cabinetul **conf. dr. Ignat P.** În acest registru se nota orice intrare pe uşa cabinetului – viu sau mort –, încît s-ar fi putut cunoaşte starea în care fusese adus un rănit, viu sau mort, şi s-ar fi evitat întrebarea dacă unii dintre răniţi au fost asasinaţi.

– În jurul orei 4, s-a ridicat registrul de la biroul de internări. Din acest registru am fi putut afla cine şi unde a fost internat, întrucît foaia de observaţie nu se întocmeşte decît celor vii.

– În dimineaţa de 19 decembrie, **col. Ghircoiaş** îi solicită **dr. Golea**, din dispoziţia **gen. Nuţă**, şi restul documentelor, care sînt adunate prin intermediul asistentelor-şefe: registrul de internare secţie, foile de observaţie, registrele de operaţie, registrul de mişcare a bolnavilor, în total 12 caiete. Singurele documente care au scăpat furiei au fost rapoartele de gardă de pe secţie. Practic, au dispărut toate evidenţele. **Col. Ghircoiaş** promisese **dr. Golea** că le va aduce a doua zi, dar nu a fost să fie aşa. În 21.XII, cînd se profila căderea regimului, **gen. Nuţă** îi ordonă lui **Ghircoiaş** să le ardă, ceea ce el nu face, extrăgînd cîteva notiţe, documentele fiind arse mai tîrziu de alt ofiţer.

2. Furtul cadavrelor

Trebuia să dispară şi urmele cele mai acuzatoare – cadavrele. În seara de 18 decembrie, **gen. Nuţă** stabileşte sarcini precise: **col. Ghircoiaş** să „selecteze cadavrele“; **Deheleanu Ion** să asigure vehiculul de transport; **Corpodeanu** să desemneze echipa de lucru. Preparativele au avut loc în ziua de 18.XII, sub directa supraveghere a procurorului-şef adjunct **Deaconescu Gheorghe**, care este prezent la **ora 8** la **dr. Novac**, directoarea secţiei sanitare; **ora 9**: spitalul este înconjurat de trupe – militari, miliţieni, securişti – care interzic orice intrare în spital, cu excepţia personalului spitalului, legitimat de un salariat al acestuia; **ora 10**: generalii **Nuţă** şi **Mihale** sînt reperaţi în holul spitalului, însoţiţi de alte 10 persoane; **ora 11**: se ştie o echipă de verificare a celor decedaţi, compusă din 5 procurori şi personal ajutător; **ora 14**: sînt aduşi în morgă, de către autopsierul **Traian Bodonea**, saci de nylon; **ora 17**: procurorul-şef adjunct **Deaconescu Gheorghe** împreună cu **dr. Novac** fac o ultimă vizită la morgă şi asistenta-şefă urgenţă **Gilovan Stela**, care-i însoţea, depune cheia la biroul de internări, unde-i era locul; **ora 18**: **dr. Golea** este vizitat de **col. Sima Traian** şi **col. Ghircoiaş**; **ora 19**: **dr. Golea** ridică cheia morgii de la biroul de internări; **ora 23**: **Ghircoiaş** şi **Corpodeanu** cer **dr. Golea** să deschidă morga, ceea ce acesta face. Între orele **1.30–4.15** (19 decembrie) au fost ridicate cele 43 de cadavre şi încărcate într-o dubă autofrigorifică. Operaţiunea s-a desfăşurat în prezenţa **dr. Golea** şi **col. Ghircoiaş**, care bifau pe nişte liste. Nu se ştie care a fost criteriul de selecţie, fiindcă unele dintre

cadavre nu au fost ridicate. Pentru a se asigura discreţie, la ferestre s-au pus pături, iar lumina din curte a fost stinsă. De notat că morga medicinei judiciare nu aparţine spitalului, ci medicinei legale, încît prezenţa **dr. Golea** nu se justifică. Cele 43 de cadavre au fost arse şi cenuşa lor împrăştiată într-o gură de canal.

3. Hainele decedaţilor şi răniţilor nu au fost protejate

Hainele ar fi putut fi o bună sursă de informaţie, dar şi ele constituiau urme, deci trebuiau făcute inofensive. Adunate la întîmplare în saci de nylon şi depuse iniţial la garderoba spitalului, au fost mutate în diferite locuri, apoi predate Procuraturii, în 4–5 ianuarie 1990, şi readuse la nivelul spitalului, spălate, la începutul lunii februarie. Deveniseră inofensive. Cu ocazia mutării lor dintr-o boxă în alta, martorul **Vasiliu Mihai** declară că în ziua de 23.XII a numărat 23 de saci de nylon, lungi de 2,5 m, plini cu haine. Dintre aceştia, 2–3 erau plini cu haine militare, unul cu bocanci (8–10 perechi) şi unul cu centuri. Sacii purtau etichete „17–18 decembrie", iar cei cu efecte militare „17 decembrie". De notat că, în noaptea de 17/18 decembrie, fochistul **Husar** a ars un sac cu haine militare în crematoriul spitalului, sub ameninţarea cu arma de către un militar. Există şi alte mărturii că în curtea spitalului s-au văzut urme de haine militare arse. Efectele militare – veston, cămaşă, maiou – purtau găuri la acelaşi nivel, torace, sugerînd prin asta acelaşi mod de ucidere. Să fi fost vorba de ceea ce se zvonea, că militarii care au refuzat să tragă au fost ucişi de şefii lor? Asta cu atît mai mult cu cît în scriptele noastre nu figurează decît tîrziu militari internaţi sau aduşi morţi. Odată cu hainele au dispărut şi valorile aflate asupra morţilor şi răniţilor, de asemenea probe de identificare.

4. Lista celor prezenţi în noaptea de 17/18 decembrie în spital

Mai rămîneau martorii vii, cei care văzuseră ce se întîmplase. Trebuiau şi aceştia într-un fel neutralizaţi. De aceea, s-a cerut lista celor prezenţi în noaptea respectivă (nu şi a celor absenţi). Nu se ştie ce soartă li se rezerva dacă Revoluţia nu reuşea. Probabil aceeaşi ca a minerilor din Valea Jiului (1977) sau a celor din Braşov (1987).

IV. Cazuri problemă

Zvonuri că în spital au fost asasinaţi unii răniţi circulau intens. Unele familii s-au adresat Asociaţiei 17 Decembrie, solicitînd informaţii privind împrejurările în care au murit în spital unii răniţi. Comisia a făcut cercetări în această direcţie într-un număr mic de cazuri.

1. Cazul Tăşală Remus

Rănit în ziua de 17 decembrie, ora 17, în Piaţa 700, se deplasează însoţit de 6 prieteni la Spitalul Oftalmologic. (...) Este înregistrat, pansat şi îndrumat la Spitalul Judeţean de către medicul de gardă, fiind însoţit în continuare de prieteni, care pleacă liniştiţi, fiindcă li s-a spus la Spitalul Judeţean că este în afara oricărui pericol. Este găsit mort în morga spitalului în 22.XII. Prezenta o plagă împuşcată în frunte, plagă care se observă şi pe o fotografie făcută cu ocazia înmormîntării. Doi dintre prietenii care l-au însoţit la Clinica Oftalmologică, apoi la Spitalul Judeţean şi, în final, la înmormîntare sînt siguri că nu avea acea plagă. Certificatul medico-legal notează că moartea a fost violentă, ca urmare a unei plăgi cranio-cerebrale prin împuşcare, prezentînd cele două orificii de intrare şi ieşire a glonţului. De altfel, este greu de acceptat că un rănit cu asemenea plagă s-ar mai fi plimbat prin oraş, cum sugerează un medic primar chirurg într-un articol publicat, referitor la caz. Un brancardier, colocatar, care cu siguranţă cunoştea mai multe, a fost găsit mort într-un şanţ în februarie 1990.

2. Cazul Gîrjoabă Dumitru-Doru

Rănit în faţa Catedralei Metropolitane în seara zilei de 17 decembrie, un prieten care era cu el constată o plagă împuşcată la şoldul stîng şi-l transportă la Spitalul Judeţean. În ziua de 18, soţia, asistentă medicală, reuşeşte să vadă lista morţilor la biroul de internări şi soţul nu figura pe această listă. Nu poate pătrunde în spital decît în 22.XII (joi). La etajul III are loc o discuţie cu **conf. Ignat**, care întreabă: *„Pe cine căutaţi?" „Pe Gîrjoabă." „A, pe Doru! Eu l-am operat"*, şi se îndreaptă spre un salon, unde probabil ştia că se află. O soră îi atrage atenţia că rănitul acesta nu se află acolo. De faţă la discuţie erau: părinţii lui Gîrjoabă (tata, mama), doi fraţi ai lui Gîrjoabă, soţia lui şi părinţii acesteia. De asemenea, **dr. Onisei**. Asistenta-şefă de la urgenţă **Gilovan Stela** declară că a văzut foaia de observaţie în care era trecută adresa părinţilor lui. Nu cea din buletin, dovadă că la internare **Gîrjoabă** era viu şi cooperant. **Dr. Onisei** declară, de asemenea, că a văzut foaia de observaţie. O asistentă de pe secţie, **Mehringer**, îşi aminteşte că i-a văzut numele scris pe o listă figurînd în salonul 11. O bolnavă de pe secţie, care asista la discuţie, şi-l amintea că urmărea şi el, de după o perdea, cînd erau ridicate cadavrele (18 spre 19 decembrie). Un alt rănit, **Cojocaru Mihai**, declară că a stat în salonul 28 cu **Doru**, care era rănit la şold, şi ultima dată l-a văzut marţi 19.XII. În 18 ianuarie 1990, **Codruţ Dragoe**, şef administrativ la Spitalul Judeţean, i-a prezentat procurorului **Man**, de faţă fiind şi mama lui Gîrjoabă, legitimaţia de serviciu a acestuia, care căzuse din hainele aflate la garderoba spitalului. La garderoba spitalului nu se duc decît hainele celor internaţi, deci **Gîrjoabă** a fost viu şi internat. Şi a dispărut fără urmă, negîndu-se iniţial existenţa lui. Din datele de care dispunem este greu de stabilit adevărul, adică cum şi în ce împrejurări şi, mai ales, din ce motive a dispărut. Ne-am pus speranţa într-un ultim document: raportul de gardă al secţiei, care din întîmplare nu fusese ridicat şi în care se nominalizează şi internările. Dar – surpriză! – fila din 17 spre 18 decembrie lipseşte. Însă există suficiente probe care atestă că a fost internat.

Complexul memorial, Cimitirul eroilor – Calea Lipovei din Timişoara. Reproducere după catalogul „Decembrie '89. Monumentele martirilor Timişoarei".

3. Cazul Ion Măria

Rănită în maşină, printr-un glonţ tras prin parbriz (am văzut fotografia), la umăr, este adusă cu maşina – aceeaşi –, la Spitalul Judeţean, de soţ. Coboară singură din maşină, se suie pe targă singură. Asistenta **Calo Ana** declară că atunci cînd a dezbrăcat-o, înainte de operaţie, avea o plagă la umărul stîng (aceeaşi declaraţie a dat şi la Procuratură). Soţul declară că atunci cînd a ridicat-o de la morgă avea plăgi împuşcate în zona feţei. Cazul era în ancheta Procuraturii.

4. Cazul Dominic Paraschiv

Internat în 24 decembrie, ora 9.15, cu o plagă a peretelui abdominal interesînd şi faţa convexă a ficatului, superficială, a necesitat o intervenţie chirurgicală minoră, cu evoluţie postoperatorie bună (declară **dr. Mocanu**, care l-a operat). Evoluţie bună pînă în 26.XII, cînd starea generală s-a agravat brusc, a devenit foarte agitat. Transferat la ATI, a decedat după cîteva ore, la 27.XII, ora 4.30. Medicul care i-a acordat asistenţă la ATI a plecat din ţară. Nu i s-a efectuat autopsie, deşi soţia declară că a solicitat acest lucru. Era etichetat terorist.

V. Se poate imputa ceva personalului medico-sanitar?

Deja am afirmat că personalul medico-sanitar şi-a făcut pe deplin datoria, iar în raportul de etapă aminteam că nu putem fi de acord cu unii dintre colegii noştri care s-au abătut de la etica medicală. Se ştie că toate structurile administrative erau avizate, dirijate şi controlate de organele de securitate, încît este foarte greu de spus dacă într-un anumit moment – Revoluţia, în cazul nostru – colaborarea acestora cu organele de represiune decurgea din sarcinile de serviciu sau din convingere. Majoritatea celor implicaţi în aceste evenimente făceau parte din structurile administrative şi este de presupus că de teamă sau din laşitate, mai mult decît din convingere, au participat la ele, deşi există şi cazul refuzului – cazul **dr. Aconiu**. Există însă un personaj care nu avea nici o calitate oficial administrativă, **conf. Ignat P.**, şi a cărui clinică nu era nici de gardă în noaptea de 17/18 decembrie 1989. Din declaraţiile aflate la dosar rezultă că toate întîlnirile din acele zile cu securiştii, anchetatorii şi alţi emisari aveau loc în cabinetul dînsului, unde erau chemaţi la ordine şi directorul Direcţiei Sanitare şi directorul spitalului. Aici se adunau factorii de decizie şi de aici plecau directivele.

În ziua de 9 aprilie 1990, **dr. Onisei Octavian**, medic specialist chirurg din clinica **conf. Ignat**, a înaintat Procuraturii Militare un denunţ penal. Să citäm: *„Denunţ penal împotriva lui Ignat Petre, conf. dr. la Institutul de Medicină Timişoara, şeful secţiei Chirurgie I a Spitalului Judeţean, colaborator notoriu al fostelor organe PCR şi al Ministerului de Interne, în persoana numiţilor Pacoste Cornel, Matei Ilie, Moţ Petru, Sima Traian, Deheleanu Ion, Atudoroaie, Corpodeanu Ion, Bucur Viorel. Vă aduc la cunoştinţă că în zilele Revoluţiei, cabinetul conf. dr. Ignat Petre, situat la etajul III al Spitalului Judeţean, a fost sediul statului major de represiune în sfera activităţii medicale".*

Avem la dosar o scrisoare – fotocopie – către **col. Sima Traian**. Iat-o: *„Personal tov. Sima Traian: Tov. Colonel, luaţi măsuri urgente cu Calo, Bîrz, Bae şi cu tîmpitele de la ATI şi de pe aripa mea mică. Se omoară cu munca şi mă încurcă. Eu cred că aici e o «c». Tot primeşte pe unul care este foarte suspect. Îţi mai trimit şi pe Nadoi. Rupe tot şi plicul meu".* Semnat Gep. Gen. Scrisoarea a fost trimisă pe 18 decembrie. Ea a fost publicată de două ori în presă şi descifrată ca aparţinînd **conf. Ignat**. Noi nu putem stabili paternitatea acestei scrisori, dar este clar că provenea din Spitalul Judeţean.

Comisia a apreciat la acest capitol că următorii au colaborat cu organele de represiune: **conf. dr. Ignat Petre, dr. Golea Ovidiu, dr. Rodica Novac, Ilie Anderca**, director administrativ, şi **Aniţoiu Ioan**, şef personal. Majoritatea erau funcţionari administrativi şi pînă la un punct nu se puteau sustrage colaborării cu organele de represiune, singurul fără vreo obligaţie fiind **conf. dr. Ignat**. Domnia sa, de altfel, a sfidat tot timpul comisia, a refuzat să depună mărturie în faţa ei, a proferat tot timpul ameninţări cu „traducerea" în faţa justiţiei. Originale ale acestui raport au fost înaintate Direcţiei Sanitare, direcţiei spitalului, Colegiului Medicilor, Asociaţiei 17 Decembrie, Procuraturii Militare prin Asociaţia 17 Decembrie, Rectoratului Facultăţii de Medicină.

În ziua de 15 iunie 1993 a avut loc o conferinţă de presă, la care a participat un numeros public şi mulţi ziarişti cărora li s-au înmînat copii după raport. Comisia era într-o stare de tensiune maximă, datorită presiunilor şi ameninţărilor tot mai frecvente, făcîndu-l pe **dr. Marius Nicolcioiu** să le spună ziariştilor: *„Să scrieţi un panegiric frumos despre mine"*. Ziarul *Timişoara* a publicat integral raportul în foileton.

Cu ocazia conferinţei de presă, preşedintele Colegiului Medicilor a promis discutarea raportului pînă pe 1 octombrie 1993. Televiziunea Română, pe programul 1, a anunţat evenimentul ca pe un fapt divers, fără nici un comentariu. Postul de radio Europa Liberă i-a consacrat un comentariu mai amplu – 20.VI.1993. Raportul nu a fost contestat de nimeni, în nici un fel, nici de cei nominalizaţi, recunoscîndu-se prin aceasta corectitudinea lui. De subliniat că raportul a fost semnat de cei 11 membri, fără vreo opinie separată.

Acestea au fost faptele, prezenta comunicare este o sinteză a acestui raport.

Ce s-a mai întîmplat după? Copii după raport au fost trimise majorităţii şefilor de partide, multor parlamentari, multor ziarişti şi altor personalităţi din ţară. Spre surprinderea noastră, în afară de d-l **Otto Weber**, care ne-a contactat şi am purtat o discuţie, în rest tăcere. Evoluţia pe mai departe a unor evenimente pare de neînţeles: **conf. Ignat** a fost avansat profesor, Colegiul Medicilor nu a analizat niciodată raportul, placa comemorativă din faţa spitalului care amintea de furtul şi arderea cadavrelor a fost dată jos (de „necunoscuţi" şi „neidentificaţi"), dispărînd ultima mărturie a oribilelor fapte petrecute în acest spital, încît fără să vrei îţi pui întrebarea dacă scopul nedeclarat al acestei comisii nu a fost acela de a da certificate de purtare bună unor oameni certaţi cu etica medicală. Se invocă des conceptul de iertare creştină şi împăcare. Cert este că reconcilierea este absolut necesară; iertarea este un act strict individual şi aparţine victimelor; uitarea este periculoasă şi ar putea duce la repetarea crimelor. Prea au fost multe crime, ca să fie uitate. Iar reconcilierea nu va putea avea loc decît dacă adevărul va fi cunoscut pînă la capăt.

dr. NICOLCIOIU MARIUS
dr. STRAIN RADU
dr. DRĂGOI MIHAI
dr. PETRICĂ MAXIM

Timişoara, 18 decembrie 1996

FEY LÁSZLÓ

Învățămintele voturilor din Transilvania

În numărul 51/1996 al revistei „22", domnul Mihai Banu din București se întreabă de ce participarea la vot și preferințele electoratului diferă – statistic vorbind – pe cele două versante ale arcului carpatin. Căutînd explicația, d-l Mihai Banu formulează cîteva ipoteze: *„Să fie rezultatul unei propagande nuanțate după regiune, să fie deosebirea de mentalitate, să fie o lipsă de pregătire civică pentru unele regiuni sau o deosebire de afinitate pentru Vest și Est?"*. Fără îndoială, influența vest-europeană a fost mult mai profundă în Ardeal, Banat, Crișana, Maramureș și Bucovina decît în celelalte regiuni ale țării, dar despre această problemă să vorbească istoricii consacrați.

În continuare, d-l Mihai Banu dă și următoarea interpretare: Emil Constantinescu a primit cca 800.000 de voturi de la electoratul maghiar. Dacă aceștia ar fi votat masiv cu Iliescu – așa cum au făcut-o cu Emil Constantinescu –, fostul președinte ar fi cîștigat din nou alegerile. *„Iată deci* – conchide d-l Mihai Banu – *că datorăm alegerea unui președinte al tuturor românilor votului minorității maghiare!"*.

Afară de mica greșeală de exprimare, căci Emil Constantinescu nu este președintele tuturor românilor, ci al tuturor cetățenilor României, calculul este corect, deși la prima vedere pare a fi artificial, căci același lucru am putea spune despre oricare segment electoral de 800.000 de persoane, considerate aleatoriu. Totuși, problema ridicată de către d-l Mihai Banu este îndreptățită, căci acest eșantion nu este deloc întîmplător și aceste persoane nu din întîmplare au votat cum au votat.

De ce să fi votat maghiarii cu Iliescu?

De ce să fi votat maghiarii cu Iliescu? Ce le-a adus regimul lui? Le-a adus diversiunea sîngeroasă organizată de forțe oculte din martie 1990, din Tîrgu-Mureș, unde I. Iliescu nu a catadicsit să se deplaseze, în ciuda apelurilor repetate; le-a adus isteria xenofobă din presă și din Parlament, cu orice prilej posibil și imposibil; o Constituție discutabilă din punctul de vedere al minorităților naționale; o lege a învățămîntului care, privind învățămîntul în limba maternă, este mai nefavorabilă chiar și față de Legea 28/1978, din era ceaușistă, și în general atmosferă plină de ură antimaghiară creată de „patrulaterul roșu" și de către Parlamentul dominat de aceste partide. Electoratul maghiar nu putea să voteze cu aceste forțe, dar votul lui nu a fost dat numai „împotriva cuiva", ci și „pentru cineva", căci din partea fostei opoziții, cu care timp de 7 ani UDMR lupta cot la cot împotriva puterii nomenclaturiste, populația maghiară a primit unele semnale pozitive, promițătoare privind problemele generale ale țării, dar și cele care o frămîntă în mod special. De rezolvarea acestor probleme va depinde poziția UDMR față de actualii săi aliați și votul electoratului maghiar la viitoarele alegeri.

Soluționarea problemei minoritare nu este deloc ușoară. Societatea română are o elită intelectuală excelentă, printre care și sociologi, politologi, care au concepții europene în această privință. Și în elita politică se găsesc persoane deschise, capete luminate care ar accepta soluții echitabile, dar la treptele inferioare ale societății și ale partidelor politice persistă multe prejudecăți, ură națională, concepții etnocratice. S-a observat acest lucru cu ocazia împărțirii posturilor de prefecți, subprefecți și directori generali. Conform ponderii în coaliție, UDMR ar fi avut dreptul la 5 prefecți. În cursul negocierilor, s-a mulțumit cu numai 4 locuri. Cu toate acestea, împotriva numirii prefecților maghiari s-au declanșat proteste vehemente atît în presă, cît și în diferite ședințe și adunări. Obiecțiunile aduse și tonul cu care acestea au fost formulate sînt așa de interesante și instructive, încît merită să le tratăm mai pe larg. Din aceste argumentații reiese că:

1. Într-un județ cu populație majoritar maghiară trebuie să fie numit un prefect român, pentru a echilibra faptul că în funcțiile alese prin vot sînt mulți maghiari.

2. Într-un județ cu populație mixtă nu e bine ca prefectul să fie maghiar, căci ar fi părtinitor cu conaționalii săi (invers nici nu se pune problema).

3. Iar într-un județ pur românesc ce să caute un prefect ungur?

Deci, populația care – după cum spune d-l Mihai Banu – a cîștigat alegerile pentru actuala coaliție, dar, incontestabil, a contribuit la această victorie, conform părerilor și protestelor gălăgioase, nu ar avea dreptul la nici o poziție mai importantă în administrația țării. Surprindem teoria și practica discriminării, a cetățeanului de rangul doi, care fiind suspect din naștere are doar drepturi și șanse limitate. Această concepție le pare unora foarte firească, fiindcă așa s-au obișnuit încă din vremea regimului ceaușist și acum li se pare straniu ca un maghiar să fie promovat în posturi de conducere.

Sînt caracteristice tonul și motivația protestelor. În Harghita și Covasna să nu fie prefect maghiar, căci acolo are loc purificare etnică împotriva românilor (temă falsă, diversionistă, permanentă în regimul Iliescu, în ziare, dar și în Parlament). Nici în Satu Mare să nu fie, căci județul este lîngă frontieră și – vezi Doamne! – un prefect maghiar l-ar putea vinde cu cea mai mare ușurință vecinilor. Despre Sălaj nici nu poate fi vorba, deoarece este județul lui Iuliu Maniu și al lui Corneliu Coposu; numirea unui prefect maghiar ar fi „pîngărirea istoriei județului". În general – consideră unii –, prefecții, subprefecții și directorii generali membri UDMR ar constitui un lucru nefiresc, incredibil, inimaginabil, provocator, revoltător, știre dureroasă, bătaie de joc și chiar insultă față de poporul român. Se vorbește chiar despre „dictatul de la București", analog cu cel de la Viena.

Elita nu trebuie să cedeze presiunii de jos

Asemenea luări de poziție erau de așteptat din partea PUNR, PRM, PSM, PDSR și a Vetrei Românești, căci sînt în concordanță cu ideologia acestora și cu scopul lor politic de a folosi orice prilej pentru atacarea noilor guvernanți. Dar protestele au venit și din partea cadrelor locale din CDR și USD, ceea ce denotă pe de o parte lipsa maturității politice a acestor cadre, pe de altă parte că interesele personale prevalează față de principii, că mulți nu se luptă pentru idealuri, ci pentru posturi. Este semnificativ și caracteristic pentru nivelul politic al societății noastre că asemenea voci au apărut chiar și în ziare cu mare tiraj, ca *Adevărul* și *Evenimentul zilei*, presă care ar avea menirea să-i educe pe cititori în spiritul concepțiilor europene și să nu propage neîncredere, suspiciune, prejudecăți șovine, scenarii ticluite.

În această situație, conducerea coaliției guvernamentale se află într-o situație foarte dificilă. Dacă nu face concesii în favoarea liderilor locali, riscă să piardă o parte din susținători sau chiar și organizații disidente. Dar dacă elita politică română cedează presiunii de jos și adoptă față de minorități cunoscuta politică a „patrulaterului roșu", atunci se descalifică din punct de vedere moral nu numai în fața categoriilor mai înaintate ale societății române, ci și în fața opiniei politice mondiale, ceea ce pe termen lung ar fi fatal atît pentru partidele respective, cît și pentru toată țara. În acest ultim caz, CDR și USD ar pierde sprijinul UDMR în Parlament, iar la viitoarele alegeri ar pierde și voturile populației maghiare, dar și ale altora.

Cu aceasta, să ne întoarcem la problema votului din Transilvania, Crișana, Maramureș și Banat. Conform unui stereotip destul de răspîndit, dar fals, aici ar avea loc o continuă confruntare între populația maghiară și cea română, legătura dintre ele ar fi cea de dușmănie. În realitate, situația este mult mai complexă. Este adevărat că o campanie susținută de dezinformare și manipulare, începută încă în era ceaușistă și continuată în cea iliesciană, a reușit să inducă în eroare o parte însemnată din populația română, să trezească neîncredere și ură față de minoritatea maghiară, în urma căreia mulți și-au dat votul pentru PUNR, PRM, PDSR, de frica „pericolului maghiar". Dar aceștia constituie numai partea minoră din electorat. Căci nu mai puțin adevărat este că maghiarii au avut și au influență pozitivă asupra românilor cu care sînt vecini, colegi de muncă, prieteni și chiar rude, care îi cunosc. Maghiarii au legături strînse cu Ungaria și începînd din 1956 au fost sub influența ideilor antistaliniste, reformiste sau chiar revoluționare din țara vecină. Ei, dar și mulți români de pe aceste meleaguri, cei care cunosc limba maghiară, au ascultat emisiunile de radio și televiziune de la Budapesta, au comparat starea economică și cea politică din cele două țări, atunci cînd Ungaria era „baraca cea mai veselă" din lagărul zis socialist, iar noi eram „baraca cea mai tristă", dacă nu carcera. Românii din aceste ținuturi au ajuns la ideile schimbărilor democratice, anticomuniste, prin intermediul maghiarilor și parțial al etnicilor germani, care însă s-au împuținat în mod regretabil. Acesta este unul din răspunsurile date la întrebarea d-lui Mihai Banu privind diferența repartizării voturilor în diferitele regiuni istorice ale țării. Astfel, la victoria forțelor democratice au contribuit nu numai cele 800.000 de voturi maghiare, dar și un număr poate și mai mare de voturi ale românilor, care au fost influențați de colegii, vecinii, prietenii lor maghiari. În acest sens a avut dreptate Ceaușescu afirmînd că primejdia vine dinspre Ungaria, dar această primejdie amenință doar dictatura sa, mișcarea era salvatoare pentru poporul român.

Prin instaurarea unui climat democratic, prin trecerea la economia de piață, legăturile dintre cele două etnii vor deveni și mai strînse, forțele naționaliste-extremiste vor pierde terenul de sub picioare. Dar dacă CDR și USD nu vor reuși să satisfacă cerințele legitime ale populației maghiare, atunci aceste formațiuni vor pierde nu 800.000 de voturi, ci mult mai multe.

Escaladarea tensiunilor interetnice ar dăuna țării

În urma campaniei civilizate a lui Emil Constantinescu, Petre Roman și Frunda György, în UDMR s-a întărit aripa moderată, care caută să colaboreze cu democrații români. În actuala conducere a UDMR prevalează reprezentanții acestei aripi, ea fiind susținută de majoritatea comunității maghiare. Dar dacă această comunitate s-ar înșela în așteptările sale legitime, atunci s-ar radicaliza și ar sprijini pe unii lideri naționaliști-extremiști, ceea ce ar da apă la moara extremiștilor români. O asemenea escaladare a tensiunilor interetnice ar dăuna nu numai forțelor din CDR și USD, dar și întregii țări.

Atît din rezultatele alegerilor, cît și din analiza alternativelor privind viitorul apropiat și pe orizont mediu al României, se poate trage concluzia că un segment de 7,1% din populația țării nu poate fi neglijat, doleanțele sale legitime nu pot fi nesocotite fără consecințe serioase. Cine mizează pe cartea naționalistă pentru a obține voturi în plus poate să piardă mai mult decît cîștigul scontat.

O altă învățătură care se desprinde este că, spre democrație și – prin extindere – spre structurile europene, drumul românilor și al maghiarilor este comun.

20 decembrie 1996

INSTITUTUL EUROPEAN

Vergilius
AENEIS / ENEIDA

O ediție bilingvă, latino-română, a celebrei ENEIDA de Vergilius, înscrisă într-o tradiție întreruptă vreme de aproape jumătate de secol, de la tălmăcirile lui Coșbuc, Lovinescu și D. Murărașu.

Traducere - Nicolae IONEL

ISBN 973-9148-89-1
592 pag. 20 300 lei

Comenzi și informații la sediul Editurii, în Iași:
Str. Cronicar Mustea nr. 17
C P 161
cod 6600
Tel 032-127311
Tel-fax 032-230197

În colecția OPERA MAGNA

În pregătire:
Charles Baudelaire
FLORILE RĂULUI
(ediție bilingvă)

Biblioteca Grupului pentru Dialog Social anunță constituirea Clubului INTERNET GDS. Toți cei interesați să contribuie la promovarea Internet-ului în România sînt așteptați la întîlnirile săptămînale ce au loc în fiecare miercuri la ora 17.00 la Biblioteca Grupului pentru Dialog Social din Calea Victoriei nr. 120.

De ce am refuzat preşedinţia INTERNATIONAL PEN

– Interviu cu ANA BLANDIANA, realizat de Ioana Ieronim –

Stimată Ana Blandiana, vă propun o discuţie pe o singură temă: raportul scriitorului cu structurile de putere. Am spus „de putere", şi nu „ale puterii", pentru că nu mă gîndesc numai la puterea politică. Mai precis, aş vrea să pornim de la întîmplarea ieşită din comun a cărei protagonistă aţi fost, nu cu mult timp în urmă, cînd, la Congresul Mondial al Scriitorilor, din Mexic, v-aţi retras în ultimul moment din cursa pentru preşedinţia organizaţiei internaţionale, deşi eraţi singurul candidat. Iar prin această retragere, alegerile n-au mai putut avea loc. De ce acest gest neobişnuit?

Fusesem propusă de către Centrul PEN francez încă din luna martie, potrivit statutului organizaţiei, care cere ca propunerile la preşedinţie să fie făcute cu cel puţin şase luni înainte de congres. Şi deşi propunerea era foarte flatantă, am acceptat-o cu destulă reticenţă, pentru că venea într-un moment în care – după şapte ani de risipire publică – nu-mi doream decît o revenire în mine însămi. Totuşi, argumente ţinînd de prezenţa primei femei la preşedinţia internaţională şi, mai ales, de faptul că, în felul acesta, conducerea unei organizaţii de o asemenea anvergură va aparţine pentru trei ani României, m-au făcut să accept.

Cînd – după difuzarea în întreaga lume a expunerii mele de intenţii – au început să sosească scrisori de sprijin de la zeci de centre PEN din diverse ţări, a devenit evident că alegerea propriu-zisă nu urma să pună nici o problemă. Problemele pe care le-am descoperit la Congresul de la Guadalajara erau de cu totul altă natură: ţineau de însăşi funcţionarea PEN-ului internaţional şi, deşi le bănuiam întrucîtva, intensitatea şi violenţa confruntărilor pe care le-au produs m-au tulburat profund. Am fost foarte prost impresionată de ciocnirile din cadrul acestei organizaţii mondiale a scriitorilor, între cîteva grupuri de presiune şi de interese. Pe de o parte, Statele Unite şi Japonia, sprijinite din Europa de ţările scandinave, pe de altă parte, marile ţări europene, care au inventat de fapt PEN-ul, Anglia şi Franţa, sprijinite de ţările Europei Centrale şi de Est. De fapt s-a ciocnit o tendinţă de dispersare, de federalizare, de birocratizare a organizaţiei (mergîndu-se pînă la propunerea de schimbare a structurilor şi definiţiei, considerate de tip demodat–european) şi tendinţa de a păstra neschimbată celebra Cartă PEN, scrisă în urmă cu şapte decenii de cîţiva mari scriitori, din dorinţa de a face dintr-un forum al oamenilor de litere un fel de conştiinţă a lumii. În fond, presiunea venea dinspre unele centre formate nu atît din scriitori, cît dintr-un fel de activişti care vorbesc în numele scriitorilor şi pentru care problemele scriitorilor sînt din ce în ce mai neimportante. Un alt aspect care îngrijora era că finanţarea – pînă acum susţinută, în mare, de UNESCO – urma să fie preluată de nişte particulari, acum din Japonia, mîine cine ştie de unde... Deşi a existat o puternică rezistenţă (în semn de protest, secretariatul internaţional – **Alexandre Blokh** şi **Elizabeth Paterson** – a demisionat), s-a votat ca în următoarele luni toate centrele să facă propuneri de schimbări care să fie adunate în Japonia, în acest fel centrul de greutate al organizaţiei mutîndu-se practic de la Londra la Tokyo. Urma, deci, să devin preşedintele unei organizaţii care, între timp, se va transforma într-un mod diferit de ceea ce sper eu să fie, iar această perspectivă mi se părea de neacceptat. Singura soluţie pentru a opri, cel puţin pe moment, această evoluţie, pentru a trage un semnal de alarmă şi poate chiar pentru a salva lucrurile, mi s-a părut ideea de a propune îngheţarea pînă la viitorul Congres, care va avea loc în august 1997 la Edinburg, a întregii situaţii: să nu se mai ţină alegeri, să nu se

accepte demisii, să medităm cu toţii la propria noastră definiţie şi, apoi, să ne alegem un preşedinte potrivit definiţiei pe care ne-o vom hotărî. Cred că a fost o soluţie corectă, iar faptul că a provocat un adevărat şoc (**Francis King**, într-un discurs mult aplaudat, vorbea de o mare lecţie de demnitate dată de un mare poet) dovedeşte poate că a fost nu numai corectă, ci şi utilă.

Nu vi se pare că între felul în care v-aţi retras candidatura de la preşedinţia PEN-ului în Mexic în noiembrie '96 şi felul în care aţi demisionat din Consiliul Frontului Salvării Naţionale în ianuarie 1990 este ceva comun? Şi, dacă da, ce anume?

Adevărul este că întrebarea Dv. nu mă miră. Mi-a trecut şi mie prin gînd. Am avut şi eu impresia unei asemănări, mai ales în senzaţia de uşurare care m-a cuprins – şi într-un caz şi într-altul – după. În fond, şi într-un caz şi în altul, m-am pomenit, într-un mod ciudat şi independent de voinţa mea, în situaţia de a reprezenta lucruri pe care le descopeream diferite de ceea ce credeam şi străine de mine. Şi într-un caz, şi în altul, am optat pentru o soluţie care – chiar dacă părea altora neobişnuită – era firească din punctul meu de vedere şi avea în plus avantajul de a funcţiona ca un semnal de alarmă.

Asta înseamnă că acest tip de reacţie se poate descoperi şi în refuzul recent de a ocupa vreun post în ierarhia noilor guvernanţi?

Într-un fel da, dar de data aceasta lucrurile sînt mai complicat nuanţate. Oricît de ciudat ar părea la un om care s-a găsit atît de des şi de atît de multă vreme sub lumina reflectoarelor, eu cred că situaţia de persoană publică este esenţial opusă situaţiei scriitorului, care are nevoie să vadă, nu să fie văzut. Am acceptat timp de şapte ani această condiţie opusă condiţiei mele, pentru că am crezut că eram datoare să o fac, că nimeni nu-mi putea ţine locul în acea luptă la care eram condamnată de propria mea conştiinţă. Dar faptul că am fost un luptător nu mă poate obliga să devin un **administrator**. De altfel, în acest domeniu, sînt destui înlocuitori (în treacăt fie vorba, m-am gîndit adesea că dacă cei ce se zbat numai pentru a obţine posturi înalte ar fi conştienţi de responsabilitatea şi dificultăţile pe care acele funcţii le presupun, ar trebui să o ia la fugă, iar şefii să fie prinşi cu arcanul, ca soldaţii pe vremuri). Pe de altă parte, am trăit întotdeauna într-un atît de profund dispreţ al ierarhiilor rezultate din contraselecţie încît – cer iertare prietenilor urcînd pe panta piramidei – nu pot evolua în această privinţă, oricît bunăvoinţă aş avea, decît cel mult pînă la indiferenţă.

Credeţi că acest fel de a vedea lucrurile şi raporturile cu structuri de putere este tipic intelectual, sau Dv. reprezentaţi un caz special?

Ce înseamnă **tipic** şi ce înseamnă **special**, într-un asemenea caz? **Jean D'Ormesson** spunea de curînd răspunzînd unei anchete în *Le Figaro Littéraire*, că *„intelectualul este cineva aflat în căutarea adevărului dincolo de interesele sale"*. În orice caz – aşa cum mă întrebam şi în discursul de încheiere, de la Guadalajara –, ce-ar căuta scriitorul în structurile puterii, din moment ce puterea lui „nu e din această lume", ci din lumea cărţilor sale, şi constă în bănuiala şi frica celorlalţi că aceste cărţi vor rămîne după şi vor mărturisi despre toţi?

Să înţeleg că următoarea Dv. carte va fi una de astfel de mărturisiri?

Da.

Din numerele viitoare

• *Interviuri cu miniştrii noului cabinet:* ***Victor Ciorbea****, prim-ministru;* ***Ion Caramitru****, ministrul Culturii* • ***H.-R. Patapievici****: „Despre seminarul de la Salzburg"* • ***Leon Volovici****: „Naţional-comunism şi politica evreiască"* • ***Marius Mioc****: „Manipularea proceselor revoluţiei"* • ***Dennis Deletant*** *(Univ. din Londra): „Cîteva consideraţii despre neelucidarea revoluţiei din decembrie 1989"* • ***Marius Oprea****: „Arhivele Naţionale şi secretizarea istoriei"* • ***Anneli Ute Gabanyi****: „Revoluţiile europene ale anului 1989. Încercare de analiză tipologică"* • ***Daniel Vighi****: „Scriitori în revoluţie – radiografia unei mentalităţi"* • ***Virgil Nemoianu*** *despre mişcările creştin-democrate* • *Anchetă: de ce vor tinerii să emigreze* • *Interviuri cu* ***Mihai Nasta****,* ***Charles King*** *(Universitatea Georgetown, SUA)* • ***Virgil Nemoianu şi Mircea Martin****: „Despre imaginea României în lume"*

IMPORTANT!

Cititorii din Braşov şi Ploieşti pot cumpăra revista „22" şi de la următoarele librării:

• Braşov – Librăria Alfan-Humanitas, str. Iuliu Maniu nr. 52, tel. 068/15.30.12

• Ploieşti – Librăria Humanitas, str. Gheorghe Doja nr. 141, tel. 044/12.63.40

FOURTH WAY SCHOOL bazată pe sistemul de idei GURDJIEFF – OUSPENSKY susţine o nouă serie de prelegeri introductive începînd cu 23.I.1997. Tel.: 335.30.24.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Galeria de
Artă Contemporană
Humanitas – Kretzulescu
Pictură, sculptură,
artă decorativă, albume de artă
7 zile din 7
$10^{00} - 18^{00}$
Calea Victoriei nr. 45
Pasajul Kretzulescu
Tel.613.50.35.

Revista revistelor literare

România literară

• beneficiază în ultimul an de semnăturile de excepție ale Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca • *„Un fir de păianjen/ atîrnă de tavan,/ Exact deasupra patului meu.// În fiecare zi observ/ Cum se lasă tot mai jos,/ Mi se trimite și/ Scara la cer – zic,/ Mi se aruncă de sus.// Deși am slăbit înghițitor de mult/ Sunt doar fantoma celui care am fost/ Mă gîndesc că trupul meu/ Este totuși prea greu/ Pentru scara asta delicată// – Suflete, ia-o tu înainte./ Pâș! Pâș!“*, poem publicat în revista *Literatorul*, reluat în editorialul lui **Nicolae Manolescu** din *România literară* în ajunul Crăciunului 1996: versuri dictate de **Marin Sorescu**

pe patul de spital, înainte de a se stinge, la sfîrșitul anului trecut. • **Cristian Teodorescu** în dialog cu **Mircea Nedelciu** (*România literară*, 4–10 decembrie) ne oferă un portret complex al liderului optzecist, care și-a utilizat talentul pentru a aduce o înnoire estetică, la răscrucea anilor șaptezeci/optzeci, în arta prozei românești. După debutul cu ***Aventuri într-o curte interioară*** (1979), *„au urmat volume de povestiri, romane, premii literare, prietenii, adversități, un prestigiu tot mai mare, iar în ultimii ani cîteva încercări dure, care ar fi putut să-l facă pe altul să se lase înfrînt. Nu și pe Mircea Nedelciu“*, constată **Cristian Teodorescu**. El schițează un expresiv portret al interlocutorului său, mai întîi prin *flashback*-uri: cenaclul „Junimea“, cu profesorul **Ov.S. Crohmălniceanu**, în 1980. **Mircea Nedelciu** la Cartea Românească, în ambianța de club literar, instaurată la librăria editurii. **Mircea Nedelciu** la părinți, la Fundulea, preocupat *„de petecul de pămînt“*, de supraviețuirea lumii rurale în condițiile exterminatoare ale deceniului trecut. *„Publicul trebuie mereu recucerit, cu atît mai mult un public care citește altfel, beneficiază de un alt context etc. Chiar dacă eu, evoluînd, îmi exploatez propriul filon, următoarea carte, **Zodia scafandrului**, va fi un nou debut.“(...) „Mă înspăimîntă cît de vulnerabilă este ființa umană la această armă veche și periculoasă, perfecționată în timp, perversă și nevăzută care este manipularea. Cînd omul începe să acționeze împotriva propriilor interese fiind convins că face exact ce crede el că e bine să facă.“* • În același număr, un grupaj de versuri al cunoscutului poet german născut în România, **Werner Sollner**. Rostire impresionantă în acest secol în care este atît de semnificativă figura emigrantului, parțial simetrică, parțial complementară, cu aceea a prizonierului politic. Traducerea versurilor aparține poetei și scriitoarei **Grete Tartler**, căreia i se cuvin mulțumiri speciale pentru statornica pagină din *România literară*: actualitate editorială unde ne introduce un repertoriu substanțial și divers de carte străină. • *„Ideea că numai comuniștii ar fi dat bani pe cultură (în condiția în care aceasta le-a servit interesele), acreditată după 1989, e falsă și a fost speculată cît s-a putut împotriva noastră de regimul Iliescu“*, spune **Ileana Mălăncioiu** în „Cronica melancoliei“ (*R.l.*, 27 nov.–3 dec.) – rubrică mereu incitantă de comentarii ale *poetei în agora*, cum s-ar zice. Recent întoarsă dintr-o călătorie în Europa de Nord, autoarea relatează că în țările acestei zone există institute naționale care investesc în traducerea în limbi străine a literaturii lor valoroase. *„Nădăjduiesc ca, după schimbarea ce se va produce, să existe și la București un astfel de institut, iar ambasadele și centrele culturale românești din străinătate să fie cu adevărat ale României și să nu mai fim nevoiți să le ocolim ca pînă acum. Fiindcă atîta vreme cît TVR va mai transmite emisiuni făcute la Centrul cultural din Paris în care Virgil Tănase va vorbi despre Monica Lovinescu și despre Virgil Ierunca cu aceeași obrăznicie și cu același cinism cu care vorbeau înainte provocatorii de meserie, eu mă voi simți mai departe în plin comunism“.* • Controversatul comentariu „Cum putem fi europeni“, de **Gheorghe Grigurcu**, a apărut în aceeași ediție a *României literare*. Este o reacție la volumul lui **Adrian Marino**, ***Pentru Europa***, ed. Polirom, 1995 – o revenire la dichotomia universalist/autohtonist a culturii noastre. Pe **Gheorghe Grigurcu** îl neliniștește faptul că „revenirea noastră la Europa“ înseamnă reasumarea valorilor iluministe ale raționalismului și libertății de gîndire. *„De ce integrare poate fi vorba și în ce fel de Europă, dacă dăm la o parte toate acestea?* (...) *Nu cumva ne așezăm, cu bună știință, pe linia unei medii sterile, a unei cumințenii administrativ-culturale, enciclopedic-dezolante?“*.

Trecînd la o situare a literaturii române în context european, comentatorul spune: *„suntem neîndoios europeni sub raportul culturii, deși mai puțin sub raportul civilizației, căci regimul comunist ne-a desincronizat, în primul rînd, de mecanismele de civilizație ale Europei. Prin urmare, n-are rost a dramatiza situația, a ne subestima. Spiritualitatea românească a supraviețuit, am putea zice, miraculos, unor încercări extrem de grele“.* **Gheorghe Grigurcu** reproșează autorului că limitează creația românească *„la partitura rațională, la umoarea clasică, la teorie“*. Editorialul intitulat *„Europa“* al lui **Nicolae Manolescu** la aceeași ediție dă o primă replică la paginile lui **Gh. Grigurcu**. **N. Manolescu** invocă două figuri arhetipale pentru cele două forme de manifestare românească: **Neculce** și **Cantemir**: *„Neculce înfățișează la noi primul caz de depeizare: el nu poate trăi decît acasă. În vreme ce Cantemir, pe care îl întovărășise în Rusia, se simțea bine oriunde, Neculce tînjea după sărăcia și nevoile neamului său“.* Conflict *„repetat de cîteva ori de atunci încoace. Nu este epocă în care România să fie pe punctul de a deveni o țară europeană și în care să nu se producă reacția autohtonistă“.* La care acest spirit, atît de mult la el acasă în Europa, **Nicolae Manolescu**, comentează: *„Avem nevoie de valorile europene ca de aer. Descoperirea Occidentului a fost totdeauna norocoasă pentru români.* (...) *Va fi norocoasă și în acest sfîrșit de secol și mileniu, dacă guvernanții de acum vor înțelege că pariul cu Europa este cel mai important din toate“.*

Arc

• Tot în acest timp al reconsiderărilor noastre, ediția 17–18/'96 a revistei „de litere, arte și meșteșuguri“, editată de Fundația Culturală Română, își alege tot orașul București ca referință-cadru. Numărul ne propune explicit, prin chiar textul lui **George Bălăiță**, redactorul-șef al revistei (sub genericul „Un pașaport pentru viitor: secolul XIX“), să ne considerăm contemporani ai secolului trecut. Desenele călătorului italian **Preziosi** ilustrează întreaga ediție. Substanțialul volum *Arc* se constituie ca un teritoriu conceput cu larghețea și răgazul unor *entretiens* ale spiritului în care temele: românești și universale, timpul: prezent sau îndepărtat în trecut, coexistă armonios prin chiar faptul că intersectează interesul scriitorului și cititorului român de azi. Menționăm, dintre multele texte demne de atenție, ***Nopțile cu lună*** (new-yorkeză) ale lui **Norman Manea**, **Ov. S. Crohmălniceanu** despre volumul lui **Klaus Heitmann** ***Imaginea românilor în spațiul lingvistic german***, **Radu G. Țeposu**, **Paul Cornea** alături de cele ale lui **Paul Ricoeur** și **Jean-François Revel**.

Euphorion

• Paginile elegantei reviste de literatură și artă a Uniunii Scriitorilor, *Euphorion*, de la Sibiu, ediția (64, 65, 66) 1996 (editată cu sprijinul Fundației Soros), stau sub semnul orașului București, cu ilustrații din vechiul București și o grupare de texte pe tema acestui oraș, semnate de **Gheorghe Grigurcu**, **George Astaloș** („*Bucureștiul este o carte de vise pentru provincial...*“), **N. Prelipceanu**, **Daniel Vighi** („Bucureștiul – un paradis vinovat“), **Ștefan Agopian**, la care se adaugă un amplu interviu cu **Mircea Ivănescu**.

Lettre internationale

• Trimestrialul produs sub auspiciile Fundației Culturale Române, *Lettre internationale*, ne oferă în ediția de toamnă 1996, excelentă și ambițioasă, reunind texte românești și străine datorate unor autori semnificativi, cu intenția de a descifra, din unghiul unor variate registre și genuri literare (eseu, document, proză, poezie), adevărurile complicate ale secolului nostru, ale timpului în care trăim. Prima secțiune a revistei, intitulată „În orele tîrzii ale veacului“, se deschide semnificativ, cu un eseu al lui **William Pfaff**, *„Despre progres. Pledoarie pesimistă pentru un nou realism“*.

Apostrof

• În numerele 9 și 10, 1996, din *Apostrof*, revista literară clujeană lunară a Uniunii Scriitorilor (editată cu sprijinul Fundației Soros și Fund for Central end East European Book Project), **Gabriela Melinescu** este prezentă cu o serie de desene și două fragmente masive, traduse din ***Jurnalul ocult*** al lui **August Strindberg** (în curs de apariție la editura Univers).

IOANA IERONIM

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elvețieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Sistemul sovietic: strategia morţii aparente

(Urmare din pagina 20)

❄

Gorbaciov şi Mitterand

La începutul lui iulie 1989, Gorbaciov se afla la Paris. Date fiind legăturile strînse care îl apropiau de François Mitterrand, nu e exclus ca el să fi venit pentru a-i anunţa preşedintelui francez iminenta dispariţie a regimurilor comuniste (în sensul arhaic al termenului) din Europa de Est. Cu această ocazie, şeful Kremlinului a acordat un lung interviu televiziunii franceze, făcînd elogiul aşa-zisei „case comune europene" şi asumîndu-şi fără rezerve ideea lansată cu ani în urmă de De Gaulle a unei Europe „de la Atlantic la Urali". Declaraţie simptomatică în cadrul politicii de convergenţă.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, începea seria răsturnărilor în Răsărit, momentul simbolic fiind acela al dărîmării zidului de la Berlin. Desigur, dacă Gorbaciov ar fi proclamat public necesitatea acestor schimbări, dacă

O şedinţă a Sovietului Suprem al URSS

intervenţia KGB-ului ar fi fost vizibilă, observatorii n-ar fi putut contesta existenţa unui plan şi ar fi fost obligaţi să formuleze întrebări şi îndoieli în legătură cu scopul final urmărit de Kremlin. Trebuiau, deci, organizate revoluţii populare, spontane, pentru că era indispensabil să fie evitată impresia de coordonare exterioară.

Regimul lui Ceauşescu s-a prăbuşit în condiţii similare cu acelea care au dus la dispariţia dictaturilor din restul ţărilor de Est. Singura – şi, în acelaşi timp, insuportabila – excepţie o constituie vărsarea de sînge. În legătură cu evenimentele din România, Silviu Brucan recunoaşte acum că obţinuse autorizaţia lui Gorbaciov pentru răsturnarea lui Ceauşescu, dar cu condiţia menţinerii la putere a partidului comunist. O afirmaţie în stilul obişnuit al jumătăţilor de adevăr, destinate să încurce pe analişti. Căci, dat fiind faptul că Moscova nu urmărea nimic altceva decît convergenţa cu Vestul, îndepărtarea – cel puţin aparentă – a comuniştilor era tocmai elementul primordial al întregii operaţii. Astfel putem explica rapida punere în ilegalitate, la Bucureşti, a partidului comunist, în primele zile ale lui 1990. Iar dacă, mai tîrziu, în diverse ţări, alegătorii aveau să aducă din nou la putere pe comuniştii deveniţi „socialişti liberali", Occidentul, mulţumit de convertirea împricinaţilor, nu avea să mai obiecteze în nici un fel.

Buna voinţă a Moscovei şi politica dusă de Gorbaciov deveneau din ce în ce mai verosimile. Nu-i mai rămînea acestuia din urmă, pentru a-şi acredita definitiv complicatul joc, decît o ultimă etapă – cea mai delicată şi comportînd propriul său sacrificiu.

Sfîrşitul operaţiunii de transformare a Estului

Un soi de bîlci era, deci, organizat la Moscova pe 19 august 1991, prezentat lumii sub eticheta de lovitură de stat. (Cîţiva ziarişti francezi au folosit chiar expresia perfect absurdă: *„lovitură de stat de extremă dreaptă, organizată de comuniştii conservatori".*) Comunist şi leninist convins, Gorbaciov se prezenta dintr-o dată în rolul de victimă a comunismului. Noua „democraţie sovietică" – altă expresie rizibilă – părea ameninţată. Occidentul reacţiona imediat. Cornul abundenţei se revărsa, mai generos ca oricînd, asupra Uniunii Sovietice, capitalul de încredere acordat lui Gorbaciov era fără precedent. Imitîndu-l pe secretarul general sovietic, responsabilii occidentali deveniseră duşmanii declaraţi ai oricărei forme posibile de dezmembrare a URSS. Atitudine de bun augur pentru strategii de la Kremlin, dovedind că, în orice moment, refacerea imperiului ar fi acceptată ca o întoarcere la normal.

În această situaţie, demisia lui Gorbaciov – pe care, în fond, nimic nu o justifica – a dus la punerea într-o temporară ilegalitate a partidului comunist şi la destrămarea Uniunii. În acea zi de decembrie 1991 se încheia operaţia de transformare a estului european începută în 1989. Prin sacrificiul său personal (sacrificiu aparent, căci rolul pe care continuă să îl joace este extrem de important), prin dispariţia URSS, întreaga politică a lui Gorbaciov primea în ochii occidentalilor un extraordinar certificat de autenticitate. Această **moarte aparentă** a sistemului sovietic reprezenta intrarea în faza finală a strategiei de convergenţă.

❄

Ruşii, CSCE şi Conferinţa de la Helsinki

Pe 19 noiembrie 1990, cu un an înainte de dislocarea Uniunii Sovietice, Gorbaciov se bucura deja de o asemenea încredere, încît era în măsură să propună şi să obţină semnarea, la Paris, a unui document între NATO şi Pactul de la Varşovia, prin care cele două blocuri declarau că nu mai sînt adversare. O trăsătură de creion care schimba mersul istoriei, încununînd, în acelaşi timp, 35 de ani de subtilă diplomaţie moscovită. Ceea ce preconizaseră strategii sovietici încă de pe timpul lui Şelepin, iar Arbatov rezumase cu doi ani mai devreme se îndeplinea în acea zi: în ochii Occidentului, inamicul răsăritean dispărea.

Lumea intra atunci într-o perioadă de mari ambiguităţi. Toate puterile se aşezau de aceeaşi parte a mesei, căutînd cu înverşunare duşmani care să justifice frici imaginare.

Explicaţia acestei ciudate concordii trebuie căutată şi ea cu decenii în urmă. Iar scopul este altul decît s-ar putea crede la o primă privire. Potrivit documentelor Kominternului, propunerea sovietică de organizare a unui sistem de apărare paneuropean apare pentru prima dată în 1920. Participarea URSS la Liga Naţiunilor urmărea, în fond, acelaşi scop. În februarie 1954, cu ocazia conferinţei cvadripartite de la Berlin, reprezentanţii Kremlinului reiterau propunerea unui sistem global de apărare europeană. La sfîrşitul anilor '60, folosindu-l pe Ceauşescu drept intermediar, Moscova prezenta un proiect similar, chiar dacă puţin modificat. Astfel s-a ajuns la celebra Conferinţă de la Helsinki, al cărui principiu a fost sugerat de Ceauşescu tuturor interlocutorilor săi occidentali din anii '60 – şi, în primul rînd, lui De Gaulle şi Nixon, care l-au acceptat cu entuziasm.

De atunci, Uniunea Sovietică a militat permanent pentru contopirea celor două alianţe militare într-o singură structură de natură pur politică, ce ar fi urmat să se suprapună Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa, născută din tratatele semnate la Helsinki.

Acest deziderat al Moscovei ar fi rămas pentru totdeauna în stadiul discuţiilor sterile dacă Gorbaciov n-ar fi dus la îndeplinire planul de reformă a estului european şi a URSS. Acţiunea lui a impus, însă, schimbări radicale în structurile Occidentului. El a obţinut, fără luptă, ceea ce Uniunea Sovietică dorea de 40 de ani: abolirea vigilenţei Vestului şi deschiderea uşilor către instanţele de decizie ale acestuia. Decenii de-a rîndul, conceptorii diplomaţiei sovietice au fost influenţaţi de principiile strategului chinez din antichitate Sun Tse. Acesta preconiza cîştigarea războiului fără luptă prin infiltrarea taberei adverse. Este exact ce au reuşit să facă Gorbaciov şi urmaşii săi.

Pentru a răsplăti dispariţia Pactului de la Varşovia, Statele Unite au creat, în interiorul NATO, un organism ce pare a fi ieşit direct din imaginaţia unui diplomat sovietic: Consiliul de Cooperare Nord-Atlantică, compus din toate statele membre ale Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa. Parteneriatul pentru Pace, apărut puţin mai tîrziu, este o etapă superioară a acestui Consiliu. Perspectiva semnării unui tratat între NATO şi Rusia, prin care aceasta din

Mihail Gorbaciov, ultimul lider sovietic

urmă va dobîndi drepturi excesive în cadrul Alianţei atlantice, a depăşit stadiul ipotezelor.

Aceeaşi progresiune se poate observa şi în cadrul legăturilor cu Uniunea Europeană.

Strategia de convergenţă şi infiltrarea instituţiilor europene de apărare

Abilitatea diplomatică a Moscovei, manifestîndu-se, între altele, prin înmulţirea pînă la confuzie a tratatelor şi organizaţiilor, a făcut ca toate aceste evoluţii instituţionale să ajungă la un moment dat să se suprapună celor ale Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare în Europa. Iar în cadrul acesteia, rolul Rusiei este predominant.

Fără îndoială, sensul secund al strategiei de convergenţă trebuie căutat în intenţia veche de zeci de ani a Moscovei de a accede sau, pentru a folosi termenul corect, de a infiltra instituţiile europene şi, în primul rînd, cele de apărare. Unele ţări răsăritene, ale căror cereri de adeziune sînt privite cu bunăvoinţă, îi pot servi, cum o făceau înainte de 1989, de intermediari. Extinderea Uniunii Europene riscă să se sfîrşească printr-o catastrofă economică; primirea de noi membri în NATO va dilua pînă la anulare raţiunile de a fi ale Alianţei. Dacă aceste previziuni se adeveresc, Rusia – jucînd doar cartea slăbiciunii simulate şi a democratizării limitate, fără efecte asupra intenţiilor ei reale – va fi cîştigat o confruntare strategică din cele mai importante. Ea ar putea atunci să continue procesul de reintegrare a republicilor ex-sovietice – proces ce se află, de pe acum, într-o fază neliniştitor de avansată –, beneficiind de binecuvîntarea Occidentului, care îi va permite chiar să controleze o parte din acţiunile sale.

Toate acestea sînt elemente negative ale vieţii internaţionale de azi. Ele au devenit posibile prin simplul fapt că Uniunea Sovietică – şi, apoi, Rusia – au izbutit să dea impresia că ostilitatea a cedat locul unei arzătoare dorinţe de colaborare. Toate acestea ar fi fost imposibile fără evenimentele care, între 1989 şi 1991, de la Berlin pînă la Moscova, au zguduit Europa Răsăriteană.

Radu Portocală – „Sistemul sovietic: strategia morţii aparente" şi Marius Nicolcioiu – „Spitalul Judeţean Timişoara, 7 ani de la Revoluţie" au fost prezentate la simpozionul „O enigmă care împlineşte 7 ani", organizat de Fundaţia „Academia Civică" (Timişoara, 18–19 decembrie 1996).

RADU PORTOCALĂ

Sistemul sovietic: strategia morţii aparente

Moscova şi arta subtilă a aparenţelor

În complicatul joc al politicii internaţionale, Moscova a mînuit dintotdeauna cu o extremă abilitate arta subtilă a aparenţelor. Pentru diplomaţia rusă, apoi sovietică, iar acum din nou rusă, a fi e cu mult mai puţin important decît a părea. O parte din problemele Occidentului vin tocmai din refuzul – sau incapacitatea... – de a asimila această constantă diplomatică.

Simpla contemplare a aparenţelor nu e suficientă pentru descifrarea evenimentelor care au zguduit Europa Centrală şi Răsăriteană între 1989 şi 1991. De-a lungul a trei ani, de la Berlin pînă la Moscova, o urzeală coerentă leagă între ele acele evenimente, dîndu-le un sens comun, făcînd din ele componentele indisociabile ale unei singure acţiuni de o amploare fără precedent. Citirea logicii ascunse în spatele domeniului vizibil e singura cale posibilă spre o eventuală înţelegere.

V.I. Lenin, fondatorul Uniunii Sovietice

Simultaneitatea şi rapiditatea răsturnărilor

Simultaneitatea răsturnărilor la care am asistat în acea perioadă, similitudinile în desfăşurarea faptelor dau de gîndit. La fel şi extrema **rapiditate** – dacă nu chiar **uşurinţa** – cu care s-au lăsat înlăturate regimuri a căror primă caracteristică era tocmai soliditatea. Am fost oare, cu adevărat, spectatorii unor revoluţii? Nimic nu pare a justifica folosirea acestui cuvînt. Niciodată în istorie revoluţiile nu au fost realmente spontane; niciodată ele nu s-au desfăşurat în absenţa unor şefi şi a unor programe; niciodată ele n-au lăsat maselor iniţiativa progresiunii către scopul final; niciodată o manifestaţie de stradă, indiferent de durata ei, nu a dus la prăbuşirea unui regim – iar ceea ce se întîmplă în Serbia de o lună încoace demonstrează cu prisosinţă adevărul acestei afirmaţii.

Punctul culminant al tuturor acestor evenimente – dezordinea iscată la Moscova pe 19 august 1991, prin care se părea că se încearcă înlăturarea lui Gorbaciov şi care a dus la dispariţia temporară a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi la dezmembrarea, probabil tot temporară, a URSS – îşi pierde, la rîndul său, credibilitatea prin faptul că nu răspunde în nici un fel definiţiilor clasice sau experienţei istorice. În cursul acelor zile nu a avut loc o lovitură de stat, ci o înscenare menită să dea Occidentului impresia că imperiul sovietic, diminuat prin pierderea sateliţilor est-europeni, a intrat **într-adevăr** în faza finală a descompunerii.

Mediatizarea permanentă, **minuţioasă**, în direct a toate cîte s-au întîmplat în Est de-a lungul acelor ani întăreşte senzaţia că ne aflăm în faţa unei înverşunate voinţe de a convinge. Iar ceea ce atunci părea noutate tulburătoare avea, de fapt, origini surprinzător de îndepărtate.

Gorbaciov şi politica de convergenţă

În decembrie 1958, Aleksandr Şelepin devenea preşedintele KGB-ului, avînd misiunea de a pune în practică o propunere pe care o adresase conducerii de partid a Uniunii Sovietice: implicarea activă a celebrului serviciu secret în politica externă a Moscovei şi folosirea pe o scară cît mai largă a tehnicilor de dezinformare internaţională. În perioada imediat următoare, Şelepin reuşea, în plus, să-l convingă pe Hruşciov de necesitatea unor prefaceri radicale în cadrul imperiului sovietic: restructurări ideologice, falsă emancipare prin crearea unei opoziţii infiltrate şi controlate, care să fie, la un moment dat, asociată puterii, liberalizare economică. Pe scurt, potrivit propriului său plan, o vastă campanie de dezinformare urmînd **să dea impresia** că ţările comuniste adoptă treptat modelul apusean.

Această inovaţie majoră poate fi considerată drept sursa politicii de **convergenţă** pe care Moscova n-a abandonat-o nici azi şi care a fost, în anii din urmă, salutată şi acceptată cu entuziasm de cancelariile occidentale. Faza decisivă a punerii ei în practică s-a desfăşurat în perioada cînd Gorbaciov domnea la Kremlin. El însă, departe de a fi fost iniţiatorul schimbărilor care au orbit pe observatorii apuseni, nu a făcut decît să execute ceea ce alţii plănuiseră cu ani înainte.

Convergenţa, urmînd în mod logic destinderii practicate de Brejnev, este cheia evenimentelor din perioada 1989-1991. Ea se traduce printr-o apropiere treptată între Est şi Vest, apropiere care, în ciuda aparenţelor, a avut şi are loc mai degrabă potrivit termenilor impuşi discret de către Est. (Un singur exemplu: deşi sloganul trecerii ţărilor răsăritene la economia liberală părea primordial pentru occidentali, ei au acceptat cu o uimitoare uşurinţă conceptul ambiguu de „socialism de piaţă" propus de China şi Rusia.)

❄

Abolirea imaginii unei Uniuni Sovietice ostile

Mai mult decît toţi predecesorii săi, Gorbaciov a fost obsedat de nevoia de a convinge. Dar, contrazicînd, în fond, optimismul şi încrederea generală, acţiunile întreprinse de el sînt rezumate cu o limpezime înfricoşătoare într-o singură frază, pe care i-o datorăm lui Gheorghi Arbatov, sfetnic gorbaciovian şi probabil analist al KGB-ului. În iunie 1988, el scria în paginile revistei *Kommunist*: *„Pentru politica externă şi militară a Statelor Unite şi a aliaţilor lor, abolirea treptată a imaginii unei Uniuni Sovietice ostile a fost absolut vitală. Distrugerea acestui stereotip este arma lui Gorbaciov. Nici cursa înarmărilor, nici politica în lumea a treia, nici blocurile militare nu pot fi concepute în absenţa «inamicului» şi a «ameninţării sovietice»"*. O definiţie cum nu se poate mai explicită a diplomaţiei Kremlinului, bazată pe mînuirea iluziilor.

I.V. Stalin, „Tătuca" popoarelor sovietice

Imediat după venirea sa la putere, Gorbaciov a încurajat o vastă campanie de presă – la care au participat în special ziarişti străini, pentru o dată liberi să circule în URSS – menită să arate lumii amploarea dezastrului în Uniunea Sovietică. Ani de zile s-a scris, în felurite publicaţii occidentale, despre teribila **decădere** a economiei sovietice, despre starea lamentabilă a Armatei Roşii, despre o populaţie ajunsă la limita răbdării. În realitate, aceste reportaje şi analize aveau drept

Nichita Hrusciov, iniţiatorul destalinizării

unic (şi neverosimil) termen de comparaţie propaganda oficială din anii precedenţi. Din păcate, majoritatea ziariştilor pierdeau din vedere faptul că situaţia generală fusese **întotdeauna** dramatică în URSS şi uitau că, în 1945, Armata Roşie care a ajuns la Berlin cu atîta uşurinţă era **deja** o armată în zdrenţe. Ei credeau şi scriau că lucrurile se deterioraseră brusc, în parte din pricina pretinselor eforturi de democratizare întreprinse de reformatorul de la Kremlin.

Acest mizerabilism întreţinut cu grijă vreme de şapte ani a servit perfect politicii lui Gorbaciov. În primul rînd pentru că, recurgînd la profeţii catastrofiste cu accente ameninţătoare (foamete, revolte, război civil, putînd să degenereze în conflict mondial etc.), el a reuşit să obţină din Vest sume considerabile – care, de altfel, nu au folosit la îndreptarea situaţiei interne, ci au fost fie reinvestite în Occident, fie injectate în vasta şi secreta operaţie de modernizare a arsenalului militar. În al doilea rînd, Gorbaciov a izbutit – şi acesta este, probabil, cel mai important succes al său – să creeze impresia că Uniunea Sovietică a devenit o putere minoră, care, preocupată de propria ei supravieţuire, nu mai putea avea nici o ambiţie internaţională. Faptul că, exact în acea perioadă, preşedintele Reagan a renunţat la formula „Imperiul răului", prin care desemnase ani de zile Uniunea Sovietică, e simptomatic: strategia Moscovei era pe punctul de a reuşi. **Imaginea** ostilă a URSS, cum spune Arbatov, începuse să pălească. Trebuiau, însă, noi probe.

(Continuare în pagina 19)

Redacţia: GABRIELA ADAMEŞTEANU (**redactor-şef**); RODICA PALADE (**redactor-şef adjunct**); ANDREI CORNEA (**publicist comentator**); OANA ARMEANU (**şef secţie social**); MARIAN CHIRIAC (**politic**); IULIAN ANGHEL (**politic, social**); DAN PERJOVSCHI (**grafician**); LUCIAN PIUCĂ (**tehnoredactor**); RADU DOBÂNDĂ, RODICA TOADER, MARA ŞTEFAN (**corectori**); MIRCEA IONESCU (**şef serviciu difuzare**); CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREA (**difuzare**); MIHAELA CUCU (**publicitate**); ALINA CORBU (**contabil-şef**); DOINA GIUHAT (**contabil**); IULIANA FLOREA (**casier**); ADRIANA BOBEICĂ (**secretariat**); LIDIA CRISTESCU (**procesare text, abonamente**); CONSTANTIN VĂDUVA (**fotoreporter**).
Responsabil de număr: OANA ARMEANU

Rubrici permanente:
ŞERBAN ORESCU, TIA ŞERBĂNESCU, ÉMIL HUREZEANU, Ň.C. MUNTEANU, CRISTIAN PREDA, RADU CĂLIN CRISTEA (**comentariu politic**), ILIE ŞERBĂNESCU (**comentariu economic**), H.-R. PATAPIEVICI (**eseu**), CEZAR BĂLTAG (**istoria religiilor**), MAGDA CÂRNECI (**cultură**), DAN C. MIHĂILESCU (**cronică literară**), ERWIN KESSLER (**cronică plastică**), DIANA TURCONI (**reportaj, anchete**).

Corespondenţi: IOAN MUŞLEA (**Cluj**), DANIEL VIGHI (**Timişoara**)

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76
e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761